İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ PROGRAMLAR ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

FONKSİYONEL PARA BİRİMİNİN FİNANSAL TABLOLARA ETKİSİ

Elif ÖZCAN
118758016

Dr. Öğr. Üyesi Derya ÜÇOĞLU

İSTANBUL
2022

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ PROGRAMLAR ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

FONKSİYONEL PARA BİRİMİNİN FİNANSAL TABLOLARA ETKİSİ

Elif ÖZCAN
118758018

Dr. Öğr. Üyesi Derya ÜÇOĞLU

İSTANBUL
2022

Fonksiyonel Para Biriminin Finansal Tablolara Etkisi

Effect of Functional Currency on Financial Statements

Elif Özcan

118758016

Tez Danışmanı:	Dr. Öğr. Üyesi Derya Üçoğlu:….. ……..... İstanbul Bilgi Üniversitesi
İkinci Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Göksel Yücel:……
Jüri Üyesi:	Prof. Dr. Cenktan Özyıldırım:…… İstanbul Bilgi Üniversitesi
	Prof. Dr. İlker Kıymetli Şen:…… İstanbul Ticaret Üniversitesi
	Prof. Dr. Burcu Adiloğlu:……. İstanbul Üniversitesi

Tezin Onaylandığı Tarih : 07 Şubat 2022
Toplam Sayfa Sayısı : 101

Anahtar Kelimeler:	Keywords:
1) Fonksiyonel Para Birimi	1) Functional Currency
2) TMS 21	2) TAS 21
3) Raporlama Para Birimi	3) Presentation Currency
4) Döviz Kuru Riski	4) Foreign Exchange Risk
5) BİST 100	5) XU 100

ÖNSÖZ

Tez çalışmamda beni yönlendiren ve kıymetli katkılarını esirgemeyen hocam Sayın Prof. Dr. A. Göksel Yücel'e, tüm akademik dönem ve tez sürecim boyunca değerli katkılarından ve desteğinden ötürü kıymetli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Derya Üçoğlu'na ve hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen biricik aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ III

İÇİNDEKİLER IV

KISALTMALAR VII

ABSTRACT XI

ÖZET XII

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM 3

1. DÖVİZ KAVRAMI VE FİNANSAL RAPORLAMA FAYDALI FİNANSAL BİLGİNİN NİTELİKSEL ÖZELLİKLERİ 3

1.1. Küreselleşme ve Yabancı Para ile Yapılan İşlemlerin Artması 3

1.2. Döviz Kuru Riski, Önemi ve Çeşitleri 4

1.2.1. Dönüşüm (Çevirme, Muhasebe) Riski 5

1.2.2. İşlem Riski 5

1.2.3. Ekonomik Risk 6

1.3. Finansal Raporlama ve Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri 6

1.4. Muhasebe Standartlarına Olan İhtiyaç 8

1.5. Finansal Raporlamanın Amacı 8

1.6. Finansal Raporlamanın Faydaları 9

1.7. Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri 10

1.7.1. İhtiyaca Uygunluk 10

1.7.2. Önemlilik 11

1.7.3. Gerçeğe Uygun Şekilde Sunum 11

1.8. Temel Niteliksel Özelliklerin Uygulanması 12

1.9. Destekleyici Niteliksel Özellikler 12

1.9.1. Karşılaştırılabilirlik 13

1.9.2. Doğrulanabilirlik 14

1.9.3. Zamanında Sunum 14

1.9.4. Anlaşılabilirlik 15

1.10. Faydalı Finansal Bilginin Raporlamasında Maliyet Kısıdı 15

1.11. Tutarlı Sunum 16

2. TMS 21 KUR DEĞİŞİMİNİN ETKİLERİ STANDARDI VE TEMEL KAVRAMLAR 17

2.1. Standardın Dünyadaki Gelişimi ve Türkiye'deki Entegrasyonu ... 17

2.2. Standardın Amacı 19

2.4. Standardın Dışında Tutulanlar 20

2.5. İlgili Tanımlar 20

2.6. Fonksiyonel (Geçerli) Para Birimi 21

2.6.1. Raporlama Para Birimi 21

2.6.2. İlk Muhasebeleştirme 22

2.6.3. Raporlama Para Birimi ve Fonksiyonel Para Birimi Arasındaki Fark 22

2.7. Yabancı Para Birimine Dayalı İşletme Faaliyetleri 24

2.7.1. Küreselleşme ve Yabancı Para Birimine Dayalı İşletme Faaliyetleri 24

2.8. Yabancı Para Biriminin Finansal Tablolarda Çeviriminde Kullanılan Yöntemler 25

2.8.1. Cari/Cari Olmayan (Çalışma Sermayesi) Yöntemi 26

2.8.2. Temporal (Geçici) Yöntem 27

2.8.3. Kapanış Kuru (Cari Kur) Yöntemi 28

2.8.4. Parasal/Parasal Olmayan Kalemler Yöntemi 29

2.9. Çeviri Yöntemlerinin Mali Tablolar Üzerindeki Etkileri 31

2.10. Çeviri Yöntemleri Örnek Uygulama 34

2.11. Çeviri Yöntemleri Üzerine Literatür 37

3. FONKSİYONEL PARA BİRİMİNİN SEÇİMİ FİNANSAL TABLOLARIN FONKSİYONEL PARA BİRİMİ CİNSİNDEN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ 41

3.1. Fonksiyonel Para Birimi Kavramı 42

3.2. Geçerli Para Biriminin Belirlenmesi 43

3.3. Fonksiyonel Para Biriminin Değiştirilmesi..... 45

3.4. Çeviri ve Yeniden Ölçüm 48

3.4.1. Fonksiyonel Para Birimini Belirlerken Gözetilmesi Gereken Göstergeler..... 48

3.5. Finansal Tabloların Fonksiyonel Para Birimine Çevirimindeki Yaklaşım 53

3.6. Raporlamada Farklı Çeviri Yöntemleri Kullanılması 53

3.7. Yüksek Enflasyonlu Ülkelerde Fonksiyonel Para Birimi Tercihi .. 54

3.8. Fonksiyonel Para Birimine Dair Literatür Taraması 55

3.9. Fonksiyonel Para Birimine Dair Örnek Uygulama 63

4. FONKSİYONEL PARANIN BELİRLENMESİ VE TABLOLARA YANSIMASININ SÜREÇLERİNİN BELGELER DÜZEYİNDE İÇERİK ANALİZİ..... 65

4.1. Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş. KAP Belge İncelemesi .. 65

4.2. Borsa İstanbul BİST 100 Endeksinde Yer Alan Şirketlerin Fonksiyonel Para İncelemesi..... 68

4.2.1. THYAO Türk Hava Yolları A.O. 74

4.2.2. PGSUS Pegasus Hava Taşımacılığı A.Ş. 74

4.2.3. NETAS Netaş Telekomünikasyon A.Ş. 75

4.2.4. ERGL Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş..... 76

4.2.5. TAVHL Tav Havalimanları Holding A.Ş. Ve Bağlı Ortaklıkları77

4.2.6. PARSAN Makina Parçaları Sanayii A.Ş. Ve Bağlı Ortaklığı..... 78

4.2.7. ENKAI Enka İnşaat ve Sanayi Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıkları..... 78

4.2.8. ISDMR İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. 79

SONUÇ..... 80

KAYNAKÇA 84

KISALTMALAR

A.Ş.: Anonim Şirket

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ASC: Accounting Standards Codification (Muhasebe Standartları Kodlaması)

BİST: Borsa İstanbul

BOBİ FRS: Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı

FAS – SFAS 52: Statement of Financial Standards No: 52 (52 Numaralı Finansal Standart)

FASB: Financial Accounting Standards Board (Finansal Muhasebe Standartları Kurulu)

FİFO: First in First Out (İlk Giren İlk Çıkar)

IAS: International Accounting Standards (Uluslararası Muhasebe Standartları)

IASB: International Accounting Standards Board (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu)

IFRS (UFRS): International Financial Reporting Standards (Uluslararası Finansal Raporlama Standardı)

IRR: Internal Rate of Return (İç Kârlılık Oranı)

KAP: Kamuyu Aydınlatma Platformu

KGK: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu

ROI: Return on Investment (Yatırım Getirisi)

SEC: ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu

SFAS 8: Statement of Financial Standards No:8 (8 Numaralı Finansal Standart)

SFAS: Statement of Financial Accounting Standards (Finansal Muhasebe Standartları)

TCMB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TFRS: Türkiye Finansal Raporlama Standartları

THY: Türk Hava Yolları

TMS 21: Türkiye Muhasebe Standartları Kur Değişimi ve Etkileri

TMS: Türkiye Muhasebe Standartları

TMSK: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu

TRY: Türk Lirası

TTK: Türk Ticaret Kanunu

US – GAAP: Generally Accepted Accounting Principles (Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri)

VUK: Vergi Usûl Kanunu

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2. 1 Arçelik Fonksiyonel Para Birimi ……...…46

Şekil 2. 2 Sekuro Plastik Ambalaj Sanayi A.Ş. Fonksiyonel Para Değişikliği Kararı…….48

Şekil 3. 1 Türk Hava Yolları Fonksiyonel Para Değişikliği Kararı ……...…….49

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri 10

Tablo 2. 1. Temporal Yöntemde Dönüştürme İşlemlerinde Kullanılan Kurlar 27

Tablo 2. 2. Bilanço Dönüştürülürken Kullanılacak Yöntemlerde Uygulanacak Kurlar. 30

Tablo 2. 3 Gelir Tablosunu Dönüştürürken Kullanılacak Yöntemlerde Uygulanan Kurlar 31

Tablo 2. 4 Kur Farklılıkları İle İlgili İşlemlerin Benzer Ve Farklı Olduğu Durumlar 39

Tablo 2. 5 Çeviri Yöntemleri Uygulama..... 35

Tablo 3. 1 Fonksiyonel Para Birimini Belirlerken Gözetilen Ekonomik Göstergeler 50

Tablo 3. 2 Fonksiyonel Para Biriminin Tespitini Etkileyen Göstergeler..... 51

Tablo 3. 3 Tercih Edilen Fonksiyonel Para Birimi 60

Tablo 3. 4 Katılımcıların Mesleki Ve Organizasyonel Seviyeleri 61

Tablo 3. 5 Katılımcıların Kullandıkları Çevrim İçin Ekipmanları Ve Eğitim Programları..... 61

Tablo 3. 6 Yıllık Satış Hacmi..... 62

Tablo 3. 7 Yabancı Para Birimli Satış Hacmin Toplam Satış Hacmine Oranı (%)……..... 62

Tablo 3. 8 Fonksiyonel Para Birimine Dair Örnek Uygulama..... 63

Tablo 3. 9 Fonksiyonel Para Birimine Dair Örnek Uygulama..... 64

Tablo 4. 1 Borsa İstanbul Bist 100 Endeksinde Yer Alan Şirketlerin Fonksiyonel Para İncelemesi 69

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the all stages of the functional currency chosen and its effects on the financial statements in accordance to written Turkish Accounting Standards 21 Foreign Exchange Rate Effects. TMS 21 was published in the official journal at 2005 and it was ready to be applied in the next accounting periods after 31/12/2005. It was integrated with several updates for today's conditions between 2007 and 2012.

In the first part of this study mentioned for foreign exchange rate dimensions and its qualitative characteristics for useful financial information to be explained. Foreign exchange rate risk and its importance due to qualitative characteristics of useful financial information while presenting the financial statements mentioned behind explained.

Information that received from KAP, the determination process of the functional currency between USA dollar was examined by making decisions of İskenderun Demir Çelik A.Ş. evaluated between 2012 and 2013. Within the scope of the updated data for 2021, the functional currency preferences of the companies in the Borsa Istanbul 100 index and the companies with a currency different from the functional currency TRY were also examined.

Keywords: Functional Currency, TAS 21, Foreign Exchange Risk, Presentation Currency, XU 100

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkiye Muhasebe Standardı 21 Kur değişimi ve Etkileri uyarınca fonksiyonel para biriminin tercih aşamaları ile finansal tablolara etkilerini incelemektir. Bu standart; 31/12/2005 tarihinden sonra gelecek hesap dönemlerinde uygulanmak üzere 26040 sayılı resmî gazetede yayımlanarak 2007 ve onu takip eden 2012 yıllarına değin günümüz şartlarına entegre olacak şekilde güncellenerek gelmiştir.

Tezin ilk kısmında döviz kavramı ve faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri üzerinde durulmuştur. Döviz kuru riski, finansal tabloların sunumunda faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerinin önemine ise finansal raporlamanın amaçları doğrultusunda bahsedilmiştir. Kur değişiminin etkileri standardının küresel boyuttan ülkemize entegrasyonundaki gelişim aşamalarına yer verilmiştir.

İçerik analizi düzeyinde KAP' tan alınan bilgiler ışığında İskenderun Demir ve Çelik A.Ş.'nin 2012- 2013 yılları arasında fonksiyonel para biriminde değişiklik yapma kararının nasıl değerlendirmeye alındığı incelenerek ABD dolarına geçişin karar süreci incelenmiştir. 2021 yılı güncel verileri kapsamında Borsa İstanbul 100 endeksindeki şirketlerin fonksiyonel para birimi tercihleri ile fonksiyonel para birimi TRY' den farklı para birimi olan işletmeler ayrıca incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Fonksiyonel Para Birimi, TMS 21, Döviz Kuru Riski, Raporlama Para Birimi, BİST 100

GİRİŞ

Teknolojik gelişmelerin hızlanarak ilerlediği günümüzde; küreselleşmenin olumlu etkisi olarak ticari sınırların tek tek yok olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Geniş alanlara hitap edebilmek, anlaşılabilir ve yorumlanabilir olmak özellikle çok uluslu firmalar için önem teşkil eder. Anlaşılabilir olmanın gerekliliğinden doğan küresel boyutta ortak ticari dil ile yüksek, kaliteli standartlar çerçevesinde öngörülebilecek riskleri ortadan kaldırıp ticari sınırları azaltmak, küresel boyutta finansal raporlamanın kalitesini ve fayda kapasitesinin maksimum oranda fayda sağlayabilmesi için bir zaruriyettir.

Bu çalışmanın amacı; yatırımcıları bir araya getirecek ortak dili sağlarken raporlama para birimlerinde alınacak kararların Türkiye Muhasebe Standartları 21 (TMS 21) Kur Değişimi ve Etkileri içeriğinde de belirtilen, fonksiyonel para birimini belirlemek, tercih aşamalarındaki yolları, yordamları incelemektir. Fonksiyonel para biriminin belirlenmesi; son derece önemli bir yönetim kararıdır. Tezin kısımlara ayrılan bölümlerinde bu yönetim kararını alırken gözetilecek göstergeler, çevrim yöntemleri ile Borsa İstanbul 100 endeksindeki şirketlerin fonksiyonel para birimi tercih yönelimlerini belgeler düzeyinde inceleyerek finansal tablolara olası etkilerinin izahatı yapılmaya gayret edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde faydalı finansal bilginin yatırımcı açısından karar verme mertebesine olan önemli etkisi ışığında niteliksel özelliklerine ve döviz kuru riskine değinilmiştir. Muhasebe standartlarına olan ihtiyaçla beraber finansal raporlamanın amaçlarına, yatırımcı kitlesiyle birlikte Türkiye' de Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP)'nda halka açık sunulan finansal tabloların sunumunun yapıldığı göz önünde bulundurarak daha geniş bir kitleye hitap ettiğini anlarız. Finansal tabloların temel niteliksel özelliklerinden ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunum ile destekleyici niteliksel özellikleri; karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ile anlaşılabilirlik olarak karşımıza çıkar.

Bu çalışmanın ikinci kısmında TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri standardına ve temel kavramlara değinilmiştir. Standardın dünyadaki gelişimiyle beraber Türkiye' ye gelmesi ile dünya geneline küresel entegrasyonu aşamasındaki düzenlemelere değinilen bu bölümde; finansal tabloların yabancı para birimi cinsinden ifade edilirken kullanılacak yöntemlere ayrıca değinilmiştir. Fonksiyonel para birimi kavramının kullanıldığı TMS 21 Kur Değişimi ve Etkileri standardında yapılan tanım ile; raporlama para birimi arasındaki farklılıklara literatür taraması desteği ile izahatı yapılmıştır. Yabancı para birimlerinin çevrimi sırasında kullanılan dört temel yöntemin, işletmenin faaliyet alanına göre finansal tablolara kur farkı ile zararı şeklinde yansımaya sebep olması olası ihtimalleriyle birlikte karşılaştırmalı uygulama örneğine yer verilmiş, çeşitli tablolar ile çevrim yöntemleri izah edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bölüm içerisinde BOBİ FRS 20. Bölüm ile VUK beraberinde TMS21 uygulama farklılıkları ile birlikte benzerliklerine de ayrıca değinilmiştir.

Çalışmanı üçüncü kısmında, fonksiyonel para biriminin tercihine, seçimine ve finansal tabloları fonksiyonel para birimi cinsinden dönüştürme aşamalarına değinilmiştir. Fonksiyonel para biriminin; işletmeye ait faaliyetlerin cereyan ettiği birinci ekonomik çevreye ait para birimi olduğunu ayrıca IAS 21 standardında belirtildiği üzere, öncelikli olarak yönetimin tercih yapması gereken durumda ilk önceliğin fonksiyonel para biriminin tespitine verilmesi gerekliliğini belirtir. Fonksiyonel para biriminin belirlenme aşamasındaki göz önünde bulundurulacak öncelik sıralamasına değinilen bu bölümde adım adım sıralama şekli ayrıntılarıyla izah edilmiştir.

Küresel boyutta ilk olarak 1981 yılında uluslararası ticari işlem hacimlerinin artışından ihtiyaç olarak çıkagelen anlaşılabilirlik ve karşılaştırılabilirlik açısından ilk olarak ABD 'de SFAS 52 nolu standartta bahsi geçen fonksiyonel para biriminin tanımı yapılmıştır. Fonksiyonel para birimi belirlenirken işletme yönetiminin muhakemesini kullanması hususuna ve fonksiyonel para biriminin değiştirilmesine sebep olabilecek durumlara ayrıca değinilmiştir. KAP' tan alınan Sekuro Plastik Sanayi A.Ş. ile Türk Hava Yolları'nın 2011 yılı fonksiyonel para birimi değişikliği açıklamalarına ayrıca yer verilmiştir. Literatür taramasına da yer verilen üçüncü

bölümün sonunda daha kolay anlaşılabilmek adına ayrıca bir uygulama ile kur farklılığından oluşan durumun izahatı yapılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın son kısmı olan belgeler düzeyinde içeriklerin analiz edildiği bu bölümde ise Borsa İstanbul 100 endeksine ait şirketlerin belirlediği fonksiyonel para birimi çeşitleri ile TRY dışında fonksiyonel para birimi kullanan şirketlerin tercih sebeplerine ise ayrıca detaylı değinilerek incelenmiştir. Fonksiyonel para biriminin tercih edilme sürecinde yaşananlar ile yönetimin muhakemesi esnasında attığı adımlara örnek teşkil etmesi açısından İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. ayrıca incelenmiş, geçerli para biriminde değişiklik yapma kararı aldığı tarihten uygulamaya geçiş sürecinde attığı adımlar incelenmiştir.

Çalışmanın sonuç kısmında incelemeler ve araştırmalar neticesinde fonksiyonel para birimini belirlerken gözetilen göstergelerin işletmenin faaliyet çeşitliliği ile bulunduğu ekonomik çevrenin koşullarına göre değişikliğe uğradığına, muhakeme gerektiren ve oldukça önemli bir yönetim kararı olan geçerli para birimindeki değişiklik ve karar alma aşamalarına ve bu kararların finansal tablolardaki olası sonuçları değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DÖVİZ KAVRAMI VE FİNANSAL RAPORLAMA FAYDALI FİNANSAL BİLGİNİN NİTELİKSEL ÖZELLİKLERİ

1.1. Küreselleşme ve Yabancı Para ile Yapılan İşlemlerin Artması

Günümüzde dünya genelindeki ülkelerin teknolojik gelişmelerle beraber aralarındaki sınırın ticaret boyutunda kalktığını, Altıner ve diğerlerinin de ifade ettiği gibi ‘’ Büyüdükçe Küçülen Dünya’’ olarak tanımlayabilmek mümkündür. Haritadaki konumundan habersiz olduğumuz ülkelerden ticaret yapabilmek ise zamanımız şartlarında gayet sıradan, günlük bir olaydır. (Altıner, Bozkurt, & Toktaş, 2018, s.118)

Ülkeler arası ticarette, sınırların; küreselleşmenin artısı olarak kalkmasıyla birlikte, yatırımcıların karar vermelerine yarayacak faydalı, karşılaştırma yapabilmeye imkan tanıyabilen, uluslararası seviyede uyumlu raporlama diline olan ihtiyaç gün be gün artmaktadır. Küresel anlamda anlaşılabilir olmak, çok uluslu firmalar açısından farklı ülkelerin ekonomilerine katılım için önemlidir. Ülkeler arası mevzuat farklılıkları göz önünde bulundurulursa; ortak, anlaşılır dile sahip olmak ve yüksek kaliteli standartlar çerçevesinde birtakım riskleri ortadan kaldırıp, daha fazla yatırıma imkan oluşturmak birincil hedeftir. (Kocamaz, 2012, s.106)

1.2. Döviz Kuru Riski, Önemi ve Çeşitleri

Yıldıran döviz kuru riskini şu şekilde tanımlamaktadır: ‘ *’Döviz kuru riski, döviz kurlarında beklenmedik bir değişmenin işletmenin gelir ve giderlerinde veya genel olarak nakit akımlarında yol açtığı değişikliklerdir*’’ (Yıldıran, 2012, s. 40)

Döviz kurlarında meydana gelen değişikliklerden işletmenin varlıkları, kaynakları, gelir ve giderleri etkilenmektedir. Sürekli değişkenlik göstermesi durumunda döviz kurları, işletmelerin bu değişikliklere hazırlıksız yakalanıp; gerekli önlemlerini vakitlice alamamalarına neden olmaktadır. Bu tanımın; işletme yöneticilerinin cephesinden farklı algılanabildiği görülmektedir. Nedeni ise ‘’Kur Etkisine Açık Olma (Foreign Exchange Exposure) ile Kur Riski (Foreign Exchange Risk)’’ kavramlarının birbirine karıştırılmasından kaynaklanmaktadır. Kur etkisine açık olan mali değerlerdeki beklenmeyen değişimlerin genel adıdır. (Yıldıran, 2012, s. 40)

Döviz piyasası, dünyanın en geniş ve hızlı büyüyen piyasası olarak kabul edilmektedir. (Philippe & Zhang, 2009, s. 2053) Piyasada döviz arzı ve talebinde değişiklik olması durumunda iki para birimi arasındaki döviz kurunun bir başka noktada oluşumu; yani denge döviz kurunun değişmesi olarak karşımıza çıkar. Döviz talebinde bir değişiklik yokken döviz arzında meydana gelen artış dövizin değerinin düşmesine neden olurken tam tersi durumunda ise dövizin değeri yükselecektir. Bu durumu dövizin arzının veya talep düzeyinin değişmesi olarak da ifade edilebilir. Daha farklı bir yaklaşımla izah etmek gerekirse; ülke para otoritesinin döviz piyasasına girmesiyle beraber döviz satması halinde döviz

piyasasında dövizin arzı artacak, bu durum döviz kurunun daha düşük bir noktada dengeye gelmesine neden olacaktır. Tam tersi durumda ise denge döviz kuru daha yüksek bir noktada oluşacaktır. (Çelik, 2002, s. 9)

Döviz kurlarında istikrarın sağlanmasının önemine değinen Duygulu'nun yaptığı çalışmada; ekonomik istikrarın ve döviz kuru istikrarı arasındaki ilişki ele alınmıştır. Göstergelerin düzensiz bir seyir izlemesi durumunda ekonomik faaliyetlerin bu durumdan olumsuz etkileneceği ve ekonomik istikrarsızlığa sebep olacağı tespit edilmiştir. Bu durum, sadece fiyat düzeyinde algılanmamalı; zira istikrar hedefine ulaşırken alınacak tedbirlerin zayıf kalmasına neden olacaktır. Döviz kuru hareketleri ve ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkinin bu bağlamda değerlendirilmesini öngörür. (Abuk Duygulu, 1988, s. 108)

1.2.1. Dönüşüm (Çevirme, Muhasebe) Riski

Muhasebe riski olarak da adlandırılan dönüşüm riski, aktif ve pasifleri farklı döviz kurlarından tutmak mecburiyetinden ortaya çıkan, döviz kurlarının birbirine çevrimi sırasında oluşan risktir. Bilanço ve gelir tablosunu hazırlarken farklı ülkelere ait para birimi kullanıldığında nihayetinde belirli bir ülkenin para birimi ile raporlanacaktır. Döviz kurlarında oluşan farklılıklar neticesinde hesapların tutulduğu para birimleri arasında çevrim işlemlerinde artış ve azalış olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu durum işletmelerin kâr hesaplamalarında fiktif kâr veya zarar olarak görünür. (Yıldıran, 2012, s. 40)

1.2.2. İşlem Riski

İşlem riski, işletmelerin daha çok kısa vadeli nakit işlemleri üzerine yoğunlaşır. (Yıldıran, 2012, s.41) Bu risk, borç veya alacağın yabancı para birimi cinsinden olması sebebi ile ortaya çıkar. (Buckley, 2004, s. 188)

Döviz kurlarında görünen değişimlerden kaynaklı olan işlem riski, işletmeye ait farklı para biriminden ödenmesi gereken mal veya hizmetlerin ithalat ihracatında dövizle borç alma verme gibi sözleşmelerden kaynaklanır. Döviz

kurlarındaki değişimler, işletmenin gelecekteki nakit akışlarını etkileyecektir. (Çelik, 2002, s. 12)

Çeviri kazançlarının ve kayıplarının aksine işlem kazanç ve kayıpları, para biriminin dönüştürülme işleminden kaynaklandığından ötürü nakit akışları üzerinden doğrudan etkiye sahiptir. (DS. Choi & Meek, 2011, s. 400)

1.2.3. Ekonomik Risk

İşletmenin gelecekte öngördüğü nakit akımlarının net bugünkü değerinin değişimine ekonomik risk denilmektedir. (Yıldıran, 2012) Daha açık izah edilecek olursa; işletmenin fonksiyonel para biriminde ifade edilen gelecekteki faaliyetlerine ait nakit akışlarının bu günkü değerinin, döviz kurlarında bir değişiklik olabilme ihtimali ile değişme olasılığını ifade eder. (Buckley, 2004, s. 188)

1.3. Finansal Raporlama ve Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri

Kamu Gözetimi ve Muhasebe Standartları Kurumunun ülkemizdeki muhasebe standartlarını belirleyen, küreselleşme etkisiyle sınırların kaybolduğu günümüzde farklı pazarlarda faaliyetlerini sürdürmek isteyen işletmeler için kılavuz oluşturma görevini üstlenir. Muhasebe standartlarının oluşturulmasında güven ve kaliteden ödün vermeden bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyetlerini denetleyip, kamu gözetimi yapma görevini üstlenmiştir. (Özkan, 2021, s.45)

Finansal tabloların sunuluşu standardı ve kavramsal çerçeve; bilgi kullanıcıları için faydalı bilgiyi sağlamada ve finansal raporlamanın amaçları doğrultusunda sunum, hazırlık ve içeriğin kalitesi yönünden sunumunda rehberdir. Finansal tablo kullanıcılarının ve özellikle dış ticarette karşılıklı etkileşimde bulunacak işletmelerin aynı bilgiyi edinebilmeleri, tarafların güvenilir ortam çerçevesinde faaliyetlerini sürdürebilmeleri açısından oldukça önemlidir. Finansal tablo kullanıcılarının; taraf olan yatırımcıların inceledikleri finansal tablolardan aynı şeyleri anlamasının önemine değinen Ağsakal ve Baral yapmış olduğu çalışmada dış ticaret işlemlerinin kur değişim etkileri standardı uyarınca muhasebeleştirilmesini incelemiştir. Küresel anlamda finansal tabloların gerçeği

yansıtıp yansıtmamada ve farklı ülkelere ait tabloların karşılaştırılabilir hale gelmesinin önemine değinilmiştir. Standardı uygulayanların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve muhasebenin temel kavramları hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları önemlidir. (Ağsakal & Baral, 2016, s.263)

Fakat genel amaçlı finansal tablolar mevcut ve potansiyel yatırımcılar ile karşı taraftan borç ve kredi verecek diğer tarafın ihtiyaç duyduğu bilgilerin hepsini sağlamaz ve bu kapsamda bilgiyi bünyesinde barındırması beklenemez. Yatırımcıların ihtiyaç duydukları bilgileri genel ekonomik duruma, beklentilere, siyasi genel durumu ile işletmenin bulunduğu endüstriye dayalı veya genel olarak iş çevresine yönelik değerlendirmelerini yatırımcının bizzat kendisinin yapması beklenir. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 6)

Finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçeveye göre ‘’ *Genel olarak finansal tablolar; geri kazanılabilir tarihi maliyet ve nominal sermayenin korunması kavramını esas alan bir muhasebe modeli çerçevesinde hazırlanmaktadır.*’’ (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 2) Dolayısıyla kavramsal çerçeve bir standart olmamakla birlikte, herhangi bir ölçüm veya açıklama hususunda standart belirlememektedir. Kısacası standartlardan herhangi birisinin yerine kullanılabilecek hiçbir husus yer almamaktadır. Standart ve kavramsal çerçeve arasında çelişki, uyuşmazlık olması halinde standart; kavramsal çerçeveden önce gelecektir. Kavramsal çerçeve; standartların oluşturulmasında veya gözden geçirilmesinde rehberlik edecektir ve uyuşmazlıkların azalmasına vesile olacaktır. Kavramsal çerçevenin düzenlemiş olduğu konular sırası ile;

1) Finansal Raporlamanın Amacı
2) Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri
3) Finansal Tabloları Oluşturan Unsurların Tanımı, Tahakkuk ve Ölçümleme Esasları
4) Sermaye ve Sermayenin Korunması Kavramlarından oluşmaktadır.

(Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 3)

1.4. Muhasebe Standartlarına Olan İhtiyaç

Günümüz dünyasında uluslararası faaliyetlerin her geçen gün artarak ve yeni ihtiyaçlar gerektirerek genişlediğini görüyoruz. Bu gelişmeler uluslararası bağlamda ekonomileri birbirleri ile bağlayacak; finansal tabloların hazırlanması ve raporlanmasında ortak bir dile olan ihtiyacı her geçen gün daha da artıracaktır. Yatırımcıların; yatırım kararlarını verirken karşılaştırma yapma ihtiyaçlarını global düzeyde karşılanabilirliği; bilginin uluslararası platformda karşılaştırılabilmesine ve anlaşılabilir oluşuna bağlıdır. Kocaman'ın belirttiği gibi; ''Karşılaştırılabilir, şeffaf ve anlaşılırlığı olan uluslararası muhasebe standartlarının seri halinde oluşturulmasının gerekliliği ve ehemmiyeti bu bağlamda açıkça ortadadır.'' Düzenlene gelen yüksek kaliteli standartlarla muhasebe riskini ortadan kaldırmak ve yatırımcıların ihtiyaçlarına karşılık olarak daha fazla anlaşılabilirlikle, ticari büyümeye imkân sağlamak hedeflenmiştir. (Hilal, 2012, s.106)

Uluslararası düzeyde artan yatırım olanakları ile beraber doğan karşılaştırılabilir bilgiye olan ihtiyaç, bu finansal bilgilerin uyum problemini ortadan kaldırmak için uluslararası düzeyde yatırımcıları ve ilgili tarafların menfaatlerini korumak ve gözetmek maksadıyla genel kabul görecek muhasebe standartlarının oluşturulma çabalarını da beraberinde getirmiştir. (Yılmaz, 2007, s.71)

1.5. Finansal Raporlamanın Amacı

İşletmelerce düzenlenen finansal tabloların diğer işletmelerle ve önceki dönemlerle karşılaştırılabilir biçimde sunulması beklenir. Bu koşulları sağlayabilmek üzere gerekenler finansal tabloların sunuluşunda göstermesi gereken asgari şartları, kuralları, yapısıyla ve içeriği ile alakalı düzenlemeleri Türkiye Muhasebe Standartları düzenlemiştir. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 10)

Celayir' e göre; herhangi bir işletme ile alakalı bilgi kullanıcılarının verecekleri kararda yardımcı olmak, finansal raporlamanın temel maksadıdır. Bu sebeple bilgi kullanıcılarının ve paylaşımcıların finansal tabloları da içeren,

işletmenin genel durumu ile alakalı güvenilir, tarafsız sunulması önem arz eder. (Celayir, 2020, s.199)

Finansal tablolar, yatırımcının kafasındaki soru işaretlerini gidermek için işletme ile alakalı şu bilgileri sunar;

- Varlıklar
- Borçlar
- Öz Kaynaklar
- Gelir ve giderler (Kâr ve Zarar dahil)
- Nakit akışları
- Ortaklıkların katkıları, pay dağıtımları

Tam bir finansal tablo setinin içeriği;

- Dönem sonu finansal durum tablosu
- Döneme ait kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu
- Öz Kaynak değişim tablosu
- Nakit akış tablosu
- Önemli muhasebe politikaları ve diğer açıklayıcı bilgileri içeren dipnotlardan oluşur. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 1-21)

1.6. Finansal Raporlamanın Faydaları

Finansal tablolar ile kimler ilgilenir sorusunu sorarsak oldukça geniş bir kullanıcı kitlesi ile karşılaşırız. Ekonomik kararlar almadan önce işletmenin genel durumu, performansı, nakit akışları hakkında bilgiye ulaşmak istediğimizde bunlara finansal tabloları inceleyerek ulaşırız. İşletme yöneticilerine emanet edilen kaynakların ne şekilde kullanıldığı hakkında fikir sahibi oluruz. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 4)

1.7. Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri

Tablo 1. *Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri*

Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri	
Temel Niteliksel Özellikler	**Destekleyici Niteliksel Özellikler**
• İhtiyaca Uygunluk ○ Önemlilik	• Karşılaştırılabilirlik
• Gerçeğe Uygun Sunum	• Doğrulanabilirlik • Zamanında Sunum • Anlaşılabilirlik

Kaynak: (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 10-13)

Faydalı bilgi; yatırım kararları alırken potansiyel yatırımcılara ve hali hazırda yatırımla ilgilenenlere en üst düzeyde faydayı sağlayacak olan bilgi anlamına gelir. İşletmeye ait kaynaklar, haklar, yükümlülükler, borçlar gibi ekonomik olaylar hakkında bilgi sağlayan finansal raporlar, faydalı bilgiyi sunarken önem teşkil eder. Bu faydalı bilgiye ulaşırken bazı niteliksel özellikleri gözeterek ulaşılır. Temel niteliksel özellikler; ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunum olarak karşımıza çıkar. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 8)

1.7.1. İhtiyaca Uygunluk

Finansal tablo kullanıcılarının alacağı kararları etkileme gücüne sahip olan bilgiye ihtiyaca uygun finansal bilgi deriz. Bu bilgi tahminlerde kullanılabilir bilgi veya teyit edilebilme gücüne sahip bilgi anlamına da gelir. Tahminden kasıt, geleceğe yönelik öngörüde bulunulabilirlik açısından bilgiyi veri olarak kullanabilmektir. Önceki değerlendirmelere geri bildirim sağlayabilmesi ise teyit edilebilme özelliğidir. Tahminlerde kullanılabilme ve teyit özelliği birbiri ile ilişkilidir. Tahminde kullandığımız bilgiyi teyit ederken de kullanırız. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 8)

Gökçen ve Ataman' a göre; kullanıcıların verdiği veya vereceği kararlarda fark oluşturma özelliği hangi nitelikte sınıflandırılır dersek bu sorumuzun cevabı ihtiyaca uygunluk olacaktır. Sahip olunan finansal bilgi; tahmin değeri ile doğrulama değerini beraber veya ayrı ayrı taşıyorsa, verilecek kararlarda fark yaratma gücüne sahip olduğunu gösterir. Tahmin değeri; kullanıcılar için gelecekteki sonuçları öngörebilmek amacı ile faydalanılacak süreçlerde kılavuzluk yapabilme yeterliliğidir. Önceki değerlendirmeleri doğrular veya revize edici şekilde geri bildirim sağlayabiliyor oluşu finansal bilginin doğrulama değerinin de olduğunu gösterir. Genellikle bir bilgi tahmin değeri içeriyorsa, doğrulama değerine de sahiptir. (Gökçen & Ataman, 2020, s.39)

1.7.2. Önemlilik

Yatırımcıların alacakları kararları finansal bilgiye dayanak oluşturan içeriğinde eksiklik olması ya da yanlış bilgi şeklinde verilmesi karar alırken etkileyici özelliğe sahipse bu bilgi önemlidir. Önemliliğe dair standart bir eşik bulunmaz zira bu işletmeden işletmeye değişecektir; bu bilginin ilintili olduğu kalemlerin niteliğine, büyüklüğüne, işletmeye özgü haline bağlıdır. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 8-9)

1.7.3. Gerçeğe Uygun Şekilde Sunum

Finansal raporlama standartları oluşturulurken; sunum içeriğinin tam, tarafsız ve hatasız olması hedeflenir, kusursuzluk gözetilir. Fakat kusursuzluğa ulaşmak pek mümkün değildir. Ekonomik olayları sayılarla ve kelimelerle ifade ederken, kullanıcılara sunulan bu bilginin sadece ilgili olayları içermesi yeterli olmayacaktır. Tam bir sunumdan kasıt; ekonomik bilginin ifadesinde kullanıcının bu olayı algılayabilmesi için tanımlamalarla ve açıklamalarla birlikte ihtiyaç duyabileceği tüm içeriği barındırmasıdır. Tarafsız sunum içeriğinde yatırımcının algısını manipüle edici, yönlendirici ya da belli bir alana ağırlıklandırmış vurgulu içerikten azade finansal bilginin gösterimi ve seçiminde önyargı barındırmamasıdır. Hatasız sunum; hata ve ihmallerin minimuma indirgendiği, raporlama sürecine konu olan bilgiye ulaşırken hatasız ve net tutum sergilendiği anlamına gelir. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 9)

1.8. Temel Niteliksel Özelliklerin Uygulanması

Eldeki finansal bilgiye faydalı diyebilmek için; bilginin hem ihtiyaca uygun olması hem de gerçeğe uygun şekilde sunulmuş olması gerekir. İlgisiz ekonomik bir olayın gerçeğe uygun şekilde sunulmuş olması veya alakalı ekonomik olayın gerçeğe uygun olmayan şekilde sunulması bilgi kullanıcılarının karar vermesine faydalı olamayacağı gibi niteliğinden de uzaklaşır. Temel niteliksel özellikleri uygularken kullanıcıların sağlayacağı faydayı maksimize etmek için belli bir süreç takip edilir. İlk olarak kullanıcılara faydalı olacak ekonomik olay tespit edilir. Ardından bu ekonomik olayın gerçeğe uygun sunulması dahilinde ihtiyaca en uygun olan bilgi türü belirlenir ve nihayetinde bu bilginin mevcut olduğu ve gerçeğe uygun şekilde sunulabilirliği hususunda hemfikir olunması dahilinde temel niteliksel özelliklerin karşılanmasına ilişkin süreç tamamlanmış olur. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 9-10)

1.9. Destekleyici Niteliksel Özellikler

Bu temel niteliksel özellikleri uygularken bazı destekleyicilerden yararlanılır. Bu fayda sağlanırken de kısıtlı maliyet etkeni göz önünde bulundurarak yaklaşım sergilenir. İlk basamakta finansal tablo kullanıcıları adına yararlı olması muhtemel bulunan ekonomik olay belirlenir, ardından bu ekonomik olayın gerçeğe uygun sunumunda meydana gelirken ihtiyaca en uygun olacak şekilde bilginin türü belirlenir, gerçekliği ve sunum şeklinin uygunluğu tanımlanarak temel niteliksel özellikler çerçevesinde oluşturulur. Destekleyici niteliksel özellikler:

- Karşılaştırılabilirlik
- Doğrulanabilirlik
- Zamanında Sunum
- Anlaşılabilirlik

(Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 10-11)

1.9.1. Karşılaştırılabilirlik

Finansal tablo kullanıcılarının tablo kalemleri arasındaki benzerlikleri, farkları algılayabilmesine yarayan niteliksel özelliklere karşılaştırmalı bilgi denir. (Gökçen & Ataman, 2020, s.40)

İşletmenin sunmuş olduğu cari dönem finansal tablolarında raporlanan tüm tutarlara ilişkin bir önceki döneme ait karşılaştırmalı bilgileri sunar. Tanıma dayalı metin içerikli karşılaştırmalı bilgileri de dahil eder. Örnek ile açıklamak gerekirse; işletmenin önceki dönemde yaşadığı yasal uyuşmazlık sonucu belirginleşmemiş ve hala çözüm sürecinin devam ettiği yasal anlaşmazlıkla alakalı detayları cari dönemde de tekrar açıklar. Tablo kullanıcıları cari dönemin öncesindeki mevcudiyeti süren bu belirsizlikten haberdar olur ve güncel adımlara vakıf olabilecek açıklamalara cari dönemin açıklanan bilgilerinden faydalanarak tekrar ulaşır. İşletme, ilave karşılaştırmalı bilgi için tam bir finansal tablo setini kapsamasını beklemeden ilave tablolara ilişkin dipnot bilgisini sunar. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 10)

Finansal tablo kullanıcıları çeşitli alternatifler arasında tercih yapmayı gerektiren kararlar vermek durumundadır. Karşılaştırma yapabilme niteliği, yatırımcının kalemler arasında benzerlik kurabilmesine, farklılıkları ayırt edebilmesine imkân sağlar. Dolayısıyla bu tek bir kalemle ilgili olamaz, karşılaştırmanın yapılabilmesi için işin doğası gereği en az iki kaleme ihtiyaç duyulur. Tutarlılığı bir hedef olarak düşünürsek burada karşılaştırılabilirlik amacımız olacaktır, tutarlılıksa bu amacı gerçekleştirmeye fayda sağlayacaktır. Tekdüze bir akıştan uzak, farklılıkları ve benzerlikleri olduğu gibi gösterir. Ele alınan ekonomik olayı sunmak için alternatiflerle muhasebe yöntemleri ile sunulması karşılaştırılabilirliği azaltacaktır. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 10)

Gökçen ve Ataman ‘a göre finansal tablo kullanıcılarının tablo kalemleri arasında kuracağı benzerlik ve farklılıkları tam anlayabilmesini sağlayan niteliksel bir özelliktir. Farklı işletmelere ilişkin benzer bilgilerle veya raporlayan işletmenin

başka bir dönemine, tarihine ait benzer olabilecek bilgilerin karşılaştırılabilir nitelikte oluşu daha faydalı olacaktır. (Gökçen & Ataman, 2020, s.40)

1.9.2. Doğrulanabilirlik

Gökçen ve Ataman' a göre doğrulanabilirlik, görüş birliğine varabilmek anlamına gelir. Yani; bilgili ve bağımsız birbirinden farklı gözlemcilerin incelemekte oldukları açıklamanın gerçeğe uygun sunumu hakkında ortak bir anlaşmaya varamamış olsalar da görüş birliği olarak aynı noktada buluşmalarıdır. (Gökçen & Ataman, 2020, s.41)

Açıklanan ekonomik olayın kullanıcılar açısından gerçeğe uygunluğundan emin olunmasına yardımcıdır. Doğrudan veya dolaylı olabilir. Fiziki sayımla doğrudan yapılan gözlem ile bir tutarın veya sunumun doğrulanması doğrudan; FİFO yöntemi gibi maliyet akış varsayımı kullanılıp stokların defter değerinde yapılan tetkik ile miktar ve maliyet kontrolü dolaylı doğrulamaya örnek olarak verilebilir. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 10-11)

1.9.3. Zamanında Sunum

Finansal tablo kullanıcılarının alacakları kararları etkileyebileceği muhtemel olan doğru zaman aralığında bilginin hazır olması anlamına gelir. Genellikle eskiyen bilginin faydasının azaldığını görürüz. Bazı kullanıcıların yatırım eğilimini belirlemede değerlendirmeye ihtiyaç duyulması sebebi ile raporlama dönemi sona erse bile bilgi uzun süre kullanışlı olmaya devam edecektir. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 11)

Türel' in çalışmasında değindiği üzere zamanında yapılan finansal raporlama; sermaye piyasaları için gerekli görülen, fonksiyonlarını düzgün yerine getirebilmesi için ihtiyaç duyulan girdilerden bir tanesidir. (Türel, 2010, s.227)

1.9.4. Anlaşılabilirlik

Sunulan bilginin açık, net sınıflandırılışı, dolaysız tanımlanıp sunumu bilgiyi kolay anlaşılır kılar. Fakat bazı ekonomik olayların yapısı gereği karmaşık olduğu durumlar illaki vardır. Bu basitleştirilemeyen karmaşık olguları finansal rapor dışı tutmamız durumunda rapordaki eksiklikten ötürü yanıltıcı etki oluşturabilir. Finansal tablolar ekonomik faaliyetler hususunda belli seviyede bilgisi olan, analizini yapabilen kullanıcılar için hazırlanmış olsa dahi bilgili ve dikkatli olan bu kullanıcı kitlesi, tam anlamıyla algılayabilmek adına bir danışmandan yardım alma ihtiyacı duyabilir. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 11)

Kocamaz'ın yapmış olduğu çalışmada dünya genelindeki gelişmelerle paralel, karşılıklı süre gelen etkileşimlerle birlikte farklı ülkelerde yatırım sahaları aranması, deniz aşırı finansal faaliyetlerde artış ile ortak bir muhasebe diline gereksinim artmıştır. Farklı ülkelerin birbirinden bağımsız farklı sistemlerle muhasebe süreçlerinin oluşturduğu finansal tablolar; yatırım yapma arzusundaki yabancı yatırımcının karar vermesi hususunda yardımcı olamamış ve yine ortak bir dil anlaşılabilirlik açısından ihtiyaç haline gelmiştir. Ülkemizde TMSK'nın çalışmaları ile IAS'lerle uyumlu olarak IFRS/IAS'lerin çevirileri niteliğinde olan TMS/TFRS'ler oluşturulmuş ve bu standartlar IAS' lerle tam uyumlu olduğundan yabancı yatırımcılara güvenilir, anlaşılabilir, şeffaf bilgiler ışığında yatırım yapabilmelerine destek olmuştur. IAS'lerin revize olmaları durumunda bu değişiklikler TMS bazında anında güncellenerek gerekli olması halinde yeni standartlar oluşturulup, ihtiyacı karşılaması üzerine de standardın kaldırılması söz konusu olabilmektedir. Kısacası TMS'ler sayesinde ihtiyaç duyulan ortak ve tek bir dil tarafından sunum; mali tabloların hazırlanışında ve sunumunda TMS'lerce karşılanacaktır. (Kocamaz, Uluslararası Muhasebe Standartlarının Dünyada ve Türkiye'de Oluşum ve Gelişim Süreci, 2012, s.118)

1.10. Faydalı Finansal Bilginin Raporlamasında Maliyet Kısıdı

Finansal bilgiyi raporlama esnasında çeşitli maliyetlere katlanılır. Raporlanan bilginin karşılığında edinilen faydanın, raporlama için sarf edilen

maliyetleri karşılayabilecek olması önemlidir. Finansal bilgiyi toplama esnasında; işlerken ve bunları doğrulayıp yayınlama aşamasında epey emek harcanır. Ortaya çıkan bu maliyetlere, karşılanan faydanın azalışı şeklinde finansal tablo kullanıcıları katlanacaktır. İlaveten bu bilgi kullanıcıları, sunulan bilgiyi analiz ederken ve yorumlarken de ilave bir maliyete daha katlanmış olurlar. İhtiyaç duydukları bilgiye ulaşamayan finansal tablo kullanıcıları bu bilgiye ulaşma adına tahmin veya başka yerden edinme gibi ek maliyetlere katlanacaklardır. Netice itibari ile ihtiyaca uygun ve gerçeğe uygun şekilde sunulmuş olan finansal bilginin raporlanması, kullanıcılara karar verme sürecindeki uygun ortamı sağlar. Sermaye piyasalarının işleyişindeki verimli işleyiş ve bütün olarak daha az sermaye maliyetinin oluşumu bu sebeplere bağlıdır. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 11-12)

1.11. Tutarlı Sunum

Finansal tabloları düzenlerken, sunuluşunda ve sınıflandırılmasında bir dönemin öteki döneme aynı şekilde, istikrarla düzenlenmesi gerekir. Değişiklik yapılması gereken bazı istisnai koşullar vardır ve bunlar:

- İlgili TFRS'nin finansal tabloya ait sunuluşunda değişiklik gerektirdiği haller,
- İşletmenin niteliğinde önemli değişiklik olması veya başka sunuluş ve sınıflandırmanın muhasebe politikalarının seçimi ve uygulaması kriterine göre daha münasip olacağının açık şekilde ortada olduğu durumlarda değişikliğe gidilir. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2021, s. 10)

Elitaş'ın çalışmasında belirttiği gibi işletmelerin muhasebe politikalarında değişiklik yapmaması ve farklı dönemler için aynı politikaları benimseyip imkanları doğrultusunda bunlara uygun davranış izlemeleri oldukça önemlidir. Önemli nedenlerden ötürü aykırı davranışın gerekeceği şartlarda ise mali tablo dipnotları ile bilgi kullanıcılarına değişiklikleri duyurmalı ve bunları devlete ilgili dönemin vergi beyannamelerinde de haber vermelidir. (Elitaş, 2012, s.17-18)

2. TMS 21 KUR DEĞİŞİMİNİN ETKİLERİ STANDARDI VE TEMEL KAVRAMLAR

2.1. Standardın Dünyadaki Gelişimi ve Türkiye'deki Entegrasyonu

1975 yılından önce Amerika Birleşik Devletleri'nin henüz konsolide finansal tablolarının çevirim yöntemlerinden hangisinin seçileceği veya çeviri düzeltmelerinin nasıl ve nerede raporlanacağı hususunda geçerli kuralları yoktu. Birbirinden farklı şirketler bu çevrim için farklı kombinasyonları kullanırlardı. Muhasebenin bu özel konusunun ciddiyetinin bir göstergesi olarak 1974 senesinde FASB tarafından yayınlanan ilk resmî açıklama olan SFAS ile herhangi bir özel kombinasyon tercih edilmeden, sadece kullanılan yöntemin açıklaması ve çevirim ayarlamasının düzenlenmesi Yabancı Para Birimi Çeviri Bilgilerinin Açıklanması adı altında ifade edilmiştir. (Hoyle, Schaefer, & Doupnik, 2011, s. 435-488)

Şirketlerin farklı kombinasyonları uygulaması, aralarında karşılaştırılabilirlik açısından eksiklik oluşturması ile beraber bu kıyaslanamazlık problemini ortadan kaldırmak üzere 1975 yılında FASB, SFAS 8'i ''Yabancı Para İşlemlerinin ve Yabancı Para Mali Tablolarının Çevirisinin Muhasebeleştirilmesi'ni yayımladı. Yayımlanan bu tebliğ ile Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine bağlı olan işletmeler (US – GAAP) çevirim işlemleri için geçici yönteme mecbur bırakılmış ve çevrim kayıp ile kazançlarının ertelenmesine imkân vermemiştir. Çevrim ve işlemlerden kaynaklı kazanç ve kayıpların döviz kurundaki değişikliği, gördüğü dönemi boyunca gelir tablosunda gösterimi mecburi olmuştur. Geçici yöntem, bu işletmelerin dönemsel kazançlarında istenmeyen dalgalanmalara neden olmuştur. (Hoyle, Schaefer, & Doupnik, 2011, s. 435-488)

Çok uluslu şirketler SFAS 8'e şiddetle karşı çıktılar, bu tepkilerinde haksız sayılmazlardı. Kurumsal kazançlar üzerinde dönemsel dalgalanma etkisinde genellikle çeyrekler arasındaki kur dalgalanmalarının tersine dönüp suni oynaklıklar meydana getirmesi bu çok uluslu şirketlerin yöneticilerini tedirgin etmiştir. (Hoyle, Schaefer, & Doupnik, 2011, s. 435-488)

SFAS 8'deki eksikliklerin sonucu olarak yeni çeviri kuralları öneren iki taslağı yayınlayan FASB nihayetinde 1981 yılında SFAS 52'yi ''Yabancı Para Birimi Çevirisi''ni yayımladı. Bu standardı onaylayan kurulun ¾' lük kısmına karşılık çeyrek azınlığın karşıt duruşu bize aslında döviz çeviri probleminin fazlasıyla tartışmaya açık olduğunu gösteriyor. Bu dar oylamaya rağmen SFAS 52, 830 Yabancı Para Birimi Konuları (Topic 830) bir parçası olarak 2009'da FASB Muhasebe Standartları Kodlamasına ASC (Accounting Standards Codification) dahil edilmiştir. Kısaca; ABD' de 1975 – 1981 yılları arasında kullanılan SFAS 8 standardının uygulamayı gerektirdiği geçici yöntem, işletmelerin mali durumlarının sağlıklı tespitine imkân sağlamamıştır. 1981 senesinde ise bu ihtiyaçtan doğan SFAS 52 yürürlüğe girerek işletmelerin faaliyetlerinde ağırlıklı olarak kullandıkları para birimi olarak kabul edilmesinin önünü açarak bu para birimini ilk olarak bu standardın kapsamında '' Fonksiyonel Para Birimi'' şeklinde tanımlamıştır. (Hoyle, Schaefer, ve Doupnik, 2011, s. 435-488)

FAS 52'ye göre çevrim işlemlerinin iki amacı vardır ve bu amaçlar fonksiyonel para birimi ile doğrudan bağlantılıdır. Amaçların birincisi; konsolide mali tabloların faaliyet gösteren işletme için, faaliyette bulunduğu geçerli (fonksiyonel) para biriminde ölçülmüş şekilde işletme ile ilgili finansal ilişkileri ve doğuracak sonuçları ifade edebilmektir. Bu amaçların ikincisi ise; döviz kurundaki değişimlerin işletmenin sahip olduğu nakit akış ve öz kaynak gibi varlık gruplarının üzerinde yansıtacağı ekonomik etkilerin oluşturacağı finansal sonuçlar ile uygun bilgi sağlamaktır. (Choi ve Gary, International Accounting, 2011, s. 181-209)

Sarıdoğan'a göre, Türkiye ABD'nin öncülüğünü başlattığı bu yaklaşımların ve standart düzenlemelerinin gelişiminden uluslararası ticaretin yaygınlaşmasıyla birlikte daha fazla etkilenerek bu uluslararası muhasebe standardını 2005 yılında Türkiye Muhasebe Standardı olarak kabul edip dünya ile entegrasyonunu sağlamlaştırmıştır. (Atılgan Sarıdoğan, 2016, s. 11-12)

TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı Türkiye'de 31/12/2005 yılından sonra başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere aynı tarihte 31/12/2005 tarih ve 21040 sayılı resmi gazetede yayımlanmış; takip eden 2007 – 2011 yılları arasında çeşitli tebliğler aracılığı ile güncellenerek; onuncu ve on

birinci değişiklikler ile son düzenlemeyi 31/12/2012 tarihinde TFRS 9 tarafından yayımlanan değişiklikte ve TFRS 10 ile TFRS 11 ile değişiklik yapılarak 31/12/2012 tarihini izleyen hesap dönemleri için geçerli olmak kaydıyla güncel halini almıştır.(TMS 21,s.1)

2.2. Standardın Amacı

Kur Değişimi Etkileri Türkiye Muhasebe Standardı 21'de yurtdışındaki işletmelerin ve yabancı para işlemlerinin finansal tablolarda kullanılan para birimine nasıl çevrileceğini düzenler, işletmelerin finansal tablolarını yabancı para biriminde sunulmasına rehberlik eder. Döviz kurlarının nasıl kullanılacağı ve kurlardaki değişimin finansal tablolar üzerindeki etkilerinin ne şekilde raporlanacağı bu standardın ana konusudur. İşletmelerin finansal tablolarının yabancı para biriminde sunulmasında kullanılan bu standart, uygulanması neticesiyle ortaya çıkan finansal tabloların Türkiye Finansal Raporlama Standardına uygunluğuna yönelik gerekli koşulları sağlamada rehberlik eder. (TMS 21, s.2)

Yücel ve Adiloğlu'nun belirttiği gibi bu standart işletmede bilgi maksadıyla finansal tabloları farklı bir para birimi ile açıklanabilmesini düzenler ve ayrıca bu para biriminin işletme ile hiçbir ilgisi olmayabilir; amaç burada finansal tablo kullanıcılarına ve bu kullanıcıların tabloları kolay algılayabileceği bir para birimi ile bilgi sunumudur. (Yücel ve Adiloğlu, 2013, s. 213)

2.3. Standardın Kapsamı

Bir işletme bu standardı şu sebeplerden ötürü kullanmaya ihtiyaç duyar,

- İşletmeye ait faaliyet sonuçlarının finansal tablolarda kullanılan para birimine çevirimine ihtiyaç duyulan hallerde,
- Finansal tablolarda işletmenin konsolidasyonu, oransal konsolidasyon ve öz kaynak yönetimini dahil edilerek yurtdışındaki işletmenin faaliyetlerinin neticelerinin finansal durumunun raporlama para birimine çevirirken,

- TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının kapsamına dahil olan türev işlemler ve bakiyeler hariç olmak üzere yabancı para cinsinden bakiyelerin muhasebeleştirilmesi ve yabancı para işlemlerinde kullanılır. (TMS 21, s.2-4)

2.4. Standardın Dışında Tutulanlar

Yabancı para kalemleri için düzenlenen finansal riskten korunma muhasebesi için TMS 39 hükümleri uygulanır, yabancı para işlemlerinden kaynaklı nakit akışlarının Nakit Akış Tablosundaki sunumlarında ve yurtdışındaki işletmelerin nakit akışlarını çeviriminde uygulanmaz, bu husus TMS 7 Nakit Akış Tabloları standardında ayrıca düzenlenmiştir. Ek olarak TFRS 9 Finansal Araçlar Standardının kapsamı dahilinde olmayan türev araçlar bu standardın kapsamındadır. (TMS 21, s.13)

2.5. İlgili Tanımlar

Tms 21 Standardında geçen bazı tanımlar şu şekildedir: Kapanış kuru; raporlama döneminin bitimindeki geçerli kurdur. Kur farkı; tutarı belli miktardaki bir para biriminin bir diğer para birimine farklı kurdan çevrilmesinden ötürü kaynaklanan farktır. Döviz kuru; iki farklı para biriminin birbirine değişim oranıdır. Gerçeğe uygun değer; bilgili ve istekli taraflar arasında oluşan karşılıklı pazarlık ortamında bir varlığın el değiştirmesi veyahut borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması beklenen tutardır. Yabancı para; işletmede kullanılan geçerli para biriminden başka olan farklı para birimidir. Geçerli para birimi (Fonksiyonel Para Birimi); işletmenin faaliyet gösterdiği temel ekonomik çevreye ait para birimidir. Yurt dışındaki işletme; raporlama yapan işletmenin kendisinden farklı bir ülke veyahut farklı para biriminde faaliyette bulunan, bağlı ortaklığı, şubesi, iştiraki ya da iş ortağıdır. Grup; ana ortaklık ile onun tüm bağlı ortaklıklarına denir. Parasal kalemler; eldeki mevcut para ile tutarı belli veya sabit miktarda alınacak veyahut ödenecek varlık ve borçların genel adıdır. Yurt dışındaki işletmede bulunan net yatırım; raporlayan işletmenin yurtdışındaki net aktiflerindeki işletmeye ait payıdır. Finansal tablolarda kullanılan para birimi; finansal tabloların sunuluşunda

kullanılan para birimidir. Geçerli (Spot) kur; Teslim tarihindeki hemen geçerli olan döviz kuruna denir. (TMS 21, s.3-4)

2.6. Fonksiyonel (Geçerli) Para Birimi

Temel ekonomik çevreyi tanımlayacak olursak; işletmenin faaliyetlerine devam ettiği ortamda yaptığı harcamaları ve nakit oluşturma hareketlerinin süregeldiği iş çevresidir diyebiliriz. İşletme, bu temel ekonomik çevrede geçerli para birimini tespit etmek için şunları göz önünde bulundurur:

- Sunduğu hizmetlerin ve mal fiyatlarının satış ücretlerini en çok etkileyen, bu kalemlerin genellikle bağlı olduğu ve gerçekleştiği para birimidir.
- Genel rekabet unsurları ve yasal düzenlemelerle beraber satış fiyatlarının en çok etkilendiği ülkenin para birimidir.
- İşletmenin faaliyetlerini sürdürmesinde temelini teşkil eden işçiliği, ham maddesi ve diğer maliyetlerinin oluşturduğu para birimidir.

İşletmeye ait fonksiyonel para birimine kanıt teşkil eden diğer bulgular:

- Tahsilatların tutulduğu para birimi,
- Finansal araçların; borçlanma ve öz kaynağa dayalı olanlar gibi, bunların faaliyetlerinden oluşan fonların para birimidir.

Tespit edilen geçerli para birimi, işletme ile alakalı temel işlemleri, olayları ve koşulları yansıtır. Belirlenmesinden sonra geçerli para biriminde değişikliğe gitmek için işletmeyi etkileyecek olan koşulların, ekonomik çevrenin, işletmeye ait temel işlemlerin de değişmesi gerekir. Bu koşullarda değişiklik olmadığı sürece geçerli para birimi değiştirilmez. (TMS 21, s.4)

2.6.1. Raporlama Para Birimi

'Finansal tablolarda kullanılan para birimi (Raporlama, Sunum Para birimi) TMS 21' de finansal tabloların sunulduğu para birimi olarak tanımlanır.'' (TMS 21, s.3)

2.6.2. İlk Muhasebeleştirme

Yabancı para işlemlerinde ilk muhasebeleştirme esnasında, döviz tutarına fonksiyonel(geçerli) para birimine işlemin gerçekleşme tarihindeki döviz kuru arasındaki geçerli kur uygulanarak fonksiyonel (geçerli) para biriminden kaydedilir. Bu işlem tarihi Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına göre ilk defa kaydın yapılması gerektiği tarihtir. Uygulamada kolaylık sağlaması açısından haftanın veya ayın ortalama kurunun, o dönem içerisinde her bir yabancı para biriminde vuku bulan işlemlerin tümüne uygulamak mümkündür. Fakat döviz kurunda önemli sayılacak ölçüde dalgalanma olması halinde dönem için ortalama kur kullanılmaz. (TMS 21, s.7)

Akışık çalışmasında farklı ülkelerdeki değişik para birimlerinin kullanımının, uluslararası ticari işlemlerin muhasebeleştirilmesi teknikleri açısından önemine değinmiştir. Yerleşik olan ana kuruluş ile yurtdışı işletmenin arada anlaşılmak için düzenlenen finansal tablolarının anlamlı bulunması açısından yabancı para birimine dönüştürmedeki önemli gerekliliği hatırlatır. Sermaye yatırımlarında muhasebe tekniklerinin uluslararası işlemleri de kapsayacak şekilde geliştirilmesine vesile olmalıdır. (Akışık, 2004, s. 206)

2.6.3. Raporlama Para Birimi ve Fonksiyonel Para Birimi Arasındaki Fark

Fonksiyonel para birimi ile raporlama para birimi arasında farklar vardır. Yücel ve Adiloğlu'nun belirttiği gibi; raporlama para birimi ile işletmenin hiçbir alakası olmayabilir, finansal tablo kullanıcılarının anlayacakları bir para biriminden sunulması amacı taşıyabilir. İşletmenin faaliyetlerini sürdürdüğü ekonomik çevre farklı para birimi kullanabilir ve bununla beraber bu işletmenin performansını mali durumunu değerlendirirken ait olduğu ülkenin yerel para birimi finansal durumunu yansıtmasında eksik kalabilir. Gerçek durumu yansıtan para birimi ise ekonomik çevrenin para birimi yani fonksiyonel para birimidir. Ülke sınırları içerisinde kullanılan yerel paranın varlığı yasal kayıtları tutma açısından önem taşır, fonksiyonel para birimi ise yasal birimden farklı, bambaşka olabilir. (Yücel ve Adiloğlu. 2013, s. 213)

Yabancı para birimini tanımlarken; bir şirketin fonksiyonel para birimi dışındaki herhangi bir para birimidir diyebiliriz. Yabancı para işlemlerini şirketin fonksiyonel para birimi haricindeki bir para birimi cinsinden yaptığı işlemlerdir. Bu işlemler bir şirketin yabancı para biriminden yapacağı ithalat ve ihracat ile borçlanma ve borç vermesi durumunda meydana gelebilecektir. Günümüzde birçok şirketin yurt dışında yerleşik faaliyetleri bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse İsviçreli gıda şirketi Nestlé SA, 90' dan fazla ülkede yan kuruluşlara sahip olduğunu bildiriyor ve ABD merkezli Coca- Cola Company dünya genelinde 40 ülkede bulunan tamamıyla yabancılara ait 144 yan kuruluşa sahip olduğunu belirtiyor. Nestlé gibi çok uluslu bir şirketin, özel muhasebe ayarlaması gerektiren iki tür döviz faaliyeti olması muhtemeldir. Çoğu çok uluslu şirket yabancı para birimi cinsinden işlemlerde bulunur ve defterlerini yabancı para biriminde tutan yabancı yan kuruluşlara yatırım yapar. Konsolide mali tablolar hazırlamak için, çok uluslu bir şirket, her iki tür uluslararası faaliyetle ilgili döviz tutarlarını, şirketin mali tablolarını sunduğu para birimine çevirmek zorundadır. (Doupnik, Multinational Operations, 2009, s. 659)

Raporlama para birimi ve fonksiyonel para biriminin işlevselliğine dair farkı aşağıdaki örnekle kıyaslayarak daha iyi izah edebilmek mümkündür:
Kuruluş itibariyle Türkiye sınırları içerisinde işletmenin yasal para birimi Türk Lirası (₺) (TRY)'dır. Ekonomik çevresinde ise Euro ağırlıklı (€) olarak işletmenin faaliyetlerine devam ettiğini varsayalım. Hammadde, işçilik ve hizmet giderlerinin Euro ağırlıklı olduğunu; raporlama para biriminin TRY olduğunu öngörelim. İşletme bünyesinde Japon iştiraki ile konsolidasyon sürecine girileceğini düşünelim; Japonlar tarafından daha iyi anlaşılmak adına Japon para birimi olan Japon Yenine çevirerek finansal tablolarımızı düzenlediğimizde burada daha iyi anlaşılmak maksadıyla bizim tercih ettiğimiz raporlama para birimi Japon Yeni olur, işletmenin ekonomik çevresinde ağırlıklı kullanımda olan Euro fonksiyonel para birimimiz olarak kalmaya devam edecektir, yasal raporlama para birimi TC sınırları içerisinde ise Türk Lirası olarak kalacaktır.(Yücel ve Adiloğlu, 2013, s.194)

2.7. Yabancı Para Birimine Dayalı İşletme Faaliyetleri

Çelik' e göre; işletmelerin faaliyetlerindeki niteliğin yabancı para birimi ile ilişkisi ve yabancı para birimli işlemlerin raporlama para birimine dönüşümü birbirinden farklılıklar gösterir. Bu perspektife göre yabancı para birimine dayalı işlemler ve yabancı ülkedeki faaliyetler olmak üzere iki ana grupla sınıflandırılabilir. (Çelik, Yabancı Para Birimine Dayalı işletme Faaliyetleri, Raporlama Para Birimine Dönüştürme Süreci ve Muhasebeleştirme İlkeleri, 2002, s. 53)

Saban ve Genç' in çalışmasında belirttiği gibi; işletmelerin kendi ülke sınırları dışındaki ülkelerde yatırımda bulunma sebebi iki amaç ile açıklanabilir. Bu amaçların ilki yurt dışında bulunan işletmeler aracılığı ile büyüme arzusu olacaktır, ikincisi ise yurt dışı mali piyasalardan gelir sağlayabilmektir. İşletme bu vesile ile dış mali piyasalar aracılığıyla fon sağlayabilecektir. Bu ve buna benzer sebepler, işletmeler için yabancı ülkede bulunan bağlı ortaklık veya ortak girişimlerinin olması, yatırımcı işletmenin finansal tabloları ile birlikte birbirlerinden farklı para birimleri ile hazırlanmış finansal tablolara olan ihtiyacı açığa çıkarır. Bu ihtiyacın doğuşunun sebebi ise muhasebenin temel ilkelerinden olan para ile ölçülme ilkesi gereği; tüm muhasebe kayıtlarının kendi ulusal para cinsinden tutulması zorunluluğundan gelir. (Saban ve Genç, 2006, s. 33-48)

2.7.1. Küreselleşme ve Yabancı Para Birimine Dayalı İşletme Faaliyetleri

Küreselleşme ile beraber, çok uluslu işletmelerin varlığının artması yabancı para birimiyle yapılan işlemlerin hacminin artmasına neden olmuştur. Çok uluslu işlemlerin artışı ile doğan ihtiyaçların karşılanabilmesi için; karşılaştırma yapabilmeye imkân sunan ve gerçeği yansıtan, şeffaf ortak bir muhasebe diline ihtiyaç doğmuştur. (Choi ve Meek, International Accounting, 2011, s. 249)

Kocamaz'a göre uluslararası ticaretin okyanus aşırı boyutlara ulaşmasıyla birlikte bu hızlı gelişim süreci dünya genelinde muhasebe standartlarının oluşumunun önünü açmıştır. Bu çalışmalar ilk olarak ülke bazında başlamıştır.

ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya öncülük etmiştir. Finansal tabloların sunumunda içeriğinin uluslararası platformda anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir olması gerekliliği çalışmaları uluslararası boyuta taşımıştır. (Kocamaz, 2012, s. 732-738)

2.8. Yabancı Para Biriminin Finansal Tablolarda Çeviriminde Kullanılan Yöntemler

Günümüz dünyasında yabancı ülkelere yapılan yatırım sayıları artmakla beraber bu konsolidasyon sürecinde bazı problemleri ve akabinde oluşan çözümsel ihtiyaçları alternatifleriyle beraber getirmiştir. Yabancı ülke ortaklıklarında finansal tabloları konsolide edebilmek için kendi para birimine çevirme ihtiyacı doğar. (Demirbaş ve Sansar, 2015, s. 41-52)

Akışık'ın çalışmasında değindiği üzere yurtdışı işletme ile yerel, mahalli bölgedeki kuruluşun konsolidasyonunda anlaşılabilmek için düzenlenen finansal tabloların daha anlaşılır olabilmesi ve konsolide edilmesi açısından, yabancı ülkenin para birimine dönüştürmek gereklidir. İngiltere'de faaliyette olan Türkiye menşeli bir kuruluşun faaliyetlerindeki karlılığı değerlendirirken, finansal tabloların konsolide edilebilirliği açısından Sterlin £ cinsinden düzenlenen tabloları raporlama para birimi olan Türk Lirasına dönüştürmek gerekir**.** (Akışık, 2004, s. 205-217)

Yabancı para biriminin çevrimini yaparken dört temel yöntemden faydalanılır:

1) Cari/Cari Olmayan (Çalışma Sermayesi) Yöntemi
2) Parasal/Parasal Olmayan Kalemler Yöntemi
3)Kapanış Kuru (Cari Kur) Yöntemi
4) Temporal (Geçici) Yöntem (Buckley, 2004, s. 137)

Dünya genelinde en yaygın kullanımda olanları cari kur (current rate method) yöntemidir. Bu yöntemde birkaç istisna dışında cari döviz kuru üzerinden çevirim yapılır. Bu istisnai öğeler;

1)Varlıklar ve borçlar: Bilanço tarihindeki geçerli döviz kuru kullanılır.

2)Gelir Tablosu Kalemleri: Amortismanların, çeşitli gelir ve giderlerin oluştuğu tarihteki döviz kuru üzerinden veyahut döneme ait uygun ağırlıklı ortalama döviz kuru üzerinden muhasebeleştirilir.

3)Ödenen temettüler: Ödeme tarihindeki döviz kurundan çevrilir.

4)Öz kaynaklar: Hisse senetleri ve ödenmiş sermaye hesapları tarihi oranlar üzerinden çevrilir. (Kallianiotis, 2019, s. 273)

2.8.1. Cari/Cari Olmayan (Çalışma Sermayesi) Yöntemi

Bu yöntem, cari ve cari olmayan kalemler arasındaki geleneksel muhasebe ayrımını kullanır. Uzun vadeli borç ve varlıkları tarihsel kur ile (historical rate), cari kalemleri ise kapanış kurundan (closing rate) çevirir. Yöntemde bilanço kalemleri sınıflandırılırken cari olan ve olmayan şeklinde ayrım yapılır. Sınıflandırmanın ardından cari varlıklar (kasa, stoklar, kısa vadeli alacaklar vb.) ve borçlar cari kur üzerinden çevrilirken, cari olmayan varlıklar ve borçlar ise (duran varlıklar, uzun vadeli alacaklar ve uzun vadeli borçlar gibi) tarihi kur üzerinden çevirim işlemi yapılır. Öz kaynakların istenilen para birimine çeviriminde ise tarihi kur kullanılır. (Buckley, 2004, s. 137)

Cari olmayan borçlar ve varlıklarla ilgili olan kalemler, tarihi kur üzerinden çevrilmektedir. Doğan, Türk ve Çürük'ün çalışmasında belirttiği gibi örneklersek, satılan malların maliyetinde stoklarla bağlantı olduğundan cari kur üzerinden, amortisman giderlerinin ise duran varlıklar grubunda olmasından ötürü tarihi kur ile (historical rate) istenilen para birimine çevirim işlemi gerçekleştirilir. (Doğan, Türk ve Çürük, 2001, s. 85) Doğan' ın çalışmasında verdiği örnekle ifade edecek olursak; satılan malların maliyeti stoklarla alakalı olmasından ötürü cari kur üzerinden çevirim işlemi yapılacak ve amortisman giderlerini ise duran varlıklarla ilgili olmasından ötürü tarihi kur üzerinden istenilen para birimine çevirim işlemi gerçekleşecektir. (Doğan, Çeviri Yöntemlerinin Mali Analiz Sonuçları Üzerindeki Etkisi, 2003, s. 53)

2.8.2. Temporal (Geçici) Yöntem

Literatürde zaman temeline dayalı yöntem veya geçici yöntem olarak da bilinen temporal yöntem; parasal/parasal olmayan metodun kuramsal noksanlıklarını gidermek maksadıyla ortaya çıkmıştır. (Keleş, Yabancı Paralı Finansal Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler Ve Çeviri Işleminin Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri, 2015, s. 37)

Temporal Yöntemde, belirli varlık ve borçların dönem sonu kapanış kurundan çevrilir. Cari kur yöntemine nazaran daha az tercih edilir. Geleneksel tarihi maliyet hesaplarına uygulanan geçici ve parasal/parasal olmayan yöntemler hemen hemen benzer sonuçlar verir. Ayırt edici fark, belli başlı envanter kalemlerinde ortaya çıkar. Hisse senetleri için tarihi maliyetin altında olduğu durumlarda; temporal yönteme göre cari kur üzerinden çevirim yapılırken, parasal/parasal olmayan metoda göre ise tarihi döviz kuru kullanılacaktır. Temporal yöntemin parasal/parasal olmayan kalemler yöntemi ile aynı anlama gelmediği unutulmamalıdır. Temporal yöntem özünde ana iştirakin mali tablolarını düzenlerken esas aldığı muhasebe ilkelerini finansal tablolarda varlıkların ve borçların değerlemesinde aynen muhafaza etmektir. Temporal yönteme göre her bir varlık ve borç kalemi yabancı iştirakin ana hesabında kullanılan ölçüm esaslarına bağlı olmalıdır. (Buckley, 2004, s. 138)

Tablo 2. 1. *Temporal Yöntemde Dönüştürme İşlemlerinde Kullanılan Kurlar*

Not: C = Kapanış (Cari) Kur T = Tarihi Kur * = Gelir Tablosu Kalemleriyle Paralel O = Ortalama Kur			
Bilançonun Dönüştürülmesi		**Gelir Tablosu Kalemleri**	
	Temporal Yöntem		Temporal Yöntem
AKTİF		**Net Satışlar**	O-T
Hazır Değerler	C	Satılan Malın Maliyeti	T
Menkul Kıymetler		Amortisman Giderleri	T
Hisse Senedi Maliyet Bedeli	T	Genel Yönetim Giderleri	O-T

Hisse Senedi Piyasa Değeri	T	Diğer Olağan Gelir ve Kâr	O-T
Tahvil Maliyet Bedeli	T	Duran Varlık Satış K/Z	T
Tahvil Piyasa Değeri	C		
Alacaklar	C		
Stoklar			
Maliyet Bedeli	T		
Piyasa Bedeli	C		
Uzun Vadeli Yatırımlar			
Maliyet Bedeli	T		
Piyasa Bedeli	C		
Duran Varlıklar	T		
PASİF			
Kısa Vadeli Borçlar	C		
Uzun Vadeli Borçlar	C		
Sermaye	T		
Dönem Kârı	*		

Kaynak: Saban ve Genç, 2006, s. 45

2.8.3. Kapanış Kuru (Cari Kur) Yöntemi

Bu yöntemde, döviz cinsinden tüm kalemleri kapanış kuru üzerinden çevirimini yapar. Muhasebe riski basitçe öz sermaye olarak da adlandırılan hissedarların fonlarından ya da net varlıklardan ortaya çıkar. Günümüzde yabancı iştiraklerin bilançolarını çevirim işlemlerinde uygulanan en önemli, popüler yöntem haline gelmiştir. (Buckley, 2004, s. 137)

Yabancı paralı finansal tabloların Türk lirasına çevrilmesinde oluşan fark kullanılan yöntem kaynaklı değildir. Çevirim esnasında oluşan fark hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, fark oluşumu kaçınılmazdır. (Akdoğan & Tenker, Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, 2010, s. 492)

Yöntem; kur kaybı ve kazancının tespitinde daha gerçekçi bir raporlamayla sunum imkânı oluşturmaktadır. Yapılan işlemi önceden belirlenmiş bir para biriminden ölçülmüş ve düzenlenmiş olan bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin farklı bir para cinsinden yeniden ifade edilme şekli olarak tanımlanmıştır. Öteki yöntemlerdeki gibi bu yöntemin uygulanmasında da bilanço kalemlerinde sınıflandırma yapılmaz ve tüm bilanço kalemleri; öz kaynak grubu hariç cari kur üzerinden çevrilecektir. Cari kur yöntemi, uygulamasının kolaylığı ve bilanço hesaplarında herhangi bir sınıflandırma işlemi olmayışı sebebiyle yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu yöntemde; gelir tablosu kalemlerinin dönemin ağırlıklı ortalama kuru veya dönem sonu kuru üzerinden çevirim işlemi yapılmaktadır. Avantajı ise çeviri öncesi ve sonrası olmak üzere mali ilişkileri daha iyi gözler önüne seriyor oluşudur. (Doğan, Türk, & Çürük, Yabancı Para ile Düzenlenmiş Mali Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler Ve Mali Tablolar Üzerindeki Etkisi, 2001)

2.8.4. Parasal/Parasal Olmayan Kalemler Yöntemi

Parasal/Parasal Olmayan kalemleri tanımlarsak; eldeki mevcut para ile tutarı belli veya sabit miktarda alınacak veyahut ödenecek varlık ve borçların genel adıdır. Nakit şekilde ödenecek emeklilik tazminatları ile çalışanlara sağlanan haklar, yükümlülük şeklinde muhasebeleştirilen temettüler parasal kalemlere örnek olarak gösterilebilir. Aksi şekilde parasal olmayan kalemlerin temel özelliği sabit veya tespit edilebilir tutardaki para biriminin elde edilmesi hakkının (ya da ödenmesi sorumluluğunun) söz konusu olmamasıdır. Mal ve hizmetler için önceden ödenen kira, şerefiye gibi; maddi olmayan duran varlıklar ve parasal olmayan bir varlığın teslimatıyla neticelenecek karşılıklar verilebilir. (TMS 21, s.9-10)

Parasal/Parasal olmayan yönteme göre çevirim işlemi, parasal varlıkların ve parasal borçların/yükümlülüklerin kapanış kurundan çevrilmesini, parasal olmayan kalemlere ise tarihi oran uygulanmasını söyler. Yabancı iştiraklerin hesaplarını çevirmede kullanılan bu yöntem (Parasal/Parasal olmayan yöntem), cari/cari olmayan yöntem ve tam cari yöntem arasında uzlaşılabilir bir orta yol gibi görünür. (Buckley, 2004, s. 137)

Tablo 2. 2. Bilanço Dönüştürülürken Kullanılacak Yöntemlerde Uygulanacak Kurlar Kaynak: Saban ve Genç, 2006, s. 45

C = Kapanış (Cari) Kuru T= Tarihi Kur *= Gelir Tablosu Kalemleriyle Paralel

	Cari Kur	**Cari/Cari olmayan kalemler**	**Parasal/Parasal Olmayan kalemler**	**Geleneksel (Temporal) Geçici Yöntem**
Aktif				
Hazır Değerler	C	C	C	C
Menkul Kıymetler				
H. S Maliyet Bedeli	C	C	T	T
H. S. Piyasa Değeri	C	C	T	C
Tahvil Maliyet Bedeli	C	C	C	T
Tahvil Piyasa Değeri	C	C	C	C
Alacaklar	C	C	C	C
Stoklar				
Maliyet Bedeli	C	C	T	T
Piyasa Bedeli	C	C	T	C
Uzun Vadeli Yatırımlar				
Maliyet Bedeli	C	T	T	T
Piyasa Bedeli	C	T	T	C
Duran Varlıklar	C	T	T	T
Pasif				
Kısa Vadeli Borçlar	C	C	C	C
Uzun Vadeli Borçlar	C	T	C	C
Sermaye	T	T	T	T
Dönem Karı	*	*	*	*

Tablo 2. 3 *Gelir Tablosunu Dönüştürürken Kullanılacak Yöntemlerde Uygulanan Kurlar*

	Cari Kur	Cari/Cari Olmayan Kalemler	Parasal/Parasal Olmayan Kalemler	Temporal (Geçici) Yöntem
Gelir Tablosu Kalemleri				
Net Satışlar	O	O	O	O-T
Satılan Malın Maliyeti	O	O	T	T
Amortisman Giderleri	O	T	T	T
Genel Yönetim Giderleri	O	O	O	O-T
Diğer Olağan Gelir ve Kâr	O	O	O	O-T
Duran Varlık Satış K/Z	O	T	T	T

Kaynak: Saban ve Genç, 2006, s. 46 O: Ortalama Kur T: Tarihi Kur

2.9. Çeviri Yöntemlerinin Mali Tablolar Üzerindeki Etkileri

Cari/cari olmayan (çalışma sermayesi) yönteminin mali tablolara etkisinde net cari varlık veya borçlar ayrımına göre; bağlı işletmenin net cari varlıklarının net cari borçlarından fazla olması durumunda çeviri kazancı, cari borçların net cari varlıklarından fazla çıkması halinde ise çeviri kaybından söz edilmektedir. Bunun sebebi ise yöntemin dayandığı varsayımın kur değişimlerinin sadece cari varlıklar ve borçlar üzerinde etkisi olduğunu öngörüyor oluşudur. Cari olmayan varlık ve borçlara dair ise bu değişimlerin etkisi altında kalmadığı kabul edilmektedir. (Doğan, Çeviri Yöntemlerinin Mali Analiz Sonuçları Üzerindeki Etkisi, 2003, s. 57)

Ayrıca, bu yöntemin öteki sonuçlarından bir diğeri ise; envanterin döviz riskine maruz kalmasıyla aynı anda uzun vadeli borç olmamasıdır, stoklar ve uzun vadeli borçların dönüştürülmesinde başarısız bir yöntemdir. Aksine uzun vadeli borçların döviz riskine maruz kalması daha yüksek olduğu bilinmesi sebebi ile yöntemin mantığı net bulunmaz. (Buckley, 2004, s. 137)

Keleş'in yaptığı çalışma neticesinde çeviri yöntemleri uygulanırken işletmelerin faaliyet alanlarındaki farklılıklara göre değişik sonuçlar doğurabilmesi muhtemel olacaktır. Üretim işletmeleri, ticaret işletmeleri ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelere göre bu farklılığı, cari/cari olmayan yöntem içerisinde daha önce belirtilmiş olan örnekle paralel olmak üzere şu şekilde olacaktır; üretim faaliyeti gösteren işletmelerin stok ağırlıklı çalışmalarından kaynaklı bu kalemlerin cari yöntem ve cari/cari olmayan yöntemde dönem sonu kuru (cari kur) üzerinden çeviri işlemi gerçekleşecek. Haliyle bu iki yöntem neticesinde bir değişiklik olmamasına rağmen parasal/parasal olmayan yöntem ve temporal (geçici) yönteme göre stokların tarihi kur üzerinden çeviri işlemine maruz kalması sonucunda oluşacak çeviri kayıp ve kazançları ise işletmenin elinde mevcut olan parasal varlıkların ve kaynakların hacmine bağlı olarak değişiklik gösterecektir. (Keleş, Yabancı Paralı Finansal Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler Ve Çeviri Işleminin Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri, 2015, s. 40)

Temporal yöntemin mali tabloların çeviri işlemini gerçekleştirirken gelir tablosu kalemlerini, ortalama kur üzerinden çeviriye tabi tutup; gelir ve gider üzerindeki etkilerini de bilanço kalemlerinde çevirimi yapılırken tercih edilen kuru temporal yöntemi uygularken kullanıldığı ve aynı kur üzerinden finansal tabloların çeviri işlemine tabi tutarak çevirir. (Keleş, Yabancı Paralı Finansal Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler Ve Çeviri Işleminin Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri, 2015, s. 38)

Temporal yöntemde tabloların dönüştürülmesinde kur seçimi, dönüştürme yönteminin uygulandığı bilanço sınıflandırmasına göre şekillenir. Yöntem bilançoyu nasıl sınıflandırıyorsa o sınıflandırmaya uygun kurdan gelir tablosu kalemleri çevrilir. (Saban ve Genç, 2006, s. 45)

Temporal yöntemde çeviri kazanç veya zararı bazı durumlara göre değişkenlik gösterebilir. Yabancı iştirakin ana işletme para birimi karşısında değer kazanıp kaybetmesi gibi farklılıklar oluşabilir. Yöntemin bilanço üzerindeki etkisi yabancı iştirakin ana işletme karşısında değer kazanıp kaybetmesi şeklinde de ortaya çıkabilir. Eğer işletmenin parasal borçları varlıklarından fazla veya tam tersi durum söz konusu ise çeviri kazanç veya zararı oluşabilir. Gelir tablosu kalemleri için işlemlerin gerçekleştiği tarihin döviz kuru baz alınarak çevirim işlemleri gerçekleştirilir. Gelir ve giderler işlemlerinin gerçekleştiği tarihi tespit etmek zahmetli olacağından temporal yöntem kolaylık olarak dönemin ağırlıklı ortalama kurunun kullanımına izin verir. Satılan malın maliyeti stoklarla alakalı bir işlem kalemi olduğundan bu stokların çevirim işlemi yapılırken ki kullanılan kur üzerinden satılan malın maliyeti hesabı çevrilip düzenlenecektir. Amortisman giderlerine de aynı kur üzerinden çevirim yapılacaktır. (Doğan, Çeviri Yöntemlerinin Mali Analiz Sonuçları Üzerindeki Etkisi, 2003, s. 56)

Cari kur yönteminde bağlı işletmenin para biriminin değer kazanıp kaybetmesi durumu mali tablolarda farklılıklara sebebiyet verecektir. Bu yöntemde bağlı işletmenin kur değişimlerinin etkisi altında kaldığı varsayılarak tüm varlık ve borçlar cari kur üzerinden çevrilir. Net varlıklar (öz kaynaklar) toplam borçtan fazla ise çeviri kaybı, borçlar öz kaynak toplamından fazla olması durumunda ise çeviri kazancı ortaya çıkacaktır. (Doğan, Çeviri Yöntemlerinin Mali Analiz Sonuçları Üzerindeki Etkisi, 2003, s. 56)

Parasal/parasal olmayan yöntemde ise mali tablolara etkisi durumunda kur değişmeleri net parasal varlık ve borç pozisyonuna göre konumlandırılacaktır. Bu yöntemde parasal olmayan varlık ve borçlar bu değişmelerden etkilenmediği kabul edilir. Parasal olan varlık ve borçlar kur değişmelerinin etkisi altında kalacaktır. Buna göre net parasal varlık ve net parasal borç karşılaştırması yapılırsa, varlıkları borçlarından fazla olan işletmeler için çeviri kazancı çıkacak; tam tersi durumunda ise çeviri kaybından söz edilecektir. (Doğan, Çeviri Yöntemlerinin Mali Analiz Sonuçları Üzerindeki Etkisi, 2003, s. 57)

2.10. Çeviri Yöntemleri Örnek Uygulama

Çeviri Yöntemleri	Sütun1	Sütun2	Sütun3	Sütun4	Sütun5
Bilanço Kalemleri	31.12.2020 Tarihli Bilanço $	Cari Kur Yöntemi	Cari/Cari olmayan Yöntem	Parasal/Parasal Olmayan Yöntem	Geleneksel (Temporal) Yöntem
1. Dönen Varlıklar	$ 50.000,00	372.195,00 ₺	372.195,00 ₺	360.383,00 ₺	360.383,00 ₺
Hazır Değerler	$ 30.000,00	223.317,00 ₺	223.317,00 ₺	223.317,00 ₺	223.317,00 ₺
Ticari Alacaklar	$ 12.000,00	89.326,80 ₺	89.326,80 ₺	89.326,80 ₺	89.326,80 ₺
Stoklar	$ 8.000,00	59.551,20 ₺	59.551,20 ₺	47.739,20 ₺	47.739,20 ₺
2. Duran Varlıklar	$ 30.000,00	223.317,00 ₺	179.022,00 ₺	179.022,00 ₺	179.022,00 ₺
Maddi Duran Varlıklar	$ 30.000,00	223.317,00 ₺	179.022,00 ₺	179.022,00 ₺	179.022,00 ₺
Aktif Toplam	$ 80.000,00	595.512,00 ₺	551.217,00 ₺	539.405,00 ₺	539.405,00 ₺
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	$ 35.000,00	260.536,50 ₺	260.536,50 ₺	260.536,50 ₺	260.536,50 ₺
Ticari Borçlar	$ 18.000,00	133.990,20 ₺	133.990,20 ₺	133.990,20 ₺	133.990,20 ₺
Diğer Borçlar	$ 10.000,00	74.439,00 ₺	74.439,00 ₺	74.439,00 ₺	74.439,00 ₺
Alınan Avanslar	$ 6.000,00	44.663,40 ₺	44.663,40 ₺	44.663,40 ₺	44.663,40 ₺
Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gid. Tahak.	$ 1.000,00	7.443,90 ₺	7.443,90 ₺	7.443,90 ₺	7.443,90 ₺
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	$ 15.000,00	111.658,50 ₺	89.511,00 ₺	111.658,50 ₺	111.658,50 ₺
Ticari Borçlar	$ 15.000,00	111.658,50 ₺	89.511,00 ₺	111.658,50 ₺	111.658,50 ₺
Özkaynaklar	$ 30.000,00	180.496,85 ₺	181.235,05 ₺	196.000,05 ₺	196.000,05 ₺
Ödenmiş Sermaye	$ 12.500,00	74.592,50 ₺	74.592,50 ₺	74.592,50 ₺	74.592,50 ₺
Dönem Net Karı	$ 17.500,00	105.904,35 ₺	106.642,55 ₺	121.407,55 ₺	121.407,55 ₺
Pasif Toplamı (Çeviri Kazanç/Kaybı Hariç)		552.691,85 ₺	531.282,55 ₺	568.195,05 ₺	568.195,05 ₺
Çeviri Kazanç/Kayıp		42.820,15 ₺	19.934,45 ₺	- 28.790,05 ₺	- 28.790,05 ₺
Pasif Toplam		595.512,00 ₺	551.217,00 ₺	539.405,00 ₺	539.405,00 ₺
		Dönem Başı Kur:	5,9674		
		Dönem Sonu Kur:	7,4439		
		Ortalama kur:	6,7057		

Sütun1	Sütun2	Sütun3	Sütun4	Sütun5	Sütun6
			Çeviri Yöntemleri		
Gelir Tablosu Kalemleri	31.12.2020 Gelir Tablosu	Cari Kur Yöntemi	Cari/Cari Olmayan Yöntem	Parasal/Parasal Olmayan Yöntem	Geleneksel (Temporal) Yöntem
Brüt Satışlar	$ 35.000,00	234.696,00 ₺	234.696,00 ₺	234.696,00 ₺	234.696,00 ₺
Satış İndirimleri	$ 2.000,00	13.411,20 ₺	13.411,20 ₺	13.411,20 ₺	13.411,20 ₺
Net Satışlar	$ 33.000,00	221.284,80 ₺	221.284,80 ₺	221.284,80 ₺	221.284,80 ₺
Satışların Maliyeti	$ 10.000,00	74.439,00 ₺	74.439,00 ₺	59.674,00 ₺	59.674,00 ₺
Brüt Satış Karı	$ 23.000,00	146.845,80 ₺	146.845,80 ₺	161.610,80 ₺	161.610,80 ₺
Faaliyet Giderleri	$ 2.000,00	13.411,20 ₺	11.934,80 ₺	11.934,80 ₺	11.934,80 ₺
Genel Yönetim Giderleri	$ 1.000,00	6.705,60 ₺	5.967,40 ₺	5.967,40 ₺	5.967,40 ₺
Faaliyet Karı	$ 21.000,00	133.434,60 ₺	134.911,00 ₺	149.676,00 ₺	149.676,00 ₺
Diğer Faaliyetlerden Ol. Gelir ve Kar	$ 2.000,00	13.411,20 ₺	13.411,20 ₺	13.411,20 ₺	13.411,20 ₺
Faiz Gelirleri	$ 1.500,00	10.058,40 ₺	10.058,40 ₺	10.058,40 ₺	10.058,40 ₺
Diğer Faaliyetlerden Ol. Gelir ve Zarar	$ 1.000,00	6.705,60 ₺	6.705,60 ₺	6.705,60 ₺	6.705,60 ₺
Komisyon Giderleri	$ 2.000,00	13.411,20 ₺	13.411,20 ₺	13.411,20 ₺	13.411,20 ₺
Olağan Kar	$ 22.000,00	140.140,20 ₺	141.616,60 ₺	156.381,60 ₺	156.381,60 ₺
Olağan Dışı Gelir ve Karlar	$ 1.000,00	6.705,60 ₺	5.967,40 ₺	5.967,40 ₺	5.967,40 ₺
Diğer Olağan Dışı Gelir ve Karlar	$ 1.000,00	6.705,60 ₺	5.967,40 ₺	5.967,40 ₺	5.967,40 ₺
Olağan Dışı Gider ve Zararlar	$ 3.000,00	22.331,70 ₺	22.331,70 ₺	22.331,70 ₺	22.331,70 ₺
Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar	$ 3.000,00	22.331,70 ₺	22.331,70 ₺	22.331,70 ₺	22.331,70 ₺
DÖNEM KARI	$ 20.000,00	124.514,10 ₺	125.252,30 ₺	140.017,30 ₺	140.017,30 ₺
ÖDENECEK. VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER	$ 2.500,00	18.609,75 ₺	18.609,75 ₺	18.609,75 ₺	18.609,75 ₺
DÖNEM NET KARI	$ 17.500,00	105.904,35 ₺	106.642,55 ₺	121.407,55 ₺	121.407,55 ₺
	Dönem Başı Kur:	5,9674			
	Dönem Sonu Kur:	7,4439			
	Ortalama:	7			

Tablo 2.5 *Çeviri Yöntemleri Uygulama*

Bu kısımda gösterilen örnek uygulama, Keleş (Keleş, Yabancı Paralı Finansal Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler ve Çeviri İşleminin Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri, 2015, s. 39-42) tarafından daha önce yapılmış bir çalışmadan günümüz güncel döviz kurları kullanılarak

revize edilmiş hali ile oluşturulmuştur. 2020 yılına ilişkin Amerikan Doları ($) üzerinden hazırlanmış olan 31.12.2020 tarihli bilanço ve gelir tablolarında Türk Lirası karşısındaki değeri şu şekildedir:

Dönem Başı Döviz Kuru: 1$ = 5,9674

Dönem Sonu Döviz Kuru: 1$ = 7,4439

Ortalama Döviz Kuru: 1$ = 6,7056 (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2020)

Türkiye' de bulunan ortakların Amerikan işletmesi olan A şirketine yapacakları yatırımı değerlendirmek ve şirketin finansal durumu hakkında bilgi edinme maksatlı hazırlanan tablolar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3' de görüldüğü üzere cari yöntem ve Cari/Cari olmayan yöntemde çeviri kazancı elde edilmiş olup Parasal/Parasal olmayan yöntem ve Geleneksel (Temporal) yöntemde ise çeviri kaybı oluşmuştur. En yüksek bilanço tutarını Cari kur yönteminde ve sırası ile Cari/Cari olmayan yöntemde gözlemleniyor. En düşük bilanço tutarını Parasal/Parasal olmayan yöntemde ve Geleneksel (Temporal) yöntemde çeviri kaybı ile birlikte 28.790,05TL olacak şekilde gözlemliyoruz. Cari Kur yöntemi ile en yüksek çeviri kazancı elde edilmesinin nedeni ise öz kaynak kalemleri haricindeki bilançonun diğer tüm kalemlerinin dönem sonu döviz kuru ile çevrilmesinden kaynaklıdır. Cari/Cari olmayan yöntemde çeviri kazancı oluşmasının nedeni, işletmenin cari varlıkların cari borçlarından fazla olmasından kaynaklıdır. Tam tersi durum söz konusu olduğu işletmelerde ise; yani cari borçların işletmenin cari kaynaklarından fazla olduğu durumunda çeviri kaybının oluşması muhtemel olacaktır. (Keleş, Yabancı Paralı Finansal Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler Ve Çeviri Işleminin Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri, 2015)

Parasal/Parasal olmayan yöntem ile Geleneksel (Temporal) yöntemde çeviri kaybı oluşumunun ve her iki yöntem neticesinde aynı sonuca ulaşılmasının sebebi ise, her iki yöntemde de parasal olmayan kalemlerin tarihi değerlerinden kayıtlara yansıtılması ve işletmenin parasal borçların parasal varlıklarından fazla olmasından kaynaklıdır. Şayet parasal varlıklar parasal borçlardan fazla olsaydı, çeviri kazancı elde etmek mümkün olacaktı. (Keleş, Yabancı Paralı Finansal Tabloların Ulusal

Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler Ve Çeviri Işleminin Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri, 2015)

Oluşan çeviri kazançları veya kayıpları işletmelerin hizmet sektörlerine, ticaret işletmeleri, turizm veya üretim işletmesi gibi farklı faaliyetlerde bulunulmasından kaynaklı oluşabilecektir. Stok ağırlıklı çalışan stok kalemleri fazla olan üretim işletmelerinde stokların dönem sonu kuru ile değerlenen Cari Kur Yöntemi ve Cari/Cari olmayan yönteme göre ölçülendirme yapıldığında farklı sonuçlar ortaya çıkacaktır. Parasal/Parasal olmayan yöntem ve Geleneksel (Temporal) metotta stok kalemlerinin dönem başı döviz kuru ile çevrimini göz önünde bulundurursak, işletmelerin faaliyet türüne göre ciddi değişiklikler oluşturacağı anlaşılır. (Keleş, Yabancı Paralı Finansal Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler Ve Çeviri Işleminin Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri, 2015)

2.11. Çeviri Yöntemleri Üzerine Literatür

Yabancı para ile düzenlenen mali tabloları Türk lirasına çeviriminde kullanılan cari kur yöntemini konu alan Sarıay'ın yaptığı araştırma neticesinde bu yöntemin oran analizi üzerinden oluşan etkileri araştırılmıştır. Çalışma içerisinde mali tabloların analizinde kullanılan en popüler yöntem olan oran analizi tekniği kullanılmıştır. Rasyo yöntemi olarak da adlandırılan bu yöntemde hesap grupları arasında matematiksel ilişkiler kurularak işletmenin ekonomik durumu, mali yapısı, kârlılığı hakkında bir yargıya ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın içerisinde mali oranlar incelemesiyle cari kur yönteminde kârlılık oranları üzerindeki etkisinin düşük olduğu tespit edilirken, likidite ve faaliyet oranlarında değişiklik tespit edilememiş, mali yapı oranında yabancı kaynaklarda %1 oranında düşüş, öz kaynak oranında %1'lik artış, yabancı kaynak/öz kaynak oranında ise %6 artış, kısa vadeli yabancı kaynaklarda ise %1 düşüş tespit edilmiş ve ayrıca bu değişikliklerin çeviri kaybı kaynaklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Sarıay, 2014, s. 161-172)

Keleş çalışmasında küreselleşmenin getirdiği ihtiyaçların akabinde uluslararası yatırımların artması ve bu sebepten kaynaklanan farklı bilgi kullanıcılarının finansal bilgiye olan ihtiyaçlarını gidermek maksadıyla

anlaşılabilmek adına yabancı para biriminde çevirim yapılmış tabloların ulusal para birimine dönüşüm yöntemlerini irdelemiştir. Çalışmada Amerikan Doları ($) üzerinden düzenlenen finansal tablolar Türk Lirasına (TRY) çevrim işlemi yapılmış ve finansal analiz sonuçları üzerinden etkileri incelenmiştir. Netice itibariyle, finansal tabloların çevirim işlemlerinde kullanılan çeviri yöntemlerinde tercih edilecek döviz kurlarının dönem sonu itibariyle artış veya azalış göstermesine bağlı olarak, çeviri kaybı veya kazancı ortaya çıkaracaktır. Ayrıca bu finansal tablolardaki tutarlardan yararlanarak yapılan finansal analiz sonuçlarını da etkileyecek ve her farklı çeviri yöntemi için; farklı sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Bu yöntemlerin içerisinden seçim yapılırken çeviri kazancı elde etmeye yönelik bir tercih yapılması finansal tablo kullanıcıları açısından alınacak kararlar için daha güvenilir ve doğru bilgi sağlanması açısından önemlidir. (Keleş, Yabancı Paralı Finansal Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler Ve Çeviri Işleminin Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri, 2015, s. 35-46)

Dış ticaret işlemlerinin UFRS kapsamında nasıl raporlanması gerektiğini inceleyen Ağsakal ve Baral'ın çalışmasında TMS ile VUK arasında oluşan farklılığın ticaret dünyasının küresel boyutunun işlevini gözetilerek TMS kapsamında değerlendirmesini finansal raporlamanın karşılaştırılabilirliği açısından önemli olduğuna vurgu yapmıştır. (Ağsakal & Baral, 2016, s.276)

Çayırlı, TMS 21 Kur değişiminin etkileri: Kavramlar ve İlgili Sorunlar Üzerine Bir İnceleme konulu çalışmasında; işletme yönetiminin bazı kararlar için muhakeme ve tercih yöntemini kullanabilmesini ve yönetimin de tercihine bırakılan konular üzerinde gerekli donanıma, bilgi, beceri ve kabiliyete sahip olunması gerekliliğine değinmiştir. Döviz işlemlerinin çevirimi, işletmenin net kârını veya diğer kapsamlı kârını etkilemesinin kaçınılmaz olduğuna değinilmiştir. (Çayırlı, 2020, s. 1-17)

Mert ve diğerleri; Kur Farklarının Finansal Tablolar Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi konulu makalesinde, küreselleşme ile beraber döviz ağırlıklı işlemlerin artışına ve bilanço kalemlerindeki dövizin hacimsel olarak kapladığı öneme değinmektedir.Çalışmada; döviz için, kaynakların ve varlıkların değeri ile kârlılığın tespitinde direkt etkisinin olduğuna değinilmiştir. Öngörülemeyen ani

ekonomik koşul değişiklikleri ile yabancı paraya dayalı işlemlerin finansal tablolara olumsuz etkiyle yansımasına değinilmiştir. Çalışmada döviz kaynaklarının kullanımı ile alakalı ilerleyen dönemlerde getirilecek bir takım düzenlemelerle olası problemlerin kontrol altına alınabileceği kanısına varılmıştır. Yapılan çalışmada; mevzuatta değişiklik ve dövize endeksli borçlanmalar için; oluşan kur farklılıklarının bütününü cari yılın içinde değil de amortisman uygulamasındaki gibi gelecek yıllara uzayan; oluşan kur farklılıklarının gider olarak yazılmasına imkan tanıyan bir öneri verilmiştir. (Mert, Özçelik, & Duyar, 2018, s. 316-320)

Karacan ve diğerleri TMS 21, VUK ve Bobi Frs uyarınca yabancı para ile yapılan işlemlerde çevrim usüllerindeki benzerlikleri ve farklılıkları ele aldığı çalışmasında; her bir standardın amacı ve kapsamı doğrultusunda benzer yönleriyle beraber farklı olduğu noktaları incelemiştir. Uluslararası düzenlenen standartların küreselleşmenin etkisiyle farklı uluslardan çok sayıda yatırımcının ortak dildenanlaşabilmesi hedef alınmıştır. Türkiye sınırları içerisinde düzenlenen bu standartların muhasebeleştirme ve raporlama şekillerinde oluşan farklılıkların her biri; ilgili standardın düzenlenme maksadından kaynaklı olduğuna değinilmiştir. (Karacan, Çiftçioğlu, & Kutlu, 2018, s. 1-10)

Tablo 2. 4 *Kur Farklılıkları ile İlgili İşlemlerin Benzer ve Farklı Olduğu Durumlar*

	TMS 21	**BOBİ FRS BÖLÜM 20**	**VUK**
İLK ÖLÇÜM	İşlem Tarihindeki Spot Kur Üzerinden	TMS 21 ile Uyumlu	TMS 21 ile Uyumlu
YABANCI PARA CİNSİNDEN PARASAL KALEMLERİN ÇEVRİMİ	Dönem Sonundaki Spot Kur	TMS 21 ile Uyumlu	Maliye Bakanlığının Belirlediği Kur Üzerinden

YABANCI PARA CİNSİNDEN PARASAL OLMAYAN KALEMLERİN ÇEVRİMİ	Maliyet Bedel: İşlem Tarihindeki Kur Üzerinden Gerçeğe Uygun Değer: Gerçeğe Uygun Değerinin Belirlendiği Tarihteki Spot Kurdan	TMS 21 ile Uyumlu	Maliye Bakanlığının Belirlediği Kur Üzerinden
SON ÖLÇÜM	İşlem Tarihindeki Kur	Dönem Sonu Spot Kur Üzerinden	Maliye Bakanlığının Belirlediği Kur Üzerinden
FİNANSAL TABLOLARIN ÇEVRİMİ	Varlık ve Yükümlülükler: Raporlama Tarihindeki Spot Kur Gelir Gider Öz kaynak Kalemleri: İşlem Tarihindeki Döviz Kurundan	TMS 21 ile Uyumlu	Hüküm yok

Kaynak: TMS – BOBİ FRS – VUK Kapsamında Kur Farklılıklarının Değerlendirilmesinin Karşılaştırılması konulu makaleden alınmıştır. (Karacan, Çiftçioğlu, & Kutlu, 2018, s. 9)

3. FONKSİYONEL PARA BİRİMİNİN SEÇİMİ FİNANSAL TABLOLARIN FONKSİYONEL PARA BİRİMİ CİNSİNDEN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

Globalleşen dünyada işletmelerin faaliyetlerini küresel boyutta gözetecek olursak; döviz kurlarının etkisini uygulanan muhasebeleştirme ilkelerine ve kur değişmelerinin niteliğine göre farklılaşacağını anlarız. İşletmenin yerel para biriminin farklı bir para birimi cinsinden ifade edilmesinde ise döviz kurlarındaki belli bir zaman aralığında gözlenen değişimler; işletmenin faaliyet sonuçlarını etkileyecektir. Döviz kurlarında görülen değişimler, işletmelerin finansal tablo kullanıcılarına sunacakları finansal tablolar üzerinde doğrudan etkiye sahip olacaktır. Bu perspektiften bakıldığında, kur değişimlerinin muhasebeleştirilmesi, yabancı para cinsinden sunularak finansal tablo kullanıcılarının bu faaliyet sonuçlarının tam ve gerçeğe uygun şekilde yansıtılmış olarak uygun raporlamanın temel amaç olduğu anlaşılır. Finansal tablo kullanıcılarının alacakları kararların üzerinde doğru ve etkin bir fayda sağlaması ve ayrıca ekonomide kaynakların kullanımındaki faydayı da artıracaktır. (Çelik, Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi, 2002, s. 6-14)

Fonksiyonel para birimindeki ayrımı J.Ramirez; fonksiyonel parayı işletmenin faaliyetini gerçekleştiği birinci ekonomik çevrenin para birimi olarak IAS21 standartlarında belirtildiği şekilde açıklayarak yapmıştır. İşletmeye ait her bir grubun, bağlı ortaklığın geçerli para birimini belirlerken sahip olduğu özel koşullarına göre değerlendirilip belirlenmesi gerektiğine vurgu yapar. Geçerli para biriminin tespitine yönetim tercihlerini belirleme arasında öncelik tanıyıp tercih yapılması durumunda kalınırsa; birinci önceliğin fonksiyonel para biriminin tespitine verilmesi gerektiğini söyler. Bunu belirlerken öncelik sırasını;

- İşletmenin mal ve hizmetlerinin satış fiyatlarını ve rekabet ortamına etki eden, bu düzenlemeleri esasında mal ve hizmetlerin satış fiyatını belirleyen ana ülke,
- Ham madde, işçilik ve materyal maliyetlerini etkileyen para birimini,

Bu birincil göstergelerin tespite imkân vermemesi veya eksik kalması durumunda;

- Finansman faaliyetlerinden fonların üretildiği para birimi,

- İşletmenin gösterdiği faaliyetlerden elde edilen gelirlerin tutulduğu para birimi gözetilir. (Ramirez, 2015, s. 124)

Yücel ve Adiloğlu'nun çalışmasında belirttiği gibi bir işletme herhangi bir ülkenin sınırları içinde bulunmakla beraber faaliyetlerini devam ettirdiği ekonomik çevresine ait farklı bir para birimi kullanabilir. Performans ve finansal durumunu gözetirken yerel para birimi gerçekleri yansıtmada yetersiz kalabilir. Bu gerçekliği sağlayacak para birimiyse işletmenin ait olduğu ekonomik çevresine ait para birimidir. Fonksiyonel para birimi olarak adlandırılan bu birim TMS 21 içerisinde geçerli para birimi olarak ifade edilmektedir. (Yücel & Adiloğlu, Fonksiyonel Para, 2013, s. 1-15)

3.1. Fonksiyonel Para Birimi Kavramı

Fonksiyonel Para Birimi kavramı, Türkiye'de dünyadaki bu gelişmelere paralellik göstererek ilk olarak TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri standardı ile beraber 2005 yılında 31/12/2005 tarih ve 21040 sayılı resmî gazetede yayımlanarak 2012 yılında son güncellemeleriyle 31/12/2012 tarihini izleyecek olan hesap dönemlerinde geçerli olmak üzere düzenlenerek son şeklini almıştır. Bu standardın içerisinde Fonksiyonel Para Birimi; *Geçerli Para Birimi* şeklinde ifade edilerek, işletmelerin faaliyet gösterdiği temel ekonomik çevreye ait para birimi şeklinde tanımlanmıştır. (TMS 21, s.2)

TMS 21 Kur Değişimi Etkileri standardının dünyadaki gelişimi ile beraber Türkiye'deki entegrasyonunun anlatıldığı bölümde de daha önceden değinildiği gibi; 1981 yılında, uluslararası ticaret hacminin artışı ve işletmelerin mali durumlarının daha sağlıklı anlaşılabilirliği ve karşılaştırılabilirliği ihtiyacından doğan SFAS 52 nolu standart ilk olarak ABD'de yürürlüğe girmesiyle birlikte; işletmelerin faaliyetlerinde ağırlıklı kullanılan para biriminin geçerli para birimi olarak kabul edilmesinin önü açılmış ve bu para birimi ilk olarak bu standardın kapsamında '*'Fonksiyonel Para Birimi*'' olarak tanımlanmıştır. (Hoyle, Schaefer, ve Doupnik, 2011, s. 445)

Çelik 2002'de yaptığı çalışmaya göre fonksiyonel para birimini şu şekilde tanımlamıştır ''*Fonksiyonel para birimi, işletmenin asıl olarak nakdi yarattığı ve kullandığı ekonomik çevrenin para birimi olarak tanımlanabilir, diğer bir deyişle fonksiyonel para birimi, işletmenin faaliyet gösterdiği temel ekonomik ilişkilerin dayalı olduğu para birimidir.''* (Çelik, Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi, 2002, s. 106)

Hosseini ve Rezaee'e göre fonksiyonel para birimi çok uluslu şirketlerin uluslararası operasyonlarında esas olarak nakit üretip harcadığı birincil ekonomik çevrenin para birimidir. (Hosseini & Rezaee, Choice Of Functional Currency Under SFAS No:51, 1982, s. 444)

3.2. Geçerli Para Biriminin Belirlenmesi

İşletmenin faaliyet gösterdiği temel ekonomik çevreye ait para birimini belirlerken, şu faktörlerin dikkate alınması gerekir:

- Mal ve hizmetlerin satışını, fiyatlarını ekseriyetle etkileyen para birimidir,
- İşçilik, ham madde ve diğer maliyetlerle beraber mal ve hizmetlerin fiyatlanmasında, maliyetler oluşurken ödenen para birimidir.
- Finansman faaliyetlerinden oluşturulan fonların para birimi ile işletmenin faaliyetlerinden süre gelen tahsilatların tutulduğu para birimine dair kanıt sağlar. (TMS 21, s.2-9)

Hosseini ve Rezaee'ye göre, çevirim yöntemi ve her bir yabancı kuruluş için ortaya çıkan kazanç ve kayıpların düzenlenmesi fonksiyonel para birimine bağlı olduğundan; işletme yönetimi için geçerli para biriminin belirlenmesi yönetimin vermesi gereken belkide en önemli karardır. Yabancı operasyonun iki veya daha fazla ülkede önemli iş yürütmesi sebebi ile yabancı işletmeler bu iki veya daha fazla sınıfın herhangi birine giremiyorsa fonksiyonel para birimi açıkça tanımlanamayabilir. Bu durumda, işletmenin ana yönetimi FASB tarafından belirlenen çeşitli faktörlerin temelinde fonksiyonel para birimini seçmek durumundadır. Çok uluslu şirketlerin farklı çeviri yöntemlerini uygulayarak oluşturabilecekleri mali tabloların manipülasyonuna sebebiyet verebilecek şekilde

fonksiyonel para biriminin agresif biçimde değişimini önlemeyi amaçlar. (Hosseini ve Rezaee, Choice Of Functional Currency Under SFAS No:51, 1982, s. 21)

Şekil 2. 1 *Arçelik Fonksiyonel Para Birimi*

ARÇELİK ANONİM ŞİRKETİ

31 ARALIK 2020 TARİHLİ KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARA AİT NOTLAR
(Tutarlar aksi belirtilmedikçe bin Türk Lirası ("TL") olarak ifade edilmiştir.)

NOT 2 - KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN SUNUMUNA İLİŞKİN ESASLAR (Devamı)

2.1 Sunuma İlişkin Temel Esaslar (devamı)

Geçerli Para Birimi ve Finansal Tablo Sunum Para Birimi

Grup bünyesinde yer alan şirketlerin finansal tablolarındaki her bir kalem, şirketlerin operasyonlarını sürdürdükleri temel ekonomik ortamda fonksiyonel olan para birimi kullanılarak muhasebeleştirilmiştir ('geçerli para birimi'). Konsolide finansal tablolar, Arçelik'in geçerli, Grup'un finansal tablo sunum para birimi olan Türk Lirası kullanılarak sunulmuştur.

Yabancı Ülkelerde Faaliyet Gösteren Bağlı Ortaklıkların Finansal Tabloları

Yabancı ülkelerde faaliyet gösteren Bağlı Ortaklıklar'ın finansal tabloları, KGK tarafından yayımlanmış TMS/TFRS'ler uyarınca doğru sunumun yapılması amacıyla gerekli düzeltme ve sınıflandırmalar yansıtılarak düzenlenmiştir. İlgili yabancı ortaklıkların varlık ve yükümlülükleri bilanço tarihindeki döviz kuru, gelir ve giderler ortalama döviz kuru kullanılarak Türk Lirası'na çevrilmiştir. Kapanış ve ortalama kur kullanımı sonucu ortaya çıkan kur farkları özkaynaklar içerisindeki yabancı para çevrim farkları kalemi altında muhasebeleştirilmektedir.

(Arçelik A.Ş., 2020)

Fonksiyonel para birimini belirlerken genel hatlarıyla tercih esasında geçerli para biriminin belirlenmesinde seçenekleri değerlendirirken işletme yönetiminin muhakemesini kullanması esastır. Fonksiyonel para biriminin belirlenmesine ilişkin kararın yönetime bırakılması bir miktar serbestlik sağlamaktadır. Bu seçime çok uluslu şirketler farklı şekillerde yaklaşır. ABD' de yapılan araştırmalar fonksiyonel para biriminin çok uluslu şirketler tarafından belirlenmesinde seçim aşamalarında kullandıkları ağırlıklandırma şemalarının fonksiyonel para birimi olarak yabancı ülke para biriminin tercihine yönelik önyargılı oldukları tespit edilmiştir. Yabancı para birimini fonksiyonel para birimi olarak belirlediklerinde çevrim düzeltmeleri mali tablolarda öz kaynakta raporlanır ve bu net kârı etkilemez. Bu sonuç, çok uluslu şirketlerin önyargılı tavırlarını rasyonelleştirmektedir. (Hoyle, Schaefer, ve Doupnik, 2011, s. 464)

Hosseini ve Rezaee'nin çalışmasında belirtildiği üzere SFAS No:52 standardına göre fonksiyonel para birimini belirlemenin ehemmiyeti iki önemli sebepten ötürü bu standardı ilgilendirir. Bu sebeplerin ilki döviz kurlarındaki değişikliği konsolide finansal tablolara olan etkisinin ne ölçüde olacağının belirlenmesi, ikincisi ise bu standardın yabancı işlemleri U.S. para birimine çevirmekte kullanılacak yöntemleri belirleyici rehberlik edecek oluşudur. Hosseini ve Rezaee'nin 1982 yılında yaptığı çalışmaya göre fonksiyonel para biriminin seçimi SFAS 52 nolu standardın önemli bir özelliğidir. Yaptıkları çalışmada 400 adet çok uluslu şirketin kullandıkları fonksiyonel para birimini tercih faktörlerinin belirleyicilikteki önemini tespit amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Sonuç olarak nakit akışları ve satış pazarının fonksiyonel parayı belirleyici en önemli iki faktör olduğu; finansman ve şirketler arası işlemlerin ise belirleyicilikte en düşük kriter olduğu sonucuna varılmıştır. (Hosseini ve Rezaee, Choice Of Functional Currency Under SFAS No:51, 1982, s. 21)

3.3. Fonksiyonel Para Biriminin Değiştirilmesi

TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri standardı uyarınca bir işletmeye ait fonksiyonel para birimi, o işletmenin temel işlemleri ve koşullarını yansıtacağından kolay kolay değiştirilemez. Bir kere belirlenmesi durumunda işletmeyi etkileyen temel işlemler, koşullar ve olaylar değişmediği müddetçe aynı kalır. (TMS 21, s.2-9)

Borçlanma ve öz kaynaklara dayalı finansman faaliyetlerinde oluşturula gelen fonlara ait para birimi ile tahsilatların tutulduğu para birimi gibi faktörler; işletmelerin geçerli para birimine dair kanıt sağlayacaktır. Haliyle işletmenin temel işlemlerini ve koşullarını yansıtan bu para birimini; ekonomik çevreye ait koşulların değişmediği sürece fonksiyonel para biriminde değişiklik yapılmayacaktır. (Gökçen ve Ataman, 2020, s. 472)

Fonksiyonel para birimi değişikliğine örnek olarak Sekuro Plastik Ambalaj Sanayi A.Ş. ve Bağlı Ortaklığı şirketine ait kamuyu aydınlatma platformunda yapılan 19.08.2019 tarihine ait özel durum açıklaması altında yapılan bildirimi verebiliriz. 05.02.1997 tarihinde İstanbul' da kurulan şirketin ve bağlı ortaklığının

(Grup'un) ana faaliyet konusu her türlü koruyucu ambalaj malzemeleri üretimi ve ticaretidir. Şirketin pay senetleri 2013 yılından itibaren Borsa İstanbul A.Ş.' de (BİST) işlem görmektedir ve Merkezi Kayıt kuruluşu A.Ş. kayıtlarına göre 31 Aralık 2020 tarihi itibari ile grup sermayesinin %39,3'üne (31 Aralık 2019: %41) karşılık gelen payların dolaşımda olduğu kabul edilmektedir. (Sekuro Plastik Sanayi A.Ş., 2019)

Şekil 2. 2 *Sekuro Plastik Ambalaj Sanayi A.Ş. Fonksiyonel Para Değişikliği Kararı*

Kurumumuz Yönetim Kurulu'nca aşağıda belirtilen gerekçelerle, 21 no'lu Türkiye Muhasebe Standardı "Kur Değişiminin Etkileri" çerçevesinde, Kurumumuzun Finansal Tablolarının sunumunda kullanılan Geçerli Para Birimi'nin 01.01.2019 tarihinden başlamak üzere Türk Lirası'ndan Amerikan Doları (USD)'na çevrilmesine ve 01.01.2019-30.06.2019 dönemine ait finansal tabloların geçerli para birimi USD olarak düzenlenmesine kamuya duyurulmasına karar verilmiştir. Geçerli para biriminin değiştirilmesi ile birlikte, Kurumumuzun finansal tablolarının sunumunda para birimi Türk Lirası olarak kalmaya devam edecek ve USD para birimi cinsinden hazırlanan finansal tablolarımız 21 no'lu Türkiye Muhasebe Standardına göre raporlama para birimi olan Türk Lirası'na çevrilecektir.

Kurumumuzun faaliyet gelirleri ve faaliyet giderleri önemli ölçüde USD para birimi ile gerçekleşmektedir; bunun yanısıra Euro ve GBP yabancı para birimleri de kullanılmaktadır.

Bilançomuzda yer alan varlık ve borçlarımızın önemli bir ağırlığı da yine yabancı para cinslerinden oluşmaktadır.

2018 ve önceki yıllardaki önemli bilanço girişleri ile birlikte değerlendirildiğinde, döviz kurunun değer kazanması, TL olarak takip edilen maddi duran varlıklar ve emtia ile döviz olarak takip edilen banka kredileri, satıcı borçları ve finansal kiralama borçları arasında dengesizlik oluşmasına ve geçerli para biriminin TL olarak devam ettiği durumda finansal tablolarda gerçekçi olmayan kur farklarının oluşmasına yol açmakta ve Kurumumuzun mali durumunun doğru ve gerçeğe uygun bir şekilde sunulmasına engel olmaktadır.

Keza geçmiş dönemlerde web sitemizde yayınlanan yatırımcı sunumlarında konu ile ilgili detaylı açıklamalara yer verilmiş, finansal tablolarda doğru ve gerçeği anlatmakta yetersiz kalan unsurlar hakkında dinamik sunumlar ile kamuoyu aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Kurumumuz satışlarının % 100'ü yabancı paraya endeksli olarak fiyatlandırılmaktadır. Yabancı para cinsinden tahsil edilen gelirlerimizin toplamı, toplam tahsilatımızın %50'sini aşmaktadır. Satış gelirlerimizin %17'si ise kısa vadede tahsil edilmekte ve büyük kur değişikliklerine karşı daha korunaklı kalınabilmektedir. İstikrarlı olarak devam eden bu yapı Kurum hedefleri, stratejileri ile birlikte her yıl artarak devam etmektedir.

Artan üretim ve satış kapasitemiz ile birlikte yurt dışı pazarlara daha etkin bir şekilde yönelinmiş, yabancı para cinsinden gelirlerin artması hedeflenmiştir.

Yabancı para cinslerinin mevcut faaliyetlerine olan etkisinin artarak devam edeceği öngörülmektedir.

Kamuoyuna saygılarımızla duyurulur.

Yukarıdaki açıklamalarımızın, Sermaye Piyasası Kurulu'nun yürürlükteki Özel Durumlar Tebliğinde yer alan esaslara uygun olduğunu, bu konuda/konularda tarafımıza ulaşan bilgileri tam olarak yansıttığını, bilgilerin defter, kayıt ve belgelerimize uygun olduğunu, konuyla ilgili bilgileri tam ve doğru olarak elde etmek için gerekli tüm çabaları gösterdiğimizi ve yapılan bu açıklamalardan sorumlu olduğumuzu beyan ederiz.

Yücel ve Adiloğlu' nun 2019 yılında yaptığı çalışmada Türk Hava Yollarının (THY) para birimini ele almıştır. İşletmenin para birimi belirlenirken bulunduğu ekonomik çevrenin; yani ağırlıklı olarak kullana geldiği para biriminin esas alınmasının ehemmiyetine değinilmiştir. THY örneğinde Türk lirasının işletme performansını ölçmede doğru olmadığı kanısına varılarak para birimini ABD doları olarak 2011 yılında yeniden belirlediğine değinilmiştir. Kamuyu Aydınlatma Platformunda (KAP) açıklanan THY'ye ait konsolide finansal tabloların geçerli para birimi değişikliği bölümünde bu karar sebepleri ile beraber açıklanmıştır. (Yücel ve Adiloğlu, 2018 Yılında Ortada Kar mı Var, Yoksa Zarar mı? Türk Hava Yolları Vak' ası, 2019, s. 109)

Şekil 3. 1 *Türk Hava Yolları Fonksiyonel Para Değişikliği Kararı*

Kullanılan para birimi

Geçerli para birimi değişikliği

Şirket son yıllarda yaptığı yatırımlarla filosundaki uçak sayısını ve uçuş noktalarını önemli bir biçimde arttırmıştır. Ayrıca filoya katılan geniş gövdeli uçakların sayısındaki artışla birlikte, yurt dışından yurt dışına transit yolcu gelirlerinin toplam gelirler içerisindeki payı da artmıştır. Şirket'in uçuş ağının görece sınırlı bir coğrafi alandan küresel alana dönüşmesi ve İstanbul'u önemli bir uluslararası uçuş merkezi yapmaya yönelik stratejisi kapsamında, rekabet/faaliyet içinde bulunduğu coğrafyaların genişlemesi sebebiyle, TL'nin rekabet /faaliyet unsurları açısından, Şirket'in bulunduğu temel ekonomik çevreyi yansıtmaktaki etkisi azalmıştır. Şirket yönetimi, ABD Doları'nın mevcut Şirket faaliyetlerine olan etkisini değerlendirmiş ve geçerli para birimini TL'den ABD Doları'na değiştirmeye karar vermiştir.

Kullanılan para birimi (devamı)

Geçerli para birimi değişikliği(devamı)

Geçerli para birimi değişikliğine ilişkin altyapı çalışmaları 2011 yılının son çeyreğinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmaların sonuçları ve geçerli para birimi değişikliğinin uygulanması tekniği dikkate alındığında, Şirket'in ekonomik ortam ve faaliyetlerindeki değişimin bir anda değil, bir zaman zarfı içinde gerçekleşmiş olması ve 31 Aralık 2010 tarihi itibariyle Türk Lirası finansal tabloların ABD Doları tarihi maliyet esasına göre hazırlanmış finansal tablolara tutarsal olarak çok yakın olması da dikkate alınarak, Şirket yönetimi geçerli para birimi değişikliğinin 2011 yılı başından itibaren uygulanmasının daha uygun olacağını değerlendirmiş ve Şirket'in geçerli para birimini 1 Ocak 2011 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere ABD Doları olarak belirlemiştir. TL ise Grup'un sunum para birimi olarak kalacaktır.

Bu kapsamda 2011 yılı finansal tablolarının hazırlanabilmesi amacıyla, 31 Aralık 2010 tarihli bilançodaki tüm tutarlar 31 Aralık 2010 tarihli ABD Doları Merkez Bankası döviz alış kuru olan 1,5460 ile ABD Doları'na çevrilmiş ve bu tutarlar maddi ve maddi olmayan duran varlıklar, yatırım amaçlı gayrimenkuller, stoklar, iştirakler ve yolcu uçuş yükümlülükleri gibi parasal olmayan bilanço kalemlerinin açılış tarihi maliyet tutarı olarak alınmıştır. Bu kalemlere ilişkin 2011 yılı hareketleri ve 2011 yılı gelir tablosu kalemleri ise, işlem tarihlerindeki döviz kurlarından (uygun olduğunda ortalama kurlar kullanılarak) ABD Dolarına çevrilmiştir. Çevrim işlemi sonucu oluşan çevrim farkı geliri finansal gelirlerin altında kur farkı geliri olarak gösterilmiştir.

(Türk Hava Yolları, 2011)

3.4. Çeviri ve Yeniden Ölçüm

Türk Dil Kurumuna (TDK) ait sözlüğe göre çeviri; ‘’*dilden dile çevirme, tercüme’’ anlamına gelmektedir. Ölçmek ise orta Türkçe (İbni Mühenna, Lugat, 1310 yılından önce) ölç- ölçmek fiilinden evrilmiş, eski Türkçe ülgü ‘’ terazi, ölçü’’ kelimesi ile eş kökenlidir.’’* Olacak şekilde etimolojisi ile beraber açıklanmıştır. (Türk Dil Kurumu, 2021)

SFAS No:52 standardı kapsamında kurul ‘’yeniden ölçüm’’ ve ‘’çeviri’’ terimleri arasında bir ayrım yapmıştır. Yeniden ölçüm ‘’remeasurement’’ yabancı işletmenin hesaplarının fonksiyonel para birimine çevrilmesi sürecini karşılar. Çeviri yani; ‘’translation’’ ifadesi ise finansal tabloların tek bir raporlama para biriminde ifade edilme sürecine karşılık gelir. (Hosseini & Rezaee, Choice Of Functional Currency Under SFAS No:51, 1982)

Çelikel’e göre çeviri ve yeniden ölçüm olarak tanımlanan bu özünde aynı yola çıkan, standartta dönüştürme işlemini ifade eden fakat kelime anlamı itibari ile birbirinden farklı olan bu iki dönüştürme kavramının temelinde fonksiyonel para birimi yatar. Standardın temel mantığında yabancı para birimi ile hazırlanan finansal tabloların işletmenin faaliyet gösterdiği ekonomik çevreye ait para birimine dönüştürülmesi; yani fonksiyonel para birimi, çevirimde ise hali hazırda fonksiyonel para birimine dönüştürülmüş olan finansal tabloların ana işletmenin raporlama para birimine dönüştürülmesine karşılık gelir. (Çelik, Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi, 2002, s. 113)

3.4.1. Fonksiyonel Para Birimini Belirlerken Gözetilmesi Gereken Göstergeler

SFAS 52 Nolu standardın içeriğinde raporlama yapacak olan işletmelerin fonksiyonel para birimini tanımlamaları hususunu iki geniş spektrumlu yabancı operasyonel işlemler kategorisinde tartışmıştır. Fonksiyonel para biriminin kolayca tanımlanabilmesine imkân sağlayan bu operasyon kategorilerinin birincisi belirli ülke veya ekonomik çevre içerisinde nispeten bağımsız entegre olanlar ve ikincisi,

ana şirketin faaliyetlerinin doğrudan ayrılmaz bir bileşeni veya uzantıları olmak üzere ayrılmıştır. Bunlarla beraber birçok işletme burada belirlenen bu iki geniş operasyon kategorisinden herhangi birine uymayabilir. Bu ve benzeri durumlarda geçerli para biriminin belirlenmesi oldukça önemli bir yönetim yargısını gerektirecektir. İşletme yönetimi bu seçimi yaparken operasyonel, finansal ve yatırım kararlarını etkileyebilmesi ihtimal tüm ekonomik gerçekleri ve koşulları dikkate almalıdır. (Hosseini & Rezaee, Choice Of Functional Currency Under SFAS No. 52, 1988)

IAS ve TMS 21 uyarınca bir işletmenin geçerli para birimini belirlerken şu faktörler dikkate alınır, öncelikle ilk dört faktör gözetilir:

1. Mal ve hizmetlerin satışını etkileyen para birimi
2. Sahipliğindeki rekabet ortamı ve düzenlemeleriyle sunulan mal ve hizmetlerin satış fiyatları üzerinde en çok etkiye sahip olan ülkenin para birimi
3. Mal ve hizmet sağlarken malzeme, emek ve diğer maliyetleri esas olarak etkileyen para birimi
4. Mevcut ve muhtemel borçları ödemede yurt dışı işletme kaynaklı nakit akışlarının bu yükümlülükleri karşılayabilmedeki yeterliliği, ana şirketin bu faaliyetler neticesinde fona ihtiyaç duyup duymayacağı
5. İşletme faaliyetleri sonucu elde edilen gelirin çoğunlukla tutulduğu para birimi
6. Finansman faaliyetlerinde sağlanan fonların üretildiği para birimi
7. Yabancı işletme faaliyetlerini ana işletme faaliyetlerine oranla büyük bir kısmını mı yoksa küçük bir kısmını mı oluşturup oluşturmadığı
8. Yurt dışı faaliyetlerin ana işletmenin faaliyetlerinin bir uzantısı olup olmadığı veya önemli derecede özerklikle sürdürülüp sürdürülmediği
9. Yurt dışı faaliyetleri kaynaklı nakit akışlarının ana işletmenin nakit akışı üzerinden doğrudan bir etkiye sahip olup olmadığı (Doupnik, Multinational Operations, 2009, s. 677)(TMS 21, s.2-9)

Yukarıda maddeler halinde sunulan göstergelerin işletmenin durumunu netleştirmede karmaşık olduğu ve fonksiyonel para birimini belirlemede net

olunamadığı durumlarda yönetim karar verirken kendi takdirini kullanır. Bu takdiri kullanıp karar verirken öncelikli olarak şu kriterlere önem vererek hareket eder:

a) Mal ve hizmetlerin satış fiyatını en çok etkileyen para birimi
b) Rekabet unsurlarıyla beraber satış fiyatlarını en çok etkileyen para birimi
c) İşçilik, hammadde, emek gibi diğer maliyetlerin en çok etkilendiği para birimi yani; sıklıkla bu tür maliyetlerin oluşup ödendiği para birimi (TMS 21, s.2-9)

İşletmeler, fonksiyonel para birimlerini belirlerken FAS52 nolu standartta belirtilen gözetilmesi gereken göstergeleri dikkate alarak karar verirler. Hosseini ve Rezaee'nin yaptığı çalışmada çok uluslu şirketlerin yedi ülke üzerinden ekonomik göstergeler için 4 puanlık bir ölçek üzerinden değerlendirme yapmaları istenerek bu ekonomik kriterleri değerlendirmek için her birini ağırlıklı ortalama ile hesaplayarak sonuca ulaşmıştır. Araştırma neticesinde fonksiyonel para birimine karar verirken ülkelerin en çok gözettikleri, önem verdikleri kriter 3,22 ortalama ile nakit akışları ve bunu izleyen 3,05 ortalama ile satış pazarı olmuştur. Karar vermede en az etkili olan ekonomik gösterge unsurları ise 2,35 ortalamaya sahip olan şirketler arası ilişkiler ve 2,36 ile finansman unsuru olmuştur. (Hosseini & Rezaee, Choice Of Functional Currency Under SFAS No:51, 1982)

Tablo 3. 1 *Fonksiyonel Para Birimini Belirlerken Gözetilen Ekonomik Göstergeler*

Fonksiyonel Para Birimini Belirlerken Gözetilen Ekonomik Göstergeler						
Ülke	Nakit Akış	Satış Fiyatı	Satış Pazarı	Giderler	Finansman	Şirketler Arası İşlemler
İngiltere	3,22	3,10	3,09	2,92	2,44	2,31
Kanada	3,34	2,92	2,99	2,80	2,34	2,65
Fransa	2,72	2,79	3,12	2,89	2,42	2,12
Almanya	3,25	3,08	3,08	2,89	2,38	2,20
Japonya	3,17	2,98	2,74	3,06	2,31	2,29
İsviçre	3,25	3,02	3,33	2,86	2,16	2,36

Meksika	3,56	2,89	3,06	3,06	2,47	2,55
Ortalama	3,22	2,97	3,05	2,93	2,36	2,35

(Hosseini & Rezaee, Choice Of Functional Currency Under SFAS No:51, 1982)

İşlevsel para biriminin belirlenmesinde gerek tek başına gerekse toplu olarak gözetilip dikkate alınması gerekenler aşağıda listelenmiştir.

Tablo 3. 2 *Fonksiyonel Para Biriminin Tespitini Etkileyen Göstergeler*

Fonksiyonel Para Biriminin Tespitini Etkileyen Göstergeler
1. Nakit Akışları
2. Satış Fiyatları
3. Satış Pazarı
4. Giderler
5. Finansman
6. Şirketler Arası İşlemler ve Göstergeler

(Financial Accounting Standards Board, 1981)

1)Nakit Akışları

A) Yabancı Para Birimi: İşletme ile alakalı nakit akışları yabancı kuruluşun bireysel varlık ve yükümlülükleri yabancı para birimindedir ve ana işletmenin nakit akışlarını doğrudan etkilemeyecektir.

B) Ana İşletmenin Para Birimi: Yabancı işletmenin bireysel varlık ve yükümlülükleriyle alakalı nakit akışları ana işletmenin nakit akışlarını cari olarak direkt etkiler.

2)Satış Fiyatı Göstergesi

A) Yabancı Para Birimi: Yabancı işletmenin ürünleri döviz kurlarındaki değişikliklere ilk olarak kısa vadeli duyarlı olmayacaktır fakat yerel rekabet veya hükümet tarafından yapılacak düzenlemelerle belirlenecektir.

B) Ana İşletmenin Para Birimi: Satış fiyatları daha çok dünya çapındaki rekabet unsurları veya uluslararası fiyatlar tarafından belirleneceği için yabancı işletmenin

ürünlerinin satış fiyatları döviz kurlarına ilk olarak kısa vadeli duyarlılık gösterecektir.

3)Satış Pazarı Göstergeleri

A) Yabancı Para Birimi: Önemli miktarda ihracatı olsada yabancı işletmenin ürünleri yerel pazarında yabancı kuruluşa ait aktif bir pazarı mevcut olacaktır.
B) Ana İşletmenin Para Birimi: Satış piyasası ağırlıklı olarak ana işletmenin ülkesidir ve dolayısıyla satış sözleşmeleri ana işletmenin para biriminde olacaktır.

4) Giderler

A) Yabancı Para Birimi: İşçilik, malzeme ve yabancı işletmeye ait ürün ve hizmetlerine ilişkin diğer maliyetleri, farklı ülkelerden ithalatların söz konusu olması durumunda dahi öncelik yerel maliyetlerindir.
B) Ana İşletmenin Para Birimi: Yabancı işletmenin ürünleri veya hizmetlerine ilişkin işçilik, malzeme ve diğer maliyetler, esas olarak ana işletmenin bulunduğu ülkeden elde edilecek bileşenlere ilişkin maliyetlerdir.

5) Finansman Göstergeleri

A) Yabancı Para Birimi: Yabancı para cinsindendir ve yabancı işletmenin faaliyetlerinden elde dilen fonlar, mevcut ve normal olarak beklenen borç gibi yükümlülükleri karşılamaya muktedirdir.
B) Ana İşletmenin Para Birimi: Ana işletmeye ait yabancı kuruluşunun faaliyetlerinden oluşa gelen fonlar, ana işletmenin katkısı bulunmaksızın mevcut olan veya tahmin edilen borç yükümlülüklerini yerine getirebilmek için yeterli değildir. Yabancı işletmenin oluşturduğu genişletilmiş operasyonları tarafından sağlanan ek fonların, oluşan ek finansmana hizmet etmeye yeterli olması beklenir.

6) Şirketler Arası İşlemler ve Düzenlemelere Ait Göstergeler

A) Yabancı Para Birimi: Yabancı kuruluşun faaliyetleri ile ana işletmenin faaliyetleri arasında kapsamlı bir ilişki yoktur. Şirketler arası işlemlerin hacmi

düşüktür. Fakat yabancı kuruluşun faaliyetleri, ana işletmenin veya bağlı ortaklıklarının patent ve ticari marka gibi rekabet avantajları ile ilişkilendirilebilir.

B) Ana İşletmenin Para Birimi: İşletmeler arası işlem hacmi yüksek, faaliyetler arasında ana işletme ile kapsamlı bir ilişki vardır. Ana işletmenin para birimi genellikle fonksiyonel para birimi olacaktır. (Financial Accounting Standards Board, 1981)

3.5. Finansal Tabloların Fonksiyonel Para Birimine Çevirimindeki Yaklaşım

FAS52 standardında benimsenmiş olan işlevsel para birimindeki çeviri yaklaşımı şu şekilde olmalıdır:

- İşletmenin ekonomik çevresinin geçerli para biriminin belirlenmesi,
- Finansal tabloların fonksiyonel para biriminden ölçülmesi,
- Raporlama para birimi ile geçerli para birimi birbirlerinden farklı ise şayet, geçerli döviz kurunun kullanılması,
- Döviz kurlarındaki değişikliklerin net bir yatırım üzerindeki etkileri,

Gözetilecek şekilde bir yol haritası belirlenmelidir. (Financial Accounting Standards Board, 1981)

3.6. Raporlamada Farklı Çeviri Yöntemleri Kullanılması

Schweikart yaptığı çalışma neticesinde çevrilmiş verilere karşılık çevrimi yapılmamış bilgilerin yabancı operasyonlar için çok farklı algılanabilecek performans düzeyleri gösterebileceğine dikkat çekmiştir. Kullanılacak çeviri metodunun raporlanan performansı etkileyeceği ve bu sebepten ötürü yapılan mali tablo analizinin kafa karıştırıcı olması, tablo kullanıcılarının kararlarını yanlış etkileme potansiyeli kaçınılmaz olacaktır. Gerek işletmeler ve gerekse sektörleri arasındaki karşılaştırılabilirlik açısından tek bir yöntemin benimsenmesi gerekliliği ve çevrilmemiş verilerle çevrimi yapılmış finansal raporlar arasındaki uyumu gözetilmelidir. Zamansal ve cari oran yöntemlerini kullanırken analistler farklı senaryoları gözeterek, beklentilerin tahmin düzeyinde anlaşılmasını mümkün kılabilecektir. Çevirilerin, önemli ölçüde farklı performans değerlendirmeleri üretmesi neticesinde hangi yöntemin uygun olduğuna dair daha fazla değerlendirme

yapılmalı ve kullanılan iki farklı yöntem arasındaki farklılıkları daraltarak performans değerlendirme hususunda fikir birliğine varılabilir. (Schweikart, 1994, s. 1-8)

3.7. Yüksek Enflasyonlu Ülkelerde Fonksiyonel Para Birimi Tercihi

Akdoğan 2004, enflasyonu şu şekilde tanımlamıştır: ‘*’Enflasyon, fiyatlar genel düzeyinde izlenen sürekli ve önemli artışlardır. Başka bir deyişle ekonomide enflasyon, genel fiyat düzeyinin artması, paranın satın alma gücünün azalması ve malların fiyatlarının birlikte yükselmesi olayıdır.’’* (Akdoğan, Enflasyon Muhasebesi Kuramsal Yaklaşımlar ve Türkiye Uygulaması, 2004)

Belirlenen fonksiyonel para birimi yüksek enflasyonlu bir ekonomiye ait para birimi ise; işletmenin finansal tablolarını TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı uyarınca yeniden düzenlenmesi gerekecektir. (Gökçen ve Ataman, 2020, s. 472)

Hoyle ve diğerlerine göre bir ülke kümülatif olarak hesaplama yapıldığında 3 yıllık enflasyonu %100’ ü aştığı zaman yüksek enflasyonlu ülke olarak tanımlanır. Çok uluslu şirketlerin yüksek enflasyonlu ülkelerde yer alan kuruluşlarının fonksiyonel para birimi belirlemesine gerek yoktur. Birçok ülkede güvenilir enflasyon endekslerinin olmaması sebebi ile şirketler enflasyon düzeltmesi yapılmasına karşı çıkmıştır. FASB yeniden çevrim yaklaşımından vazgeçerek yüksek enflasyonlu ülkelerde geçici (temporal) yöntem kullanıldı. (Hoyle, Schaefer, & Doupnik, 2011)

Yüksek enflasyona sahip yabancı iştiraklerin ifade ediliş şekli finans yöneticileri için tam olarak çözüme kavuşamamış bir konudur. Ekonomik ortama dair önemli değişiklikler olmaması koşulu ile fonksiyonel para birimi oluşturulup belirlendikten sonra değiştirilmemelidir. FASB, genel olarak yüksek enflasyona sahip ekonomilerin cari döviz kuru üzerinden yeniden ölçülendirilmesinin gerçekçi olmayan sonuçlar ortaya çıkarabileceğini kabul ederek buna bağlı olarak yüksek enflasyonlu ekonomilerde yabancı kuruluşların mali tablolarını ölçümleyebilmesi için düzenlemeler getirmiştir. Yabancı bir kuruluşun yerel ekonomisinin yüksek

enflasyonist olup olmadığına dair yargı işletme yönetimine aittir. (Hosseini & Rezaee, Choice Of Functional Currency Under SFAS No:51, 1982)

Yüksek düzeyde enflasyonist ortamdaki para birimi, işlevselliği yönünden hizmet edebilecek düzeyde istikrarlı kabul edilemeyeceğinden raporlayan ana işletmenin daha istikrarlı olduğunu kabul ettiği para birimi kullanılacaktır. (Financial Accounting Standards Board, 1981)

3.8. Fonksiyonel Para Birimine Dair Literatür Taraması

Yücel ve Adiloğlu'nun fonksiyonel para birimini ele aldığı bu çalışmada; işletmelerin mali durumunu en gerçekçi şekilde ölçümünü yapan, performansını gözler önüne seren ölçüm aracının fonksiyonel (geçerli) para birimi olduğuna kanaat getirilmiştir. Bu para biriminin ülke sınırlarında kullanılan birimden farklı olabileceği belirtilmiştir. Farklı ülkelerin para birimleri gibi o ülkeye ait para biriminin işletme açısından yabancı para niteliği kazanabileceği ve keza kur farklarının yansıtıldığı yer olarak da çevrim farkları şeklinde düzenlendiğine değinilmiştir. Yerel para birimi işletme açısından yabancı para niteliği kazanabilecektir; Türkiye sınırları içerisinde kurulmuş fakat ağırlıklı olarak Euro ile işlem yapan işletme için Türk lirası tıpkı Sterlin, Dolar gibi işletmeye göre yabancı para niteliği kazanacaktır. (Yücel & Adiloğlu, Fonksiyonel Para, 2013, s. 2)

Çalışma içerisinde ayrıca yerel para ile hazırlanan tabloların doğrudan fonksiyonel paraya dönüştürülmesi neticesinde kâr tutarının değişip değişmeyeceğinin izahı yapılmıştır. Farklı para birimine dönüştürülmesi işletmenin ettiği kâr veya zararda zıttına dönüşüme sebep olmaz. Kâr edilmişse kârdır, zarar etmiş ise zarar olarak kalır. Ayrıca gelir tablosu karın hesaplandığı yer değildir, açıklandığı tablodur. Kâr; öz sermayedeki değişimdir fakat bunun içeriğinde öz sermaye artırımı, kâr payı dağıtımı, değerleme işlemleri hariç tutulur. (Yücel & Adiloğlu, Fonksiyonel Para, 2013, s. 1-15)

Ayrıca bu çalışmada TMS21 Kur Değişimi Etkileri Standardının temel mantığını iyi şekilde özümsemenin gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu standartta

daha önceki bölümlerde açıklanan standart amacının dışında ek görevi olan bilgi maksadıyla mali tabloları kullanıcıların rahat algılayabileceği şekilde düzenlenmesi gerekliliğine değinilmiştir. Fonksiyonel para birimi ile hazırlanan finansal tablolar; farklı kişi ve kuruluşlara sunulduğu takdirde, bu kuruluşların talepleri doğrultusunda daha iyi anlaşılmak maksadı ile onların algılayabileceği para birimine dönüştürülebilir. Burada değerlemede farklılık oluşmaz; sadece tablo bilgileri farklı bir para birimi ile düzenlenir. (Yücel & Adiloğlu, Fonksiyonel Para, 2013, s. 1-15)

Çalışmada ayrıca yerel para ile fonksiyonel para ayrımını zihinde şekillendirmek amacı ile oldukça ilgi çekici bir gezegen kurgusu oluşturularak fark anlatılmaya çalışılmıştır. Kurguda Star Wars filmi ve türevlerinde merkezi yönetim kavramı olmayan gezegenin otel ve lokanta işletilmesi durumunda sunulan hizmete karşılık müşterilerden makbul kabul edilen paraları alacağımız varsayılmıştır. Keza gezegende işletmenin performansını ve finansal durumunu ölçümlendireceğimiz yerel para birimi olmaması sebebiyle, çalışanlara ödemeleri farklı para cinsleriyle yapıp, yatırımlar da aynı şekilde gerçekleştirilir. Performans ve finansal durum ölçümlendirmesinde fonksiyonel para birimi seçilerek yapılır, belirlenmesinde ise işletme için en fazla önem taşıyan birim tercih edilir. (Yücel & Adiloğlu, Fonksiyonel Para, 2013, s. 1-15)

Çalışma içerisinde ayrıca kurumlar vergisinden muaf olan bir kuruluşun aldığı kredileri o günün kuruyla kaydettikten sonra hiç ödeme yapılmadığını ve yıllarca tutulan kayıtların kur açısından revize edilmediğini, Türk parasının bu süreç içerisinde önemli ölçüde değer kaybettiği anlatılmıştır. Söz konusu olan bu muhasebe hatasını farklı bir kuruluşun muhasebe bölümü yapsaydı şayet ödeyecekleri fazla vergi sebebi ile hata oluştuğundan daha farklı sonuçlarla karşılaşılabilecekti. Hatayı yapan işletmenin kurumlar vergisinden muaf oluşu nedeni ile muhasebe müdürünün sonu olmamıştır. Ancak dönemin alt yapı hizmetlerinin fiyatlandırılmasında toplam maliyetlere belirli bir yüzde ile kâr payı eklenerek yapılmasından ötürü hane halkı müdür sayesinde ucuz fiyatlardan yıllarca faydalanmıştır. (Yücel & Adiloğlu, Fonksiyonel Para, 2013, s. 1-15)

Yücel ve Adiloğlu'nun bir diğer vaka çalışmasında Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığının (THY) 2019 Mart ayı kurumlar vergisi geçici beyannamesinde KAP platformunda ve kendi şirket web sayfasında UFRS esaslı açıkladığı finansal tablolarında iki farklı netice ile bilgi kullanıcılarına sunmuştur. KAP'a göre yayımlanan bildirimde şirket 8 milyar liralık zarar açıklarken; UFRS esaslı düzenlediği kendi web sayfasında yayınladığı tabloda 8 milyar liralık kar açıklayarak akılları karıştırmıştır. Bu vakada ise iki farklı sonucun sebep olduğu kargaşayı fonksiyonel para olgusunu gözeterek; üç eski arkadaşın sohbet ortamında senaryolaştırılarak anlatılmıştır. (Yücel & Adiloğlu, 2018 Yılında Ortada Kar mı Var, Yoksa Zarar mı? Türk Hava Yolları Vak' ası, 2019)

Şirketlerin performansı ölçümlenirken; ülke bazında düşünüldüğünde, vergi mevzuatına göre farklı şekillerde ölçülmesi mümkündür. Örneğin; yatırım teşviki olsun diye sabit kıymetlerin alındığı yıl şirkete hangi gün geldiği gözetilmeksizin tam yıllık amortisman gideri hesaplamaya imkân verilir. THY bünyesindeki uçakların sayısı ve hali hazırda alımların devam ettiğini o yıllara göre gözetecek olursak; maliyenin belirlediği sabit kıymetler için uçakların ömürlerinin 10 yıl olduğunu görürüz. Hava taşımacılığı sektörüne tanınan bu özel teşvik ile maliyenin belirlediğinden farklı olarak UFRS' ye göre THY uçak, gövde ve motorlarına 25 sene ekonomik ömrü şirket yönetimince belirlemiştir. Sadece amortismanın etkisi ile ortada vergilendirilecek bir karın olmaması gayet tabiidir. 2011 senesinde THY geçerli para birimi olarak USD belirlemiştir. Ayrıca bu vaka çalışması içerisinde şirketin fonksiyonel para biriminin USD olmasıyla TL karşısında değer kazanan USD ye göre, yerel para birimi ile alınacak USD miktarının değer kaybı nedeniyle azalacak olmasından ötürü zarar edebileceği; aynı şekilde farklı para birimlerine raporlama amaçlı yapılan çevrimlerde yine fonksiyonel paranın yerel para karşısındaki değerine göre, alım gücüne binaen kâr veya zarar açıklamasının muhtemel olduğu izah edilmiştir. (Yücel & Adiloğlu, 2018 Yılında Ortada Kar mı Var, Yoksa Zarar mı? Türk Hava Yolları Vak' ası, 2019)

Bozkurt, yapmış olduğu çalışmada, TMS 21 kur değişiminin etkileri standardında; geçerli para birimini belirlemede işletme yönetiminin kendi takdirini kullanabilmesi ilkesinin tam olarak açık olmayışı ve diğer sebeplerden ötürü doğru bulmaz. Ekonomik olarak gelişmiş, enflasyon düzeyi düşük, kur değişimleri çok

fazla olmayan ekonomilerde bu ilkenin uygulanabilirliğine değinilmiştir. Öte yandan ciddi enflasyon varlığı ve fiyat farklarında çok değişkenlikler görülen ülkeler açısından olumsuz, tutarsız farklılıklara sebep olunacağına değinilmiştir. Bu çalışmada geçerli para biriminin belirlenmesinde yönetimin kendi takdirini kullanabilme ilkesi; bu nedenlerden ötürü doğru bulunmamıştır. Farklı para birimleriyle ticaret yapan işletmelerin; elde ettikleri döviz hasılatlarını, alacaklarının içinde bulundukları dönemin dahilinde tahsil edilmesi durumunda oluşacak olumlu kur farkını, dönemin yurt dışı satışlar hesabının alacağında takibinin yapılarak; tahsilâtının farklı mali döneme tekabül etmesi durumunda oluşan bu farkı kambiyo kârı olarak değerlendirilip hesabın alacağında takibinin yapılmasını öngörür. Bu sebepten ötürü Bozkurt; vadeli yapılan dövize bağlı alacakların doğrudan kambiyo karları hesabında takibinin yapılmasının daha doğru olacağını belirtir. Netice itibari ile mali tabloların sunumunda gelir tablosuna ait gelir ve giderlerin işlem tarihine ait kurdan çevriminin yapılması gerektiğini belirtir. Aktif ve yabancı kaynakları ise bilanço tarihinin kapanış kurundan çevrimi gerçekleşmelidir. Döviz kurlarının önemli ölçüde dalgalandığı ekonomilerde ortalama döviz kurunun kullanılmaması gerektiği belirtilmiştir. (Bozkurt, 2016, s. 479-480)

Sarıdoğan'ın İşletmelerde Fonksiyonel Para Biriminin Seçimi ve Mali Performansın Ölçülmesindeki Rolü konulu doktora tezinde işletmelerin fonksiyonel para biriminin doğru belirlenmesinin gerekliliği, bilgi kullanıcılarının daha sağlıklı karar verebilmesi için önemine işletme uygulaması ve anket çalışması yaparak değinilmiştir. Uluslararası Yatırımcılar Derneği' ne (YASED) üye olan işletmelerin geçerli para biriminden ne ölçüde haberdar olduğundan, farkındalıkları ve tercihleri araştırılmış, uygulama kısmında ise çevrim işlemlerinin mali performansa etkileri incelenmiştir. Sonuç olarak işletmelerde mali performansın etkin ölçülmesinde fonksiyonel para birimini isabetli belirlemenin, doğru seçimin önemi tespit edilmiştir. Uygulamalı araştırma kısmında ise halka açık şirketlerin fonksiyonel para birimi tercihinde Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) 2015 yılının sonuçlarında 457 adet firmanın sadece 12 tanesi fonksiyonel para birimini Türk Lirası dışında belirlemiş olup, bu 12 firmanın 5 tanesi Euro, 7 tanesi ise USD tercih etmiştir. Geriye kalan 445 adet firmanın tercihi ise TL olmuştur. (Sarıdoğan, 2016, s.183-187)

ABD' deki çok uluslu şirketler tarafından kullanılan alternatif çeviri yöntemlerini inceleyen Bartov'un çalışmasında; ilgili yabancı para biriminin çevirim düzeltmeleriyle alakalı yabancı para birimine çevirim düzeltmeleri arasındaki farklılıkların içindeki ilişkileri ampirik test metoduyla açıklamıştır. Firmanın sahip olduğu defter değerinin döviz kurlarındaki değişiklik karışışındaki duyarlılığını; bir nevi hassasiyetini ölçer. Fonksiyonel para birimini yabancı para birimi olarak belirleyen işletmeler için hisse senetlerinin fiyatları üzerindeki değişikliklere yönelik pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Bu değişiklik fonksiyonel para birimini ABD doları olarak belirleyen işletmelerde görülmemiştir. (Bartov, 1997, s.623-652)

Yabancı para çevriminden kaynaklı kazanç ve kayıpların hisse senedi ve menkul kıymetlerin fiyat düzeylerine olan etkisini inceleyen Bazaz ve Senteney'in çalışmasında öz sermaye değerleme yöntemi kullanılmıştır. Modelde bağımlı değişken olarak hisse senedi fiyatı kullanılmış ve öz sermayenin defter değeri, gelirler ve kümülatif çevrim kazançları ve zararları bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Çalışma neticesinde kayıpların kazançlardan hisse senedi değerlemesi üzerinde daha etkili yansıması olduğu görülmektedir. (Bazaz ve Senteney, 2001, s.55-62)

Hosseini ve Rezaee'nin yaptıkları araştırmada ABD'nin Detroit bölgesinden çok uluslu şirketlerin personelleri kullanılarak Fortune tarafından 1985 senesinde ABD'nin en büyük 1000 şirketi listesi içerisinden seçilmiş toplam 400 adet çok uluslu şirketin uluslararası şirket yöneticilerine anket formları postalanarak çalışma gerçekleştirilmiştir. Toplamda 109 şirketin kabul ettiği anket çalışmasında %27'lik bir yanıt oranı elde edilmiştir. Tablo X ankete katılanların pozisyonlarını vermektedir. Bu şirketlerin nitelikleri ve muhasebe düzenleri hakkında da bilgi toplanmıştır. Katılımcıların %74,3'ünün yıllık satışlarının 500 milyon ABD dolarını aştığı bildirilmiştir. Şirketlerin %77,1 i yurt dışı satışlarına sahip olduğu ve toplam satışlarının da %20 den fazlasını oluşturduğu belirtilmiştir. Yanıtlayan şirketlerin çeviri sürecinde bilgisayarlı programların kullanımına da ilişkin bilgiler içermektedir. Katılımcıların %79 u döviz işlemlerini ABD dolarına çevirirken bilgisayarlı programları tercih ettiği, %26 lık kısmın ise manuel yolu

tercih ettikleri görülmüştür. Tabloların çeviriminde tercih edilen donanın çeşitleri de tespit edilmiştir. SFAS 52 nolu standardı kullanmalarından önce, ankete katılanların muhasebecileri için tercih ettikleri eğitim programları da mevcuttur. Şirketlerin %59'luk kısmı CPA firmalarından gerekli eğitimi alırken sadece bir şirket üniversite ortamında düzenlenen eğitimi tercih etmiştir. %40 lık kısım ise resmi olmayan eğitimleri tercih etmektedir. Bu sonuç SFAS 52 nolu standardın resmi eğitim verme zorunluluğunun kabulü öncesinde birçok şirketin muhasebecilerine yönelik eğitim vermeyi gerekli görmediklerini gösteriyor. (Hosseini & Rezaee, Choice Of Functional Currency Under SFAS No. 52, 1988) Fonksiyonel para biriminin tercihinde ankete katılan şirketlerin %82 lik kısmının fonksiyonel para birimi olarak yerel para birimlerini tercih ettiğini, sadece %14,7 lik kısmının ABD dolarını kullandığını ortaya koymaktadır. Alman yan kuruluşları, ABD'nin İsviçre yan kuruluşları fonksiyonel para birimini çoğunlukla yerel para birimi olarak tercih etmiştir. Brezilya ve Arjantin gibi ülkeler yüksek enflasyonlu ekonomilerde faaliyet göstermesinden ötürü işlevsel para birimi olarak ABD dolarını kullanmaları gerekmektedir. (Hosseini & Rezaee, Choice Of Functional Currency Under SFAS No. 52, 1988)

Bu araştırma neticesinde sonuç olarak fonksiyonel para biriminin belirlenmesi hususunda işletme üst yönetimin dikkat ettiği hususlar incelenerek çeşitli veriler elde edilmiştir. Bu faktörler arasında nakit akış ve satış pazarı en önemli iki faktör olarak tespit edilirken; çok uluslu şirketlerin fonksiyonel para birimine karar verme; seçme hususunda finansman ve şirketler arası işlemler tercihte belirleyiciliği en az önemli kriter olarak tespit edilmiştir. (Hosseini & Rezaee, Choice Of Functional Currency Under SFAS No:51, 1982)

Tablo 3. 3 *Tercih edilen Fonksiyonel Para Birimi*

Tercih edilen Fonksiyonel Para Birimi								
Ülke	**Yerel Para**		**U.S. Doları**		**Her İkisi**		**Faaliyet yok**	**Toplam Yanıt**
	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde	Adet	
İngiltere	70	77,8	13	14,4	7	7,8	19	109
Kanada	77	82,8	12	12,9	4	4,3	16	109

Fransa	63	82,9	11	14,5	2	2,6	33	109
Almanya	66	86,8	8	10,5	2	2,6	33	109
Japonya	51	77,3	15	22,7			43	109
İsviçre	42	85,7	7	14,3			60	109
Toplam	369	82,0	66	14,7	15	3,3	204	654

Not: Yüzdeler göreceli kullanıma göre hesaplanmıştır, toplam yanıt için değildir. (Ör: yerel para birimi %82 = [(369 – (654 – 204)])

Tablo 3. 4 *Katılımcıların Mesleki ve Organizasyonel Seviyeleri*

Katılımcıların Mesleki ve Organizasyonel Seviyeleri	
Organizasyon/Seviye	**Yüzde**
Uluslararası Operasyon Saymanları	11
Uluslararası Operasyon Kontrolörleri	36
Direkt Çeviriden Sorumlu Muhasebeciler	9
Finansal Muhasebe veya Kurumsal Muhasebe Yöneticileri	22
Uluslararası Finansal Analiz Müdürleri	22

Toplam: 100.0

Tablo 3. 5 *Katılımcıların Kullandıkları Çevrim İçin Ekipmanları ve Eğitim Programları*

Kullanılan Eğitim Programı			**Çevrim İçin Kullanılan Ekipman**		
Cevap Sayısı		Yüzdesi	Cevap sayısı		Yüzdesi
8 Büyük Denetim Firması	61	%56	Ana Çerçeve	39	%45
Diğer Denetim Firmaları	3	%2,8	Bilgisayar	26	%30

Üniversite Ortamında Eğitim	1	%0,9	Ana Çerçeve ve Bilgisayar	21	%25
Resmi Olmayan Eğitim	44	%40,3			
Toplam	109	%100		86	%100

Tablo 3. 6 *Yıllık Satış Hacmi*

Yıllık Satış Hacmi		
Satış Hacmi	**Dönüş Yapan Katılımcı (Adet)**	**Dönüş Yapan Katılımcı Oranı (%)**
$500 Milyon Altı	28	25,7
$500 Milyon- $1 Milyar	21	19,3
$1 Milyar- $ 5 Milyar	47	43,1
$5 Milyar Üzeri	13	11,9
Toplam	109	100

Tablo 3. 7 *Yabancı Para Birimli Satış Hacmin Toplam Satış Hacmine Oranı (%)*

Yabancı Para Birimli Satış Hacmin Toplam Satış Hacmine Oranı (%)		
Yabancı Birimli Satış / Toplam Satış	Dönüş Yapan Katılımcı Adedi	Dönüş Yapan Katılımcı Oranı
%10 Altı	25	%22,9
%20 - %25 Arası	42	%38,5
%25 - %40 Arası	29	%26,6
%40 Üstü	13	%12
Toplam	109	%100

Çok uluslu şirketlerin uluslararası düzeyde deniz aşırı bölümlerinin performans değerlendirmesini yapmak için çeşitli çeviri yöntemlerinin analizinin yapıldığı bu çalışmada (cari/cari olmayan (çalışma sermayesi) yöntemi, parasal/parasal olmayan kalemler yöntemi, kapanış kuru (cari kur) yöntemi, temporal (geçici)) yöntemlerden hangisinin en iyi seçenek olabileceği

araştırılmıştır. Çalışmada simüle edilmiş 16 model bağlı ortaklığın 12 yıllık çevrilmiş yatırım getirisini (ROI) üreten bir simülasyon modeli geliştirilerek değerlendirme yapılmıştır. Para birimi çeviri yöntemlerinin etkisini değerlendirmek üzere yedi tür döviz kuru hareketi ile analiz yapılmış, yatırım getirilerini (ROI) değerlendirmek üzere iç verim oranı (IRR) kriter olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak, çeviri yöntemlerinden birini en iyisi olarak nitelendirmenin mümkün olmadığı; koşulların ve diğer faktörlerin durumuna göre her birinin farklı sonuçlar vereceği tespit edilmiştir. Fakat kapanış kuru (cari) yöntemin mevcut ekonomik ilişkileri en az çarpıttığı bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu ile özellikle döviz kurlarında dalgalanmaların görüldüğü anlarda yerel para biriminde mali tablo çevirimi için en iyi yöntem olarak görülmüştür. (Hosseini, Evaluating Foreign Affiliates: The Impact of Alternative Foreign Currency Translation Methods, Fall 1983)

3.9. Fonksiyonel Para Birimine Dair Örnek Uygulama

Yücel ve Adiloğlu'nun çalışmasında yerel para biriminin işletme için yabancı para niteliği kazanabileceğine değinilmiştir. İşletmenin fonksiyonel para birimi dolar ise, avro ve sterlinin yanında Türk Lirası da artık o işletme için yabancı para olacaktır. Örneğin Alfa işletmesi 2020 yılının başında Türkiye'de 1333.3$ sermaye ile kurulup 1000$ ve dolar karşılığı olan 1986,468 TL' yi yıl sonuna kadar muhafaza etmiş ve başka faaliyette bulunmamış olsun. Bu örnekte; işletmenin finansman kaynağının ve elinde nakit bulundurma biçimini gözeterek fonksiyonel para biriminin dolar olduğunu söyleyebiliriz. Fakat; yerel para ile finansal tabloları aşağıdaki sonuçları verecektir. (Yücel & Adiloğlu, Fonksiyonel Para, 2013, s. 1-15)

Tablo 3. 8 Fonksiyonel Para Birimine Dair Örnek Uygulama

Uygulamada Kullanılan Döviz Kurları	
Dönem Başı	$ = 5,96 TRY
Dönem Sonu	$ = 7,44 TRY
Ortalama	$ =6,7 TRY

Bilanço TRY 01/01/2020		Bilanço TRY 31/12/2020	
Kasa ($) 5960 TRY		Kasa ($) 7440 TRY	
1000$	Sermaye TRY	1000$	Sermaye TRY
Kasa TRY	7946,468TRY	Kasa TRY	7946,468 TRY
1986,468 TRY	1333,3 $	1986,468 TRY	Kâr 1480 TRY

Dönem, tablolarda görüldüğü üzere 1480 TL kâr ile sonuçlanmıştır. Fakat dönem başında 1333,3 $ net varlığı olan işletme, yıl sonundaki net varlığı TL'nin dolar karşısında değer kaybetmesinden kaynaklanan yaklaşık 1267 $'a düşmüştür. Dolayısı ile ortada kâr değil, zarar vardır. *''Fonksiyonel tabloların hazırlanması yerel tabloların dönüştürülmesi (translation) yolu ile yapıldığı için bu tutar çevrim farkı zararı (translation loss) olarak isimlendirilmektedir.''* (Yücel & Adiloğlu, Fonksiyonel Para, 2013, s. 1-15)

Tablo 3. 9 *Fonksiyonel Para Birimine Dair Örnek Uygulama*

Bilanço ($) 01/01/2020		Bilanço ($) 31/12/2020	
Kasa ($) 1000$		Kasa ($) 1000$	
	Sermaye ($)		Sermaye ($)
Kasa (TRY) 333,3$	1333,3 $	Kasa(TRY) 267 TRY	1333,3$
1986,468 TRY		1986,468 TRY	Zarar – 66,3 $

1333,3$ – 66,3$ = 1267 $

4. FONKSİYONEL PARANIN BELİRLENMESİ VE TABLOLARA YANSIMASININ SÜREÇLERİNİN BELGELER DÜZEYİNDE İÇERİK ANALİZİ

Tezin bu bölümünde fonksiyonel para biriminin ve mali tablolara yansıma şeklinin daha iyi anlaşılabilmesi için İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. 22 Eylül 1968 tarihinde kamu iktisadi teşekkülü olarak İskenderun'da faaliyet göstermek üzere kurulan şirketin fonksiyonel para birimini belirlemesi, değişikliğe gitmesi ve mali tablolarına yansıtma şekillerini kararın alındığı yılı ve değişikliğe gidilmesine sebep olan gerekçelerin tam oluştuğu 2012 – 2013 yıllarını değerlendirerek inceleyeceğiz.

4.1. Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş. KAP Belge İncelemesi

Kamu iktisadi teşekkülü olarak İskenderun'da 1968 yılında kurulan şirketin en önemli faaliyetleri arasında çelik, alaşımlı ve alaşımsız demir, dökme ve pres çelik, kok kömürü ve her türlü yan ürün üretimini bünyesinde yapmaktadır. Yüksek Planlama Kurulu'nun 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 22'nci Maddesinin 2'nci fıkrasına istinaden aldığı 10 Eylül 1993 tarih ve 93/T-85 sayılı kararı ile Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğünün bağlı ortaklığı haline dönüştürülmüş, Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 3 Mart 1998 tarih ve 23275 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 2 Mart 1998 tarih ve 98/20 kararı ile özelleştirilmek üzere T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na devredilmiştir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nca 1 Şubat 2002 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere şirketin hisseleri Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.'ye devredilmiştir. (Ereğli Demir ve Çelik Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Türkiye Muhasebe Standartları'na göre birtakım düzenlemeler ve sınıflandırmalarla beraber, şirketin durumunu tam, gerçekçi bir şekilde finansal tablo kullanıcılarının yararına TMS/TFRS'lerce uygun olarak muhasebeleştirilmiştir. Yasal defterini Türk Ticaret Kanunu (TTK), vergi mevzuatı ve T.C. Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan tek düzen hesap planına uygun olarak tutan işletme, 23 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe giren "Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin

Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı" ile belirlenmiş ölçütler dahilinde bağımsız denetimin kapsamındadır. 2013 yılı dahil olmak üzere hazırlanan finansal tablolar KGK tarafından yürürlüğe konulmuş olan TMS'lerce uygun olarak hazırlanmıştır. (Ereğli Demir ve Çelik Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

30 Haziran 2013 ve daha önceki dönemlerde fonksiyonel para birimini Türk Lirası olarak kabul eden şirket, 2012 yılında satış ve tahsilat politikalarını kapsayacak şekilde bazı değişiklikler yapmak durumunda kalmıştır. Şirket, müşterilerine web sitesi ve çeşitli diğer iletişim kanalları aracılığı ile müşterilerine 31 Mart 2012 tarihinden itibaren Türk Lirası cinsinden ürünlerin vadeli satışının yapılamayacağını ve Türk Lirası cinsinden vade açamayacağını bildirmiştir. Avrupa'ya yapılan ihracatları hariç olmak üzere alınan siparişler, satış kontratları bu tarihten başlayarak ABD Doları cinsinden yapılmaya başlamıştır. Bu değişikliğin oluştuğu tarihten itibaren siparişlerin ve satış kontratlarının içerisinde Türk Lirası ile siparişlerin bulunduğundan peşin ve vadeli satışların etkileri 2012 yılı içerisinde de devam etmiştir. (Ereğli Demir ve Çelik Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

Şirketin bulunduğu temel ekonomik çevreyi yansıtmada artık yetersiz kalan Türk Lirası, 2012 yılı başından itibaren şirketin faaliyetlerini doğru yansıtabilme kabiliyetini azalarak yitirmeye başlamıştır. Bu sebepten ötürü şirket; fonksiyonel para birimini Türk Lirasından ABD Dolarına değiştirilmesi hususunu ilk olarak 2012 yılında değerlendirmeye almıştır. (Ereğli Demir ve Çelik Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

2012 yılı ve 2013 yılının ilk yarısında halen önemli satış tahsilatlarının büyük çoğunluğunu Türk Lirası cinsinden yapılıyor olması sebebiyle fonksiyonel para birimi değişikliği koşulları tam oluşamamıştır. Şirket yönetiminde 2013 yılının ilk 6 ayı fonksiyonel para biriminin finansal tablolarda Türk Lirası olarak kalması benimsenmiştir. (Ereğli Demir ve Çelik Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

2013 yılı içerisinde fiili satış tahsilatlarını ağırlıklı olarak ABD Doları cinsinden yapılması ve yapılacağı kararı doğrultusunda gerekli alt yapı çalışmalarına başlanmıştır. İnternet sitesi aracılığı ile müşterilerine gerekli bilgilendirmeyi yaparak bilgi işleminin yapısı ve bankacılık sisteminde

gerçekleşecek değişiklikler hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. 2013 Eylül ayının başından itibaren direkt borçlanma sisteminde yalnızca ABD Doları cinsinden tahsilatlar yapılmaya başlanmıştır. Geçiş koşullarını 2013 yılının üçüncü çeyreğinde sağlayan işletme, satış tahsilatlarının önemli bir kısmını ABD Doları cinsinden yapması sebebi ile Eylül sonunda tamamlamıştır. Tüm bu gelişmelere istinaden fonksiyonel para birimini Türk Lirasından ABD Dolarına değiştirilmesinin bir zaruriyet haline geldiği şirket yönetimince oluşmuştur. (Ereğli Demir ve Çelik Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

ABD Doları, şirket ile ilişkili durumların özünde yatan ekonomik durumu yansıtabilmede Türk Lirasına göre daha gerçekçi olmasıyla beraber, şirketin faaliyetlerinin üzerinde ABD Dolarının etkisi bilanço tarihi itibariyle önem kazanmaktadır. Tüm bu gelişmeler doğrultusunda TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı kapsamında şirket yönetimince fonksiyonel para birimini Türk Lirasından ABD Dolarına çevrilmesine karar verilmiştir. Finansal tablolarda anlam bütünlüğünü sağlamak açısından fonksiyonel para birimi değişikliğinin Temmuz 2013 tarihinden itibaren uygulanmasının daha münasip olacağı değerlendirilmiştir. (Ereğli Demir ve Çelik Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardınca fonksiyonel para biriminde yapılan değişikliğin ileriye dönük uygulanması gerekliliğinden şirket; 30 Haziran 2013 tarihine dek açıkladığı ve geçmiş dönemlerine ilişkin finansal tablolarda ve dipnotlarında herhangi bir değişiklik yapmamıştır. 31 Aralık 2013 tarihinde fonksiyonel para birimindeki değişikliğe uygun hazırlanabilmesi amacıyla 30 Haziran 2013 tarihine ait gelir tablolarındaki tüm tutarların yıllık ortalama alış kuru ile çevirimi yapılmış, bilançodaki tutarları ise 30 Haziran 2013 tarihine ait T.C. Merkez Bankasından alınan döviz alış kurundan ABD Dolarına çevrilmiştir. Maddi ve maddi olmayan duran varlıkları, yatırım amaçlı gayrimenkulleri, stoklar ve öz kaynaklar gibi parasal olmayan bilanço kalemlerini 1 Temmuz 2013 tarihinde maliyet tutarı olarak değerlendirmiştir. (Ereğli Demir ve Çelik Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

ABD Doları olarak hazırlanan finansal tablolarını Türk Lirasına çevirirken kullanılan kurlar ve tarihleri şu şekildedir:

- 31 Aralık 2013 tarihli bilançodaki varlık ve yükümlülükler, 31 Aralık 2013 tarihi itibariyle Merkez Bankası tarafından açıklanan döviz alış kurları:

  2,1343 TL = 1 ABD Doları

  2,9365 TL = 1Avro

  (31 Aralık 2012: 1,7826 TL = 1 ABD Doları 2,3517 TL = 1Avro).

- b) 31 Aralık 2013 tarihinde sona eren yıla ait gelir tabloları, 2013 yılı Ocak-Aralık dönemi yıllık ortalama

  1,9022 TL = 1 ABD Doları

  2,5277 TL = 1 Avro

- Çevrim sonucunda oluşan tüm kur farkları, yabancı para çevirim farkı adı altında diğer kapsamlı gelir tablosunda gösterilmiştir.
- Sermaye, sermaye ve diğer yedeklerini ekli finansal tablolarında yasal kayıtlarındaki değerleri ile göstermektedir. Bu kalemlere ait çevirim farkları, öz kaynaklarda yabancı para çevirim farkları olarak muhasebeleştirilmiştir. (Ereğli Demir ve Çelik Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

4.2. Borsa İstanbul BİST 100 Endeksinde Yer Alan Şirketlerin Fonksiyonel Para İncelemesi

Yatırım yapacaklara güvenilir, adil, şeffaf, etkin, sürdürülebilir ve rekabetçi bir işlem platformu sağlama vizyonuyla hareket eden Borsa İstanbul; geleceğin sermaye piyasalarında Türk ve bölgesel finansal varlıklar için küresel pazar yeri olma hedefindedir. (Borsa İstanbul Hakkında, 2021)

Çalışmanın bu kısmında 2021 yılı güncel verileri KAP resmi sayfasından alınarak BIST 100 (Borsa İstanbul) endeksinde yer alan şirketlerin detay bilgilerine de fonksiyonel para farklılığı yönünden ayrıca yer verilmiştir.

Tablo 4. 1 *Borsa İstanbul BİST 100 Endeksinde Yer Alan Şirketlerin Fonksiyonel Para İncelemesi*

SIRA	KOD	ŞİRKET ÜNVANI	FONKSİYONEL PARA
1	AGHOL	AG ANADOLU GRUBU HOLGİNG A. Ş	TRY
2	AKBNK	AKBANK T.A.Ş.	TRY
3	AKCNS	AKÇANSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
4	AKSA	AKSA AKRİLİK KİMYA SANAYİİ A.Ş.	TRY
5	AKSEN	AKSA ENERJİ ÜRETİM A.Ş.	TRY
6	ALGYO	ALARKO GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	TRY
7	ALARK	ALARKO HOLGİNG A.Ş.	TRY
8	ALBRK	ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.	TRY
9	ALKIM	ALKİM ALKALİ KİMYA A.Ş.	TRY
10	AEFES	ANADOLU EFES BİRACILIK VE MALT SANAYİİ A.Ş.	TRY
11	ARCLK	ARÇELİK A.Ş.	TRY
12	ARDYZ	ARD GRUP BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ A.Ş.	TRY
13	ASELS	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
14	AYDEM	AYDEM YENİLENEBİLİR ENERJİ A.Ş.	TRY
15	AYGAZ	AYGAZ A. Ş	TRY
16	BERA	BERA HOLDİNG A.Ş.	TRY
17	BİMAS	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.	TRY

18	BİOEN	BİOTREND ÇEVRE VE ENERJİ YATIRIMLARI A.Ş.	TRY
19	BRİSA	BRİSA BRIDGESTONE SABANCI LASTİK VE TİCARET A.Ş.	TRY
20	CCOLA	COCA-COLA İÇECEK A.Ş.	TRY
21	CANTE	ÇAN2 TERMİK A.Ş.	TRY
22	CEMTS	ÇEMTAŞ ÇELİK MAKİNA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
23	CIMSA	ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
24	DEVA	DEVA HOLDİNG A.Ş.	TRY
25	DOHOL	DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	TRY
26	DOAS	DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.	TRY
27	EGEEN	EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
28	ECILC	EİS ECZACIBAŞI İLAÇ SINAİ VE FİNANSAL YATIRIMLAR SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
29	EKGYO	EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	TRY
30	ENJSA	ENERJİSA ENERJİ A.Ş.	TRY
31	ENKAI	ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	USD
32	ERBOS	ERBOSAN ERCİYAS BORU SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
33	EREGL	EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	USD
34	ESEN	ESENBOĞA ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	TRY
35	FROTO	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	TRY
36	GLYHO	GLOBAL YATIRIM HOLDİNG A.Ş.	TRY
37	GOZDE	GÖZDE GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	TRY

38	GUBRF	GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.	TRY
39	SAHOL	HACI ÖMER SABANCI HOLGİNG A.Ş.	TRY
40	HLGYO	HALK GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	TRY
41	HEKTS	HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	TRY
42	INDES	İNDEKS BİLGİSAYAR SİSTEMLERİ MÜHENDİSLİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
43	ISDMR	İSKENDERUN DEMİR VE ÇELİŞ A. Ş	USD
44	ISFIN	İŞ FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.	TRY
45	ISGYO	İŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	TRY
46	ISMEN	İŞ YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	TRY
47	IZDMC	İZMİR DEMİR ÇELİK SANAYİ A. Ş	TRY
48	KRDMD	KARADEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
49	KARSN	KARSAN OTOMOTİV SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
50	KARTN	KARTONSAN KARTON SANAYİ VE TİCARET A. Ş	TRY
51	KERVT	KEREVİTAŞ GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
52	KRVGD	KERVAN GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
53	KCHOL	KOÇ HOLDİNG A.Ş.	TRY
54	KORDS	KORDSA TEKNİK TEKSTİL A.Ş.	TRY
55	KOZAL	KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.	TRY
56	KOZAA	KOZA ANADOLU METAL MADENCİLİK İŞLETMELERİ A.Ş.	TRY
57	LOGO	LOGO YAZILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY

58	MAVI	MAVİ GİYİM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
59	MGROS	MİGROS TİCARET A.Ş.	TRY
60	MPARK	MLP SAĞLIK HİZMETLERİ A.Ş.	TRY
61	NETAS	NETAŞ TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	USD
62	ODAS	ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	TRY
63	OTKAR	OTOKAR OTOMOTİV VE SAVUNMA SANAYİ A.Ş.	TRY
64	OYAKC	OYAK ÇİMENTO FABRİKALARI	TRY
65	PARSN	PARSAN MAKİNA PARÇALARI SANAYİİ A.Ş.	EUR
66	PGSUS	PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	EUR
67	PETKM	PETKİM PETROKİMYA HOLGİNG A.Ş.	TRY
68	QUAGR	QUA GRANITE HAYAL YAPI VE ÜRÜNLERİ SANAYİ TİCARET A.Ş.	TRY
69	SARKY	SARKUYSAN ELEKTROLİTİK BAKIR SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
70	SASA	SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	TRY
71	SELEC	SELÇUK ECZA DEPOSU TİCARET VE SANAYİ A.Ş.	TRY
72	SKBNK	ŞEKERBANŞ T.A.Ş.	TRY
73	SOKM	ŞOK MARKETLER A.Ş.	TRY
74	TAVHL	TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG	EUR
75	TKFEN	TEKFEN HOLDİNG A.Ş.	TRY
76	TKNSA	TEKNOSA İÇ VE DIŞ TİCARET A.Ş.	TRY
77	TOASO	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.	TRY
78	TRGYO	TORUNLAR GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	TRY
79	TRLIC	TURK İLEÇ VE SERUM SANAYİ A.Ş.	TRY

80	TCELL	TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	TRY
81	TMSN	TÜMOSAN MOTOR VE TRAKTÖR SANAYİ A.Ş.	TRY
82	TUPRS	TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	TRY
83	THYAO	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	USD
84	TTKOM	TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	TRY
85	TTRAK	TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAKİNELERİ A.Ş.	TRY
86	GARAN	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	TRY
87	HALKB	TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	TRY
88	ISCTR	TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	TRY
89	TSKB	TÜRKİYE SINAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	TRY
90	TURSG	TÜRKİYE SİGORTA A.Ş.	TRY
91	SISE	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	TRY
92	VAKBN	TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	TRY
93	ULKER	ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.	TRY
94	VERUS	VERUSA HOLDİNG A.Ş.	TRY
95	VESBE	VESTEL BEYAZ EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
96	VESTL	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
97	YKBNK	YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	TRY
98	YATAS	YATAŞ YATAK VE YORGAN SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	TRY
99	ZRGYO	ZİRAAT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	TRY

100	ZOREN	ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş. TRY

(BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

4.2.1. THYAO Türk Hava Yolları A.O.

1933 yılında Türkiye'de kurulan Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı (Şirket veya THY) şirketin hisseleri 1990 yılından itibaren Borsa İstanbul' da işlem görmektedir.

Şirketin faaliyetleri ve operasyonları üzerinde ABD dolarının etkisinin önemli oluşu ve şirketi ilgilendiren tüm olayların özünü en iyi yansıtan para birimi olması sebebi ile şirket ABD dolarını hem finansal raporlarındaki ölçüm kalemlerinde hem de fonksiyonel para birimi olarak kullanır. Grubun sunum para birimi ise TRY dir.

Sunum para birimine çevrimde;

- Kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunu şirket çevirirken aylık ortalama döviz kurunu kullanarak TL'ye çevirir.
- Öz kaynaklardan ayrı bir unsur olarak ortaya çıkan tüm kur farkları çevirim farkı adı altında ayrıca gösterilir.
- Bilanço tarihinde TCMB tarafından açıklanan ABD doları döviz alış kuru kullanılarak varlıklar ve yükümlülükler muhasebeleştirilmiştir. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

4.2.2. PGSUS Pegasus Hava Taşımacılığı A.Ş.

Düşük maliyet modelini benimseyen Pegasus Hava Taşımacılığı A.Ş. (Şirket veya Pegasus), fonksiyonel para birimi olarak Avro (EUR) kullanmaktadır. Gelir ve operasyonel maliyetler kapsamında ana operasyonun önemli bir kısmını Avrupa'daki uçuşlarından meydana gelen şirketin ve bağlı ortaklıklarının fonksiyonel para birimi Avrodur. Türkiye sınırları içerisinde yasal kayıtlarını TRY cinsinden tutan şirket bu durumda, finansal tablolarını öncelikli olarak fonksiyonel para birimine çevirir.

Şirket finansal tablolarının çevriminde parasal olan, aktif ve pasif hesaplar için bilanço tarihi itibariyle esas olan TCMB döviz alış kurlarını kullanır.
Parasal olmayan kalemlerini işlem tarihindeki geçerli TCMB döviz alış kurlarını kullanır.

Gelir tablosu kalemlerinde amortisman giderleri hariç olmak üzere işlem tarihindeki kurlardan fonksiyonel para birimine çevrim işlemini uygular.
Şirketin sermayesi ise tarihsel maliyetlere göre takip edilmiştir. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

- 31 Mart 2021: 1 Avro = 9,7741 TL
- 31 Aralık 2020: 1 Avro = 9,0079

4.2.3. NETAS Netaş Telekomünikasyon A.Ş.

Netaş Telekomünikasyon A.Ş.'nin şirket hisseleri 1993 yılından itibaren Borsa İstanbul' da işlem görmektedir. Uçtan uca katma değerli bilişim çözümleri hizmeti sunan, kablolu, kablosuz, kurumsal ve optik ağ teknolojileri gibi geniş spektrumlu; İstanbul' da kurulmuş ve tescil edilmiş bir sermaye şirketidir. Grup, modern iletişim alt yapıları kurmaktadır. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

Grubun operasyonlarında ABD $ doları ağırlıklı olarak kullanılmakta olup finansal özünü en doğru şekilde yansıtan para birimi ABD doları olması sebebi ile aynı zamanda fonksiyonel para birimi olarak kullanılır. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

Yasal kayıtlarını fonksiyonel para birimi dışında tutmak zorunda olan şirket; finansal tablolarının, önce fonksiyonel para birimine çevrimini yapıp, ardından yerel para birimine; yani sunum para birimi olan TRY'ye çevirmektedir.

- Sermayesinin takibini tarihsel maliyetlere göre takip eder,
- Gelir tablosu hesapları, amortisman giderleri hariç olmak üzere işlem tarihindeki kur üzerinden fonksiyonel para birimine çevrilerek sunulmuştur.

- Parasal olmayan kalemler işlem tarihindeki TCMB döviz alış kuru ile; parasal olan ve aktif ile pasif hesapları da bilanço tarihi itibariyle geçerli olan TCMB döviz alış kurundan çevrimi yapılmıştır.
- Grup çevrimler sonucu oluşan farkları kâr veya zarar tablosunda finansman gelir/gider altında kaydetmiştir.

Fonksiyonel para biriminden sunum para birimi olan TRY'ye çevrimi yapılırken grup şu kurları kullanmıştır:

- Bilanço tarihi itibari ile aktif ve pasif kalemleri TCMB döviz alış kurundan, yani;

30 Eylül 2021: 1 ABD$ = 8,8433 TRY

31 Aralık 2020: 1ABD$ = 7,3405 TRY

- Kâr & Zarar ve nakit akış tablosu kalemleri;

1 Ocak – 30 Eylül 2021 ara döneme tekabül eden 9 aylık ortalama döviz kuru olan 1 ABD $ = 8,0775

1 Ocak – 30 Eylül 2020 ara dönemi 9 aylık ortalama döviz kuru olan 1ABD$ = 6,7127 TRY kullanılmıştır. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

4.2.4. ERGL Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.

1960 yılında anonim şirket olarak kurulan Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.; demir, çelik, alaşımlı ve alaşımsız demir, her türlü çelik yan ürün ve kok kömürü üretmektedir. 1986 yılından itibaren, yani; Borsa İstanbul'un kuruluşundan itibaren hisse senetleri işlem görmektedir. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

Şirketin faaliyetleri üzerinde ABD dolarının etkisinin önemi ve şirket ile ilgili finansal olayların ve her türlü durumun altında yatan ekonomik özü en iyi ifade eden para birimi ABD doları olarak kullanılmaktadır. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

Şirketin yurt dışında bağlı ortaklığı olan Erdemir Asia Pacific Private Limited EAPPL'nin fonksiyonel para birmi ABD doları, Erdemir Romania S.R.L.'

nin fonksiyonel para birimi ise Avrodur. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

Grubun müşterek yönetime tabi ortaklığı olan İsdemir Linde Gaz Ortaklığı A.Ş.' nin fonksiyonel para birimi ABD dolarıdır.

- 30 Eylül 2021 tarihli özet konsolide finansal durum tabloları:

1 ABD $ = 8,8735 TRY 1 AVRO = 10,3118 TRY TCMB' nin belirlediği alış kurları üzerinden hesaplanmıştır.

- Yükümlülükleri TCMB'nin belirlediği döviz satış kurlarından:

1 ABD $ = 8,8945 TRY

1 AVRO = 10,3118 TRY

31 Aralık 2020: 7,3405 TRY = 1 ABD $ ve 1 AVRO = 9,0079 TRY

TRY sunum para birimine çevrim yapılırken ortaya çıkan tüm kur farkları yabancı para çevrim farkları adı altında diğer kapsamlı gelir tablosunda sunulmuştur.

4.2.5. TAVHL Tav Havalimanları Holding A.Ş. Ve Bağlı Ortaklıkları

1977 yılında Tepe Akfen Vie Yatırım ve İşletme A.Ş. adı altında Türkiye'de kurulan işletmenin kuruluş amacı İstanbul Atatürk Havalimanını yeniden inşa edip, işletmektir. Şirketin faaliyet gösterdiği operasyon alanları; terminal, yiyecek ve içecek, gümrüksüz mağaza, yer hizmetleri ve otobüs işletmeciliği gibi çeşitli kısımlarda faaliyet göstermektedir. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

Şirket, 2007 yılının 23 Şubat tarihinden itibaren TAVHK adı ile Borsa İstanbul'da işlem görmeye başlamıştır. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

Grubun raporlama para birimi; yasal finansal tablolarını TRY olarak Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Usul Kanununa uygun şekilde hazırlanarak sunumu yapılmaktadır. Yabancı bağlı ortaklıklarının da faaliyetlerini devam ettirdikleri

ülkenin kanun ve uygulamalarına göre hazırlanmaktadır. Şirketin ekonomik ve operasyonel özünü en iyi yansıtarak ifade eden para birimi olarak Avro; fonksiyonel parası olarak kabul edilmiştir. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

4.2.6. PARSAN Makina Parçaları Sanayii A.Ş. Ve Bağlı Ortaklığı

1968 yılında kurulan şirketin faaliyetinin konusunu ziraat ve iş makinalarına ait dişli kutuları, çeşitli el aletleri, transmisyon aksam ve parçaları, makine ile motor parça imali ile her türlü fabrika ile tesisin kurulup işletilmesidir. 1990 yılından itibaren Borsa İstanbul' da şirketin hisseleri işlem görmektedir.

Temel ekonomik çevresi ile faaliyetlerini sürdürdüğü, harcama ve tahsilatlarını gerçekleştirirken ağırlıklı olarak kullanılan paranın Avro olması ile işletmenin ekonomik özünü en doğru yansıtan birim oluşu; hammadde alım fiyatlarının da önemli etkisini de gözeterek şirketin fonksiyonel para biriminin Avro olması kararlaştırılmıştır. TRY cinsinden de yasal çerçevede sunumu ayrıca yapılmaktadır. Grup ortaya çıkan çevrim farklarını konsolide finansal tablolarının öz kaynak kalemleri içerisinde yabancı para çevriminin farkları başlığı altında takibini yapmaktadır. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

4.2.7. ENKAI Enka İnşaat ve Sanayi Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıkları

4 Aralık 1967 yılında, İstanbul'da kurulan ve Türkiye'de tescil edilen Enka İnşaatın faaliyetleri arasında inşasını ve işletmesini yaptığı doğalgaz ile çalışan, elektrik üreten termik güç santralleri, otoyollar, endüstriyel ve sosyal binalar yer almakta ve ayrıca da ticari faaliyetlerde bulunmaktadır. Türkiye sınırları dışında ayrıca Rusya, Gürcistan, Türkmenistan ve Kazakistan'da inşaat faaliyetlerinde bulunmaktadırlar.

Sunum para birimleri TRY olmakla beraber, yurt dışı bağlı ortaklıkları ile müşterek yönetim ortaklıklarının bilançoları, varlıkları ile yükümlülükleriyle gözetilerek operasyonları üzerinde en etkili para birimi TMS 21 Kur Değişimi ve

Etkileri standardı uyarınca belirlenen ABD dolarıdır. Geçerli; yani fonksiyonel para birimi haliyle ABD dolarıdır.

Grubun fonksiyonel para biriminde bölgesel faaliyetlerin yoğunlukları dolayısı ile bölgesel farklılıklar oluşagelmiştir. Örneğin Türkiye'de faaliyetlerini sürdüren enerji şirketlerinin bulundukları ekonomik çevrenin şartlarında meydana gelen değişiklikler sebebi ile 31 Aralık 2019 yılından itibaren geçerli olmak üzere fonksiyonel para birimi ABD dolarından TRY olarak değiştirilmiştir. Aşağıdaki tabloda grubun faaliyet bölgelerine göre fonksiyonel para birimleri gösterilmiştir. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

Tablo 4. 2 *Enka İnşaat ve Sanayi Anonim Şirketi Faaliyet Bölgelerine Göre Grubun Fonksiyonel Para Birimi*

Faaliyet Bölgelerine Göre Grubun Fonksiyonel Para Birimi		
Ülke	**Faaliyet**	**Fonksiyonel Para Birimi**
Türkiye	Enerji Şirketleri	TRY
Rusya	Limited Liability Company Mosenka Limited Liability Company ENKA	Ruble
Romanya, Kosova, Arnavutluk, Hollanda	Müşterek Yönetime Tabi Ortaklıklar Enka Pazarlama	Avro

4.2.8. ISDMR İskenderun Demir ve Çelik A.Ş.

12 Kasım 1968 yılında, İskenderun'a yakın Payas yöresinde kurulan şirketin ana faaliyet alanı yassı ve uzun demir çelik mamulleri üretimi ile satışıyla beraber üretimi esnasında oluşan yan ürünlerin de satışıdır. Esas ürünleri; kütük, slab, rulo, levha ve kangaldan oluşurken yan ürünleri ise kok, katran, benzol, amonyum sülfat ve cüruf yer almaktadır.

Şirketin faaliyetleri üzerinde önemli etkiye sahip olan para birimi ABD doları olması münasebetiyle şirket ile alakalı tüm ekonomik olayları ve çevrenin özünü yansıtan para birimidir. Kısacası şirketin fonksiyonel para birimi ABD dolarıdır. (BİST Endeksler Kamuyu Aydınlatma Platformu, 2021)

SONUÇ

Bu çalışmanın yapılma amacı başta da belirtildiği üzere TMS 21 Kur Değişimi ve Etkileri standardı çerçevesinde fonksiyonel para biriminin belirlenmesi, tercihi sırasındaki aşamaları ile finansal tablolara olan etkilerini incelemektir. Tezin ikinci, üçüncü ve son bölümlerinde yapılan uygulamalar ve belge düzeyinde yapılan incelemeler neticesinde ulaşılan sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz:

Yabancı para birimlerinin finansal tablolarda çevriminde kullanılan dört temel yöntemin; cari/cari olmayan (çalışma sermayesi) yöntem, parasal/parasal olmayan kalemler yöntemi, kapanış kuru (cari kur) yöntemi, temporal (geçici) yöntem arasında dünya genelinde kullanımı en sık ve uygulanabilirliği rahat olan metot olarak kapanış kuru (cari kur/current rate method) yöntemini görüyoruz. Bu yöntemin öteki metotlardan farkı; uygulamasında bilanço kalemlerinde sınıflandırılma yapılmaması ve tüm bilanço kalemlerinin (öz kaynak grubu hariç olmak üzere) çevirimi cari kur üzerinden yapılacak oluşudur. Gerek uygulamanın kolaylığından gerek sınıflandırma işleminin olmayışından ötürü en yaygın ve uygulaması rahat yöntem olarak sıklıkla tercih edilmektedir. Tezin içeriğinde bu konuyu ele alan bölümde yapılan uygulama örneğinde ve sonuçlarında karşılaşıldığı üzere, işletmelerin faaliyet alanlarındaki farklılıklarının; tabloların çevrimine farklı sonuçlarla yansıyacak şekilde oluşudur. Üretim faaliyeti sunan işletmelerin stok ağırlıklı çalışmasından kaynaklanacak cari yöntem ve cari/cari olmayan yönteme göre dönem sonu kur üzerinden (cari kur) çeviri işlemi gerçekleşecek; diğer yöntemlerde ise (parasal/parasal olmayan yöntem ve temporal (geçici) yöntem) stoklar tarihi kurdan (işlemin gerçekleştiği güne ait kur) çevriminin yapılması sonucunda işletmenin maruz kalacağı çeviri kaybı veya kazancı; işletmenin sahipliğinde bulundurduğu parasal varlıkların ve yükümlülüklerin hacmine göre değişkenlik gösterecektir. Sonuç olarak; işletmenin

ana faaliyetlerinin çeviri yöntemleri üzerindeki etkisini, yöntemin türünün hangisi olacağına dair karar verme aşamasındayken göz önünde bulundurulması; gerçekçi, tutarlı, karşılaştırılabilir ve faydalı sunum için önemli olduğu yönündedir.

Borsa İstanbul 100 endeksi içerisinde bulunan şirketleri tercih ettikleri fonksiyonel para çeşitlerine göre sıraladığımız bölümde ise:

100 şirketin içerisinden sadece 8 tanesinin fonksiyonel para biriminin TRY cinsinden farklı olduğu gözlemlenmektedir. BİST 100 endeksinde yer alan şirketlerin yasal, zorunlu mali tablolarını TRY cinsinden sunumunu yaptıklarını, bunların 8 adedinin fonksiyonel para tercihine göre hazırlanmış tablolarının ayrıca hazırlandığını görürüz.

THY, operasyonların ve şirket faaliyetlerinin üzerinde ABD dolarının önemli etkisi sebebi ile fonksiyonel para birimi olarak ABD dolarını belirlemiştir.

Pegasus'un operasyonlarının önemli bir kısmını Avrupa kaynaklı uçuşların oluşturması sebebi ile fonksiyonel para birimini Avro olarak belirlerken, Türkiye sınırları içerisinde yasal kayıtlarını TRY cinsinden tutan şirket, finansal tablolarını öncelikli olarak Avro cinsinden fonksiyonel para birimine dönüşümünü yapar.

Bilişim çözüm hizmetleri üreten Netaş, işletmenin ekonomik durumunu en iyi yansıtan para birimini ABD doları olması sebebi ile fonksiyonel para birimi olarak ABD dolarını kullanmaktadır. Finansal tablolarını fonksiyonel para birimi cinsinden hazırlayan şirket, yasal kayıtlarını TRY cinsinden çevirerek hazırlamaktadır.

Ereğli Demir ve Çelik fabrikalarında ekonomik özü en iyi yansıtan para birimi olarak fonksiyonel para birimini ABD doları olarak belirlemiştir.

Tav Havalimanları Holding A.Ş. ise Avro olarak belirlediği geçerli para biriminden yasal finansal tablolarını TRY cinsinden TTK ve VUK hükümlerince uygun olarak sunumunu gerçekleştirmektedir.

Parsan Makine Parçaları Sanayii A.Ş. ise işletmenin ekonomik özünü en iyi gösteren para birimi olarak Avro'yu belirleyip geçerli para birimi olacak şekilde kullanmıştır. Yasal çerçevedeki sunumunu ise TRY cinsinden ayrıca düzenlemektedir.

Enka inşaat, ticari faaliyetlerini sürdürdüğü çevre içerisinde ekonomik durumunu en iyi yansıtan para birimi olarak ABD dolarını belirlemiştir. Fakat 31 Aralık 2019 tarihinden itibaren fonksiyonel para birimine bölgesel düzenleme getirerek; ekonomik çevrenin ve operasyonlarının niteliğine göre farklı para birimlerini farklı coğrafi bölgelerde fonksiyonel para birimi olarak kullanmaya başlamıştır. Tercih ettiği fonksiyonel para birimleri bölgesel niteliklerine göre TRY, Ruble ve Avrodur. Rusya'da Ruble, Türkiye'de faaliyet gösteren enerji şirketleri için TRY, Romanya, Kosova, Arnavutluk ve Hollanda için ise Avro'yu fonksiyonel para birimi olarak belirlemiştir.

İskenderun Demir Çelik A.Ş. faaliyetleri üzerinde önemli etkiye sahip olan para birimi olarak ABD dolarını geçerli para birimi olarak kabul etmiştir.

Tüm bu sonuçlardan görüldüğü üzere fonksiyonel para birimini belirlerken;

- İşletmeye ait mal ve hizmetlerin satışını, rekabet ortamını etkileyen, fiyatlarını belirleyen ana ülke,
- Hammadde, işçilik gibi üretim maliyetlerini etkileyen para birimi,
- İşletmenin finansman kaynaklarını oluşturan fonların çoğunluğunu kapsayan para birimi,
- İşletme faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin tutulduğu para birimi

Tüm bu parametrelerin fonksiyonel para birimini belirleyici ana kriterler olarak daha önceki bölümlerde değinilen literatür çalışmaları ile belge incelemeleri neticesinde ulaşılan sonuçlarla paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz.

Enka inşaat örneğinde ise; fonksiyonel para birimini belirlemede etkilenilen unsurların farklı coğrafya ve ekonomik faaliyetler üzerindeki yansımaları neticesinde üç farklı fonksiyonel para birimini, birbirinden bağımsız

ekonomik çevreler içerisinde faaliyetlerini sürdürürken ayrı ayrı belirlenmesinin, yatırımcı açısından doğru ve güvenilir bilgiye erişimde daha sağlıklı raporlama yapıldığını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Abuk Duygulu, A. (1988). Döviz Kuru İstikrarının Ekonomik İstikrar Açısından Değerlendirilmesi. *D.E.Ü.İ.İ.B.F .Dergisi, 13*(1), s. 107-117.

Türk Hava Yolları A.O. . (2011, 12 31). *Yatırımcı İlişkileri*: https://investor.turkishairlines.com/documents/ThyInvestorRelations/download/spk_ufrs_mali_tablolar31_12_2011.pdf adresinden alındı

Akışık, O. (2004). Finansal Tabloların Raporlama Para Birimine Dönüştürülmesinde Uygulanan Yöntemler. *İSMMMO, Mali Çözüm Dergisi 67*, 205-217.

Akdoğan, N. (2004). *Enflasyon Muhasebesi Kuramsal Yaklaşımlar ve Türkiye Uygulaması.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Akdoğan, N., & Tenker, N. (2010). *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri.* içinde Ankara: Gazi Kitabevi.

Altıner, A., Bozkurt, E., & Toktaş, Y. (2018, Mayıs). Küreselleşme ve Ekonomik Büyüme: Yükselen Piyasa Ekonomileri İçin Bir Uygulama. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*(639), s. 1117-1162.

Arçelik A.Ş. (2020, 12 31). Kamuyu Aydınlatma Platformu: https://www.kap.org.tr adresinden alındı

Atılgan Sarıdoğan, A. (2016). *İşletmelerde Fonksiyonel Para Biriminin Seçimi ve Mali Performansın Ölçülmesindeki Rolü.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi .

Ağsakal, A., & Baral, G. (2016, Nisan). Dış Ticaret İşlemlerinin TMS 21 Kur Değişimi Etkileri Standardına Göre Muhasebeleştirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 263-277.

Bartov, E. (1997). Foreign currency exposure of multinational firms: Accounting measures and market valuation. *Contemporary Accounting Research*, *14*(4), 623-652.

Bazaz, M. S., & Senteney, D. L. (2001). Value relevance of unrealized foreign currency translation gains and losses. *American Journal of Business*, 55-62

Borsa İstanbul Hakkında. (2021, Kasım 29). bORSA istanbul Web Şştesi: https://borsaistanbul.com/tr/sayfa/471/borsa-istanbul-hakkinda adresinden alındı

BİST Kamuyu Aydınlatma Platformu. (2021, 12 01). *Kamuyu Aydınlatma Platformu.* Kamuyu Aydınlatma Platformu: https://www.kap.org.tr/tr/Endeksler adresinden alındı

Bozkurt, O. (2016). TMS-21 "Kur Değişiminin Etkileri Standardı" nın Uygulanması ve Finansal Tablolara Yansıması. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7*(14), s. 465-482.

Buckley, A. (2004). *Multinational Finance.* England: Pearson Education.

Celayir, D. (2020, Ocak). Kaliteli Finansal Raporlamada Muhasebe Meslek Etiğinin Önemi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30*(1), 199-210.

Choi, F., & Meek, G. (2011). *International Accounting.* New Jersey: Prentice Hall Pearson.

Çayırlı, Ö. (2020). *TMS 21 - Kur Değişiminin Etkileri: Kavramlar ve İlgili Sorunlar Üzerine Bir İncelenme.* researchgate: https://www.researchgate.net/profile/Omer-Cayirli/publication/338609093_TMS_21_-_Kur_Degisiminin_Etkileri_Kavramlar_ve_Ilgili_Sorunlar/links/5e1f3f774585158140118768/TMS-21-Kur-Degisiminin-Etkileri-Kavramlar-ve-Ilgili-Sorunlar.pdf adresinden alındı

Çelik, O. (2002). *Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi.* Ankara: Turhan Kitabevi.

Demirbaş, M., & Sansar, Y. (2015). Mali Tabloların Fasb 52, Ias 21 Ve Tms 21 Doğrultusunda Yabancı Para Cinsinden İfade Edilmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*(28), 41-52.

Doupnik, T. (2009). Multınatıonal Operatıons. T. Robinson, H. Greuning, E. Henry, & M. Broihahn içinde, *Internatıonal Fınancıal Statement Analysıs* (s. 657-715). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Doğan, Z. (2003). Çeviri Yöntemlerinin Mali Analiz Sonuçları Üzerindeki Etkisi. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 51-74.

Doğan, Z., Türk, Z., & Çürük, T. (2001). Yabancı Para ile Düzenlenmiş Mali Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler Ve Mali

Tablolar Üzerindeki Etkisi. *Niğde Üniversitesi İdari İktisadi Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü*, 83-105.

DS, C., & Meek, G. (2011). *International Accounting.* Prentice Hall.

Elitaş, C. (2012). *Muhasebe Uygulamaları Açısından TMS TFRS' ye Geçiş Rehberi.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Ereğli Demir ve Çelik Kamuyu Aydınlatma Platformu. (2013, 12 31). *Kamuyu Aydınlatma Platformu.* Kamuyu Aydınlatma Platformu: http://www.kap.org.tr adresinden alındı

Financial Accounting Standards Board. (1981, December 15). *Statement of Financial Accounting Standards No. 52.* September 2021 tarihinde https://www.fasb.org: https://www.fasb.org/jsp/FASB/Document_C/DocumentPage?cid=1218220130751&acceptedDisclaimer=true adresinden alındı

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve. (2021, 12 07). KGK: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/Türkiye%20Muhasebe%20Standartları/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20İlişkin%20Kavramsal%20Çerçeve/FİNANSAL%20RAPORLAMAYA%20İLİŞKİN%20KAVRAMSAL%20ÇERÇEVE%20(2018%20Sürümü).pdf adresinden alındı

Gökçen, G., & Ataman, B. (2020). Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları. *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları* (s. 39-42). içinde İstanbul: Beta.

Hosseini, A. (Fall 1983). Evaluating Foreign Affiliates: The Impact of Alternative Foreign Currency Translation Methods. *International Journal of Accounting*, 65-87.

Hosseini, A., & Rezaee, Z. (1982). Choice Of Functional Currency Under SFAS No:51. *The Journal Of Applied Business Research*, *4*(4), 20-28.

Hoyle, J., Schaefer, T., & Doupnik, T. (2011). *Advanced Accounting 10 th Edt.* New York: McGraw - Hill.

Kallianiotis, J. N. (2019). *Foreign Exchange Rates and International Finance.* New York: Nova.

Karacan, S., Çiftçioğlu, S., & Kutlu, T. (2018, Ekim 1). Tms – Bobi Frs – Vuk Kapsamında Kur Farklarının Değerlendirilmesinin Karşılaştırılması.

Uluslararası Turizm, İşletme, Ekonomi Dergisi International Journal of Tourism, Economic and Business Sciences, 2(1), s. 01-10.

Keleş, D. (2015). Yabancı Paralı Finansal Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Yöntemler ve Çeviri İşleminin Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(22), 35-46.

Kocamaz, H. (2012). Uluslararası Muhasebe StandartlarınınDünyada ve Türkiye' de Oluşum ve Gelişim Süreci. *Kahramanmaraş Sütçü Imam Üniversitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2*(2), 105-120.

Mert, H., Özçelik, D., & Duyar, G. (2018). Kur Farklarının Finansal Tablolar Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi. *PressAcademia Procedia, 7*(1), s. 316-320.

Özkan, Ş. (2021, Nisan 2). Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde İthalat İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, s. 44-65.

Philippe, J., & Zhang, G. (2009). Credit contagion from counterparty risk. *The Journal of Finance, 64*(5), s. 20053-20087.

Ramirez, J. (2015). *Accounting For Derivatives : Advanced Hedging Under Ifrs 9.* Hobooken: Wiley.

Saban , M., & Genç, M. (2006). Finansal Tabloların Farklı Para Birimine Dönüştürülmesi. *Mali Çözüm*, 33-48.

Sarıay, İ. M. (2014). Yabancı Para İle Düzenlenmiş Mali Tabloların Ulusal Paraya Çevirisinde Kullanılan Cari Kur Yönteminin Oran Analizi Üzerindeki Etkisi. *Journal of Economics, Finance and Accounting, 1*(3), 161-172.

Schweikart, J. (1994). Financial Statement Analysis and the Harmonization of Foreign Currency Translation. *Journal of Applied Business Research, 10*(2), 1-8.

Sekuro Plastik Sanayi A.Ş. (2019, 08 19). *KAP*. Kamuyu Aydınlatma Platformu: https://www.kap.org.tr/tr/Bildirim/783021 adresinden alındı

Türk Dil Kurumu. (2021, Eylül 3). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Türk Dil Kurumu Sözlüğü Web Sitesi: https://sozluk.gov.tr adresinden alındı

Türel, A. (2010). Timeliness of financial reporting in emerging capital markets: Evidence from Turkey . *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 39*(2), 227-240.

TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri. (2021, 12 07). KGK: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/Kırmızı_Kitap/TMS%2021(1).pdf adresinden alındı

Yücel, G., & Adiloğlu, B. (2013, January 19-22). Türkiye Muhasebe Standartı 21-Kur Değişiminin Etkileri. *III. International Conference on Luca Pacioli in Accounting History,* 191-224.

Yücel, G., & Adiloğlu, B. (2019). 2018 Yılında Ortada Kar mı Var, Yoksa Zarar mı? Türk Hava Yolları Vak' ası. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi- Journal of Accounting Institute, 61,* s. 103-112.

Yıldıran, M. (2012). Kriz Dönemlerinde Finansal Risk Yönetimi - İhracatçı İşletmeler Üzerine İnceleme. *25,* s. 39-43.

Yılmaz, B. (2007). Muhasebe Standartlarının Oluşumu Ve Uygulanma Alanı. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 7*(13), 139-153.

(2019, 01 15). kgk.gov.tr: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/Türkiye%20Muhasebe%20Standartları/TMSTFRS2019Seti/TMS/TMS%2021.pdf adresinden alındı

(2020, 12 31). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası: https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Doviz+Kurlari/Gosterge+Niteligindeki+Merkez+Bankasi+Kurlarii/ adresinden alındı